

Il suo primo libro di poesie, *Laborintus*, è del 1956 (Magenta). I volumi successivi sono: *Erotopaegnia* (Rusconi 1960), *Opus metricum* (Il Verri 1960), *Triperuno* (Feltrinelli 1964), *Wirrwar* (Feltrinelli 1972), *Catamerone* (Feltrinelli 1974), *Postkarten* (Feltrinelli 1978), *Stracciafoglio* (Feltrinelli 1980), *Scartabello* (Colombo 1981), *Bisbidis* (Feltrinelli 1987), *Senzatitolo* (Feltrinelli 1992) e *Corollario* (Feltrinelli 1997). I suoi versi sono ora raccolti in *Segnalibro. Poesie 1951-1981* (Feltrinelli 1982) e *Il gatto lopesco. Poesie 1982-2001* (Feltrinelli 2002).

I suoi romanzi sono: *Capriccio italiano* (Feltrinelli 1963) e *Il giuoco dell'oca* (Feltrinelli 1967). Ha scritto diversi testi teatrali: *Teatro* (Feltrinelli 1969), *Storie naturali* (Feltrinelli 1971), *Faust. Un travestimento* (Costa & Nolan 1985, Einaudi 2003), *L'amore delle tre melarance* (Il Melangolo 2001, regia di Ben Besson), *Sei personaggi.com* (Il Melangolo 2001, regia di Andrea Liberovici), *L'Orlando Furioso, un travestimento ariostesco* (Bulzoni 1970 per la regia di Luca Ronconi), *Dialogo* per una tv tedesca. Ha tradotto il *Satyricon* di Petronio (Einaudi 1970) e, per la scena, testi di Eschilo, Sofocle, Euripide, Aristofane, Seneca, Molière, Brecht.

Ha collaborato con molti musicisti a partire da Luciano Berio (*Passaggio, Laborintus II, A-ronne, Canticum novissimi testamenti*) e ha raccolto i suoi testi in *Per Musica* (Ricordi – Mucchi).

Ha lavorato con diversi pittori (da Enrico Baj a Carol Lama, Mario Persico, Lucio Del Pezzo, da Guido Biasi ad Antonio Bueno) con saggi critici, edizioni d'arte e testi poetici. (Fonte: www.feltrinellieditore.it)

BALLATA DELLE DONNE

Quando ci penso, che il tempo è passato,
le vecchie madri che ci hanno portato,
poi le ragazze, che furono amore,
e poi le mogli e le figlie e le nuore,
femmina penso, se penso una gioia:
pensarci il maschio, ci penso la noia.

Quando ci penso, che il tempo è venuto,
la partigiana che qui ha combattuto,
quella colpita, ferita una volta,

e quella morta, che abbiamo sepolta,
femmina penso, se penso la pace:
pensarci il maschio, pensare non piace.

Quando ci penso, che il tempo ritorna,
che arriva il giorno che il giorno raggiorna,
penso che è culla una pancia di donna,
e casa è pancia che tiene una gonna,
e pancia è cassa, che viene al finire,
che arriva il giorno che si va a dormire.

Perché la donna non è cielo, è terra
carne di terra che non vuole guerra:
è questa terra, che io fui seminato,
vita ho vissuto che dentro ho piantato,
qui cerco il caldo che il cuore ci sente,
la lunga notte che divento niente.

Femmina penso, se penso l'umano
la mia compagna, ti prendo per mano.

Il gatto lopesco (poesie 1982-2001), Feltrinelli, 2002

HAIKU

Pagina bianca
come i tuoi minipiedi
di neve nuova.

È il primo vino:
calda schiuma che assaggio
sulla tua lingua.

L'acquario acceso
distribuisce le rane
tra le cisterne.

Sessanta lune:
i petali di un haiku
nella tua bocca.

Corollario 1992-1996, Feltrinelli, 1997

Nota: Le altre notizie in bilingue si prega di vedere nella rubrica dell'Appendice!

APPENDICE/FÜGGELÉK

____ Rubrica delle opere della letteratura e della pubblicistica ungherese in lingua originale e traduzioni in ungherese ____

VEZÉRCIKK

Lectori salutem!

Folytatjuk az előző számunkban megkezdett elmélkedésünket a kultúráról. Alig több mint tíz évvel ezelőtt, 1999. november 11-12-én, a harmadik évezred küszöbén a magyarországi Olasz Kultúrintézet tizennégy hasonló budapesti

székhelyű intézménnyel együtt fővárosunkban A kultúra a harmadik évezred küszöbén címmel konferenciát szervezett, ahol 37 magas színvonalú előadás hangzott el. Íme a fő témakörök, amelyek köré csoportosultak az előadások s még egy évtized elteltével sem veszítettek aktualitásukból: A kultúra szerepe a jövő században, A közkultúra és az elit kultúra, Mi történik az új Európában? Háborús konfliktusok, A tudomány és a kultúra kapcsolata, Kultúra és hit, A közép-kelet-európai

országokban bekövetkezett változások hatása a kultúrára, A saját országkép kialakítása, Globalizáció és kultúra, A fiatalok és a kultúra, Emlékezni vagy nem emlékezni...

A 37 előadó között válogatva íme néhány általam kiemelt vélemény, állásfoglalás, amelyeket egy jó vastos, 754 oldalas, impozáns borítójú, többnyelvű kötetben összegyűjtve – az előadók eredeti nyelvén, olaszul és magyarul – is tanulmányozhatunk (v.ö. A kultúra a harmadik évezred küszöbén, Norán, 2000.).

Jean-Michel Meurice francia költő és rendező a Kultúrfogalmak 1000-ben és 2000-ben c. előadásában a a kultúra kapcsán az alábbiak között tett különbséget:

- a megszerzett örökség (történelmi ismeretek),
- az alkotás (ezen belül is szétválasztotta a művészi alkotást és a formák alkotó feltalálását),
- a kultúra terjesztése, vagyis a kommunikációs eszközök, múzeumok, művészeti kiadványok, televízió működése...

Hangsúlyozta, hogy manapság minden kultúra találkozik: nemzeti és nemzetközi, nyugati és primitív,, az elit- és a tömegkultúra. Szerinte, ebben a felgyorsult, tágabb és zavarodottabb világunkban a kultúra terjesztésének óvakodnia kell mind a kereskedelmi demagógiától, mind a csoportérdekektől. Azt is aláhúzza – mint sok más egyebet –, hogy fontos megőriznünk az emlékeket, az ismereteket, a kapaszkodókat, sőt felhívja a figyelmet arra, hogy nem szabad elutasítanunk az új eszközöket, uralkodni kell rajtuk, meg kell küzdeni velük.

A magyar **Pálinskás József**, a magyar állam akkori oktatási államtitkára, a debreceni tudományegyetem fizikatanára a Tudomány, kultúra és vallás kapcsolata a XXI. században c. előadásában kiemelte azt a tézist, miszerint a tudomány része a kultúránknak, utalván arra, ha végigtekintünk a történelmen egészen a kezdeti időkig, ott megtaláljuk azt a pontot, amikor a tudomány a kultúránk részévé vált: a kultúra, a tudomány és a vallás egy volt, nem volt éles különbség közöttük. A történelem folyamán a tudomány, a kultúra és a vallás egysége megbomlott és sajnos létrejött egy kommunikációs szakadék életünk e különböző területei között. A tudomány olyan nyelvezetet használ, amely nem érthető mindenki számára s ezzel elkülönülni látszik életünknek ezen három, igen fontos területe. Mi lenne a közös gyökér, a közös lényegi elem, amelyben egységként kezelhetnénk a tudományt, a kultúrát és a vallást? Szerinte a biztonság az, amelynek kulcsszó szerepet tulajdonít hiszen «biztonságot, fizikai biztonságot akarunk életünkben. A történelem korai szakaszában az emberek begyűjtötték a termést, a gabonát, raktárba rakták és biztonságban érezhették magukat; tudták, hogy megvan az élelmük, hogy megvannak az eszközeik életük fenntartására. Ugyanakkor, hasonló módon összegyűjtötték a közös tudást, a közös történeteiket, amely később kultúrává fejlődött. A kultúra ebben a megközelítésben annak az intellektuális biztonságnak a részét jelenti, amelyre szükségünk van. Ehhez az intellektuális biztonsághoz tartozik a nyelvünk. Ha birtoklunk egy nyelvet, ettől otthon érezzük magunkat, ismerősnek érezzük a körülöttünk lévő dolgokat, meg tudjuk azokat nevezni, kifejezhetjük e nyelv által gondolatainkat, jelezhetjük érzéseinket - és ez egyféle kulturális otthon-érzést ad

nekünk. Érezzük hogy a kultúra, amelyben élünk, a sajátunk és ez nyújtja nekünk az intellektuális biztonságot, a vallás pedig valamiféle lelki biztonságot ad nekünk.

Azzal szembesülünk, hogy a világ globalizálódik, legalábbis sokan nap mint nap ezt mondják nekünk. Ez valóban igaz, a világ sok szempontból globalizálódik, de a személyiség nem lehet globális. A személyiség mindig valahol lesz, a személyiség kötődéseket akar és a tudomány, a kultúra meg a vallás megadja a lehetőséget ezeknek a kapcsolódásoknak a létesítésére. A tudomány, a vallás és kultúra valamiképpen olyan környezetbe helyez minket, amelyben otthon érezhetjük, biztonságban tudhatjuk magunkat.» Pálinskás József szerint a tudomány, a vallás és a kultúra valami módon közelebb kell, hogy kerüljön a huszonegyedik században, máskülönben életünk annyira szétforgácsolódik, hogy el fogunk veszni a részletekben. Szükségünk van valamiféle összhangra a tudomány, a kultúra és a vallás között. Rá kell ébrednünk, hogy ennek az összhangnak a közös gyökere a saját fizikai, intellektuális és lelki biztonságunkban rejlik...

Benito Righetti, az Olasz Köztársaság budapesti Nagykövetségének akkori tudományos attaséja a Tudomány: technológia és hatalom? c. hozzászólásában a tudományról, mint a technológiáról; a technológiáról mint a tudomány függelékének egyszerű származékáról szólt, amely sokaknak a tudás megszerzése során járatlan utakon kell végighaladniuk s ezeket az utakat inkább azok járkák, akik a tudomány olyan alkalmazásait kutatják, melyek gazdasági érdekeket, nemzeti stratégiákat szolgálnak, gyakran vallási konfliktusokat és etikai helyzeteket táplálnak. Righetti megemlítette, hogy a XX. sz. második felében a tudomány olyan technológiát alakított ki, amely minden népet minden szinten magában foglal és amely olyan különleges gazdasági hatalomra tett szert, hogy képes meghatározni (és néha zsarolni) a nemzeti politikákat, s így el tudja érni, hogy a magas szintű alkalmazás szektorai felé tolja el a tudományos kutatást, szegényebbé téve bizonyos szakterületek kutatását vagy éppen az alapkutatást. Az új évezredben a tudomány és technológia párosa egyre inkább monopol rendszerben fog működni. Ez a monopólium földrajzi (néhány ország által kézben tartott tudomány és technológia) illetve tárgy szerinti (pl. biotechnológia és telekommunikáció) értelemben is létezik. Righetti továbbá szólt a fejlett, magas szintű technológia és a technokrata, oligarchikus hatalom közötti összefüggésről. Hozzászólását Jeremy Rifkin tudományfilozófus szavait idézve zárta, aki azt mondta, hogy: «a biotechnológia feltartóztathatatlan, az emberek (néhányan) egy alapvetően „biotech” jellemezte évszázadban a jövő építőmesterei...» Pálinskás József pesszimizmusával ellentétben a lengyel tudós professzor és író **Krzysztof Zanussi** optimista véleménye többek között az alábbiakban nyilvánult meg: «Úgy érzem, hogy a XX. sz. rendkívül keserves, rossz század volt. Ezért úgy hiszem, hogy a jövő már nem lehet ennél rosszabb. Mit jelent ez? Azt, hogy a jövő ennél jobb kell, hogy legyen. [...] Jobb lenne pozitív tényként elfogadni a globalizációt [...], ebben a globális világban kell élnünk.» Az amszterdami

tudományegyetem román irodalomprofesszora, **Sorin Alexandrescu** a hozzászólásának befejező gondolataiban a harmadik évezred Európára leselkedő veszélyeire és kihívásaira hívta fel a figyelmet: «Úgy látom, hogy a nagy veszély egyfajta izoláció, a magasabb társadalmak, magasabb kultúrák és az alacsonyabb kultúrák közötti vertikális kapcsolatok egyfajta letörése, vagyis az értelmiség kultúrája, ami minden országban többé-kevésbé azonos lesz és az azonos nyelvet beszélő, de egymást nem értő különböző csoportok szubkultúrái között. Ez a probléma: hogyan építsünk fel vertikális kapcsolatokat és hogyan mentjük meg a kommunikációt társadalmunkban? Mert ellenkező esetben nekünk éppen, hogy csak a „törzsek kultúrája” marad...» A magyar **Karacs Kristóf** A globalizáció és a fogyasztói társadalom c. előadásában hangot ad annak az álláspontjának, miszerint napjaink kultúrájának legnagyobb kihívása az előnyökkel és hátrányokkal egyaránt rendelkező globalizáció. Utalt arra, hogy az információs technológia és a távközlés robbanásszerű fejlődése a kommunikáció határainak kibővüléséhez vezetett és így lehetővé vált az információk villámgyors elterjesztése az egész Földön. Így a helyi kultúrák mellett megjelent egy, a reklámok és a divat által meghatározott kultúra, amely a fejlődés következtében hamar tömegkultúrává vált mindenhol, ahová csak betette a lábát. A jelenség sajnálatos következménye, hogy az új generációk nagy része a hagyományos kulturális értékeket már meg sem ismeri, így nem csoda, ha azok előbb-utóbb kivesznek a társadalom életéből. Hagyományos kultúrán a globalizációs tömegjelenségeket megelőző korszak kultúráját, illetve annak értékrendjét érti, amelyet elitkultúrának is neveznek. Határozottan rámutat arra, hogy a közkultúra és az elitkultúra szétválásában szerepet játszó reklámok jelentős része a televízión keresztül jut el az emberekhez. Ez a nagyszerű technikai találmány rendkívül hasznos az élet sok területén, sőt sok olyan dolog is megvalósítható lenne vele, amelyre csak kevés helyen alkalmazzák. Ugyanakkor, ha a tényleges felhasználást tekintjük, sokkal több kárt okoz az emberben, mint amennyit segít, különösen a gyerekek és a fiatalok esetében. Rengeteg időt, akár napi 3-4 órát töltenek az egyszemű szörny előtt, akciófilmeket és szappanoperákat bámulva. Ez összefüggésbe hozható az emberi kapcsolatok elsatnyulásával, ugyanis az embernek szüksége van arra, hogy egy kis csoporthoz tartozzon, amit a televízió tökéletesen kielégít. Korábban az emberek azért fogadták el sokkal jobban a társadalmi konvenciókat, mert különben kivette őket a közösség. Ma ez már nem probléma, mert a mosolygós televíziós barátok sosem hagynak el bennünket, és minden további nélkül ismerőseinkkel is jól el tudunk beszélgetni róluk. És lassacskán ott tartunk, hogy a gyerekeknél egy közösség akkor vet ki valakit, ha nem tudja, hogy mi történt az előző nap a sorozatban, vagy nem látta a legújabb akciófilmet. A helyzethez még az is hozzátartozik, hogy a filmek tele vannak erőszakkal, és a hagyományos értékek közül semmi nem jelenik meg bennük, csak a közkultúra liberalizmusát ontják magukból.

Szóba kerültek a könyvkultúra lehetőségei is. Erről a témáról az «Eötvös Loránd» Tudományegyetem

Bölcsész Karának színeiben hozzászóló **Újlaky Judit** értekezett utalván arra, hogy a harmadik évezred küszöbén, a számítástechnika fejlődésével párhuzamosan óhatatlanul felmerül a könyv olvasás, a könyvművészet kérdése. A könyv maga esztétikai kérdés, kultúra- és ízlésalakító entitás, olyan, mint egy műtárgy - még ha nagyipari termelésre készül is -, továbbá története során mindig is a belső tartalom, a gondolat közvetítése volt a célja. Ezért ehhez a belső tartalomhoz méltó külsőnt kell találni, az olvasás ünneppé emelése történhet meg egy-egy igényes alkotás segítségével. Manapság amúgy is számítógéppel készítenek minden könyvet, ami csak abban hozott változást, hogy még szebb, kifinomultabb és kimunkáltabb tipográfiájú művek jelenhetnek meg. A modern technika korlátlan lehetőségei még kreatívabb, ötletesebb alkotást tesznek lehetővé. Az igazi szakember elcsábul az ötletek és a felhasználhatóság kimeríthetetlen tárházában és olyan megoldásokat talál meg, amelyek akár még pár évtizede is elképzelhetetlennek tűntek, vagy nem is merültek fel művészeti kifejezőmódként. Mindezeket túl, ha pusztán a piaci szempontokat nézzük, az esztétikus, minőségi áruknak mindig is volt kereslete. Végeredményben az olvasó igényei szabják meg, hogy milyen könyv kerül elé, sőt azt is, hogy a fejlődés milyen irányú lesz. Hiába csökken a könyvek részesedése az információszerzésben, évről évre mind a kiadott címek, mind a kiadott példányok száma nő, tehát van igény rájuk. Megemlékezvén a tipográfia technológiai fejlődéstörténetéről Újlaky Judit elérkezett a számítógép jelenlétéhez, amely a digitális tipográfia korszakában a könyvkiadás folyamatát alapjaiban változtatta meg, de hangsúlyozza, hogy mindennek ellenére a könyv mint mind ipari, mind művészi termék nem veszít semmit jelentőségéből, bár az nyilvánvaló, hogy néhány minőségi változás ugyanúgy bekövetkezik, akárcsak az olvasói szokásoknál, de a léte alapvetően nem kerül veszélybe. Ha nem is lesz az információszerzés elsődleges eszköze, ha bizonyos területekről ki is szorítja a számítógéptechnika, mégiscsak olyan minőségű és művészi igénytelenséggel készült kiadványok megjelenése válik lehetővé, amilyenek a számítógép megjelenése előtt lehetetlenek, sőt elképzelhetetlenek voltak. Egyre nagyobb teret nyerhet az egyéni ötletesség, a megvalósítás lehetőségei korlátlanok.

És ezzel el is érkeztünk hozzánk: pontosan hála a számítógépnek, a legelső számítógépemnek (IBM) köszönhetően születhetett meg a periodikánk - amely a legutóbbi két rendkívüli terjedelmű szám után visszatér a szokásos terjedelemhez - és az egyéb O.L.F.A.-kiadvány. Ezennel el is érkeztünk az Osservatorio Letterario 15. évfordulójának vigiliájához és ez alkalommal felhívtam az összes szerzőt - e régi és jelenlegi alkotókat egyaránt -, hogy küldjenek anyagokat, hogy beavagathassak a jubileumi rendkívüli számba és az ez alkalomra tervezett ünnepi antológiába az eddig publikált legjelentősebb alkotások mellé. Jelen sorok írásakor még nem tudom, hogy hány jelentkező közül kell válogatnom, mivel, mint ahogy eddig is mindig történt, a pályázati anyagok - a hagyományos vagy e-mail úton egyaránt - a legnagyobb részt az utolsó pillanatban, a beküldési határidő előtti napokban

kerültek postázásra... Függetlenül a jubileumi szereplésre pályázóktól az ünnepi, születésnap antológiát mindenképpen megjelentetem és a LaFeltrinelli.it-en keresztül is megvásárolható lesz, akárcsak a most megjelent magyar népmesék és népmondák kötetének új kiadása (Da padre a figlio, Edizione O.L.F.A. 2010 május 21., Ferrara, pp. 124, € 12,00), mely megrendelhető, megvásárolható az alábbi szájtokon: LaFeltrinelli.it, ilmiolibro.it, deastore.com, Shop.it, Unilibro.it, Multiplayer.com.

Elérkezett a búcsúzás ideje, az őszi viszontlátásig kellemes nyári szabadságot és olvasást kívánok minden kedves Olvasónak!

- Bttm-

LÍRIKA

Bodosi György (1925) — Pécsely
KŐ, KERÉK, VÍZ

Kő a fogástól
Kerék a forgástól
Víz a folyástól
Tűz a lobogástól
Nehezebb, igazabb, szabadabb,
Kenyér a darabolástól,
Test az odaadástól
Lélek a találkozástól
Teljesebb, boldogabb.

MINT ZENE FUTAMAI

A zajló folyamon túli
Világ becsületére

S mint zene futamai
Mérsékletre tanítanak

A szalagját igazító lány
Kapkodó mozdulatai

És az üveg mögött álló fiú
csodálkozó szeme.

Forrás: A Kő, kerék, víz c. kötetből (Magvető, 1968)

Botár Attila (1944) — Veszprém
ÚJABB FÉLCÉDULÁK

XXXI.
Simítsd Fájország redős homlokát!
Anyád lehet. Havas az útja. Sáros
tavaszodván. Cipeli lány-bokád.
Reménytelen. Nyútt. Lélekhasadásos.

XXXII.
Gondolkodni a fákról. Gyökerek
feszülnek, alá, le a sűrű mélybe
megélve olyan irdatlan teret,
hogy kozmoszát fényben a lomb is értse.

XXXIII.

Gondolkodni a fákról. A levél
egyetlene idebont a sugárból
erőt, annyit mely tart a meredély
peremzöldjén s hulltodbán átnyalából.

XXXIV.

Csak ennyi ez. Se könnyű, se nehéz.
Nem érdekelték a vállak, az izmok.
Józan vonal. Nem támolyog a kéz
neve betűin. Kereszttel se piszmog.

XXXV.

Velem alszik. A tudat és a test.
Az ébredését néha visszavárnád.
Hogy elkezdődjék. S aztán befejezd
vigasztalón. És megsimítod álmát.

NOTA: Idő közben megjelent a 2019/2010. 71/72-es dupla számunkban bemutatott legújabb, Éneklő nyomokért c. verses kötetében.

Gyöngyös Imre (1932) — Wellington (Új – zéland)
SHAKESPEARE-SOROZAT– IX.

William Shakespeare (1564 – 1616)
Shakespeare 10 Sonnet

For shame! deny that thou bear'st love to any,
Who for thy self art so unprovident.
Grant, if thou wilt, thou art below'd of many,
But that thou none lov'st is most evident;
For thou art so possess'd with murd'rous hate
That 'gainst thyself thou stick'st not to conspire,
Seeking that beauteous roof to ruinate
Which to repair should be thy chief desire.
O, change thy thought, that I may change my mind!
Shall hate be fairer lodg'd, than gentle love?
Be, as thy presence is, gracious and kind,
Or to thyself at least kind-hearted prove;
Make thee another self for love of me,
That beauty still may live in thine, or thee.

Szabó Lőrinc fordítása

Szégyen! Mondd, hogy nincs nő, akit szeretnél,
te, ki magadhoz oly könnyelmű vagy;
vagy, valld be sokak bálványa lehetnél;
annyi szent, hogy a lelked csupa fagy.
Mert úgy megszállt a gyilkos gyűlölet,
hogy folyton lázadsz magad ellen is,
csak rombolod a szép épületet,
bár fő-tiszted az volna, hogy javítsd.
Óh, változz s lelkem veled változik!
Szeretetről szebben lakják a düh?
Légy, mint a külsőd, szíves és szelíd,

vagy legalább magadhoz jósíví:
nemzz utódot, szívem is kér, - hadd éljen
szépséged tovább benned s a tiédben.

Gyöngyös Imre fordítása

Szégyelld: úgy vagy, hogy senki se szerethet;
még magaddal is könnyelmű lehetsz;
elismerem, elég sokan szeretnek,
de világos, hogy senkit sem szeretsz;
úgy elborít a gyilkos gyűlölet:
összeesküdnél magad ellen is,
hogy szép külsődet ezzel tönkre tedd,
bár fő dolgod az lenne, hogy javítsd.
Változz, hogy lelkem változtassam át;
düh jobban él benned, mint szeretet;
légy kedvesebb magadhoz legalább,
ha nem lehetsz kegyes, mint küllemed;
hozd létre másodat szerelmemért;
szépséged él majd benn, mint benned élt.

Gy.I. megjegyzése:

Szabó Lőrinc is azt hihette, hogy a Bárd a saját nősülési válságán kellett, hogy töprengjen, mert a szonett első sorában a „nő” szót használja, noha ez nincs az eredeti szövegben. Nagyon érdekes lenne tudni, hogy a különböző szonettek mikor íródtak és milyen rendszerben vannak megszámozva. Biztosan van erről is tanulmány, de én még nem hallottam róla!

Shakespeare 11. Sonnet

As fast as thou shall wane, so fast thou grow'st
In one of thine, from that which thou departest;
And that fresh blood which youngly thou bestow'st
Thou mayst call thine when thou from youth
convertest.
Herein lives wisdom, beauty, and increase;
Without this folly, age and cold decay.
If all were minded so, the times should cease,
And threescore year would make the world away.
Let those whom Nature has not made for store,
Harsh, featureless, and rude, barrenly perish.
Look whom she best endow'd she gave the more;
Which bounteous gift thou shouldst in bounty cherish;
She carv'd thee for her seal, and meant thereby
Thou shouldst print more, not let that copy die.

Szabó Lőrinc fordítása

Ahogy romlasz, úgy nőssz a tied
egyikében attól, amit ma vesztesz;
s mit ifjan adsz, véred friss cseppjeit,
visszakapod, mikor tested öreg lesz.
Így élni szépség, okosság, erő,
másképp vénség, hűlő kor, örület;
hinnénk neked, meghalna az idő;
még hatvan év, s eltűnnénk, emberek.
Kit a Természet nem folytatni gyártott,
száradjon, vesszen a nyers, durva, torz;

téged dúsaknál dúsabban megáldott:
becsüld jótettét, s jóval viszonzod;
pecsétté vészt s megszabta a munkád:
üsd le sokszor, s ne hagyd veszni a mintát.

Gyöngyös Imre fordítása

Csökkenve nősz abban, ki még tiéd,
de majd, ha elhagytad tulajdonát,
fiatal véred lesz a jó letét,
mely ifjúságodból mehet csak át,
s lesz bölcsesség, szépség s gyarapodás,
vagy dőre vén kor, romlás hidege;
Időt szüntet egyetlen akarás;
s csak hatvan év a világ végzete.
A Természet, ha bárkit nem szeret,
durván és meddőn halni engedi,
s a jobban ellátott kap többletet
bő adományát áldva menteni.
A sors téged csak azért faragott,
hogy készíts magadról több nyomatot.

Gy.I. megjegyzése:

Ez a szonett is Shakespeare utódproblémájával foglalkozik. Valószínűleg Hamlet fia 11 éves korabeli halála előtt keletkezett, mert ez a szonett elégedetten állapítja meg a sorstól kapott bőséget, amit nyilvánvalóan fiú utódjának tud be. 1596-ban azonban Hamlet fia meghalt és ez Shakespeare életében egy filozófikus elmélyülést okozott, amelynek egyik eredménye a Hamlet öt felvonáson keresztül tartó tépelődése, amely végülis abban az ötödik felvonásbeli vérengzésbe fullad, és ami filozófiai pesszimizmusának legteljesebb kifejezője.

9.) Folytatjuk

Hollóssy Tóth Klára (1949) – Győr
A SZONETT SZÉPSÉGE

Szent küldetés e módot gyakorolni
gondolva a szabott ütemre mélyen,
előírt verslábakon vándorolni,
nyelv szabta mértékkel pontosan, szépen.

Korlátok közt a gondolatban forni,
a rend pontos, kimért természetében,
s a vers végéig, egyre gyakorolni
a költői szigort szentségeképpen.

Szabadon zeng és szállva – száll a lélek,
ütemre ver szíved s láncra vert léted,
születik a vers magát zabolázva,

úgy, hogy az elme folyton méricskélget,
rend és művészet egy ütemre lépnek,
s a szellem szárnya vigyáz a szabályra.

Győr, 2009. március 19.

A VÉGTELEN ROMÁNCA

Fenséges, gyönyörű csend Te!
Újra hozod az űzött reményt,
lélekfényt küldesz a versbe,
mezőkről megtérve, merengve,
s forró szelet, míg látom miképp,

lebeg felém az üzenet,
a lélek csak hangodra hallgat,
mint az erdő megtelve lombbal,
újra táguló keretbe foglal
mindenséged ege, mely színarany.

S mint eső után a földnek,
kisimul milliónyi ránca,
így érzem magam előtted,
ki mindenem magadhoz kötöttem,
Végtelen, gyönyörű románca!

2009. május 15. péntek

Pete László Miklós — *Sarkad*
A MAGYAR PUSZTA

Régen puszkatus zúzta,
Osztrák, meg török nyúzta,
Néha valóban
Pusztá volt
A pusztá.

Baljós évszázadok hosszúra nyúltak,
Emlékek hulltak,
S úgy tűnik,
Mára elmúltak
A múltak.

De lehetnek bármilyen gondok;
A fövény alatt,
A homok ágyában,
A humusz mélyén
Tovább élnek,
És éltetnek bennünket – a csontok!

S mert el nem hullt,
Még él a múlt.
Jöhetnek ide
Ukrán frontok,
Angol fontok,
Tovább élnek a csontok,
S csak a múltnak van igaza:
Mert ez nekünk:
Haza.

Keresztezhetik utunkat,
Sors, végzet, fegyver rabolhat,
Acsarkodhat rőt vagy kese,
Gyilkolhat száz hamis mese,
Rikácsolhat dollár-papagáj,
Múltat csenhet mitikus ragály,
Tudja itt a völgy, folyó, patak,
Tudják a kövek és hegyoldalak,
Minden folyómeder,

A gólya is erről kelepel:
Mióta itt földet művel
Sarló és kasza;
Ez a föld nekünk
Haza.

A csontok:
Egykor arcok és
Karak
Bölcsődalok és
Siratódalok,
Azt hagyták ránk, a mostan létezőkre:
Hogy találjunk a múltban
Szebb jövőre.

A csontok többé meg nem hálnak,
Szemünkbe könnyet csálnak,
Élni akarnak.
S amíg van bennünk akarat,
A pusztá
Magyar marad.
A pusztá mindig
Magyar marad.

Tolnai Bíró Ábel (1928) — *Veszprém*
AZ ERRE MÉLTÓHOZ

Királynőm!
Madonnám!...
Szín-márványt hozok Carrarából,
– A nemes mészke legdicsőbb honából –,
Abba vésem, be arcodat
Királynői Nőm, ábrándos arcodat...
Hajad, homlokod régi lesz
És régi lesz a szád
– Nem vetekszik véle
Nympha és najád –,
És ahol a füled gyenge íve görbül,
Bársony hajad vállaidra gördül...
Szívemből a derűt kiloptam,
Ez lesz mosoly az arcodon.
Ne félj, nem rútít karc, korom.
Szép leszel, mint Madonna!
Óh, Madonna, Madonna!
Ezután szemedbe öntöm a búmat,
Ettől lesz mosolyod keserű,
S hiába fedi arcod víg derű,
Mély temető lesz, ezernyi kinnal
S megállva előtted, – kimondom kereken –,
Hadd mosolyogjon rám, barbár-mereven.
Így: bú s öröm – különös keverék – ég majd Benned,
Milyet halott kőbe csak művész lehelhet...
Tagjaidat pedig lágy vonalban vésem,
Ívelő kebledbe lelket lehel késem.
Oda pedig, ahol a szív ver és dobog,
Szívem legmélyéből szeretetet lopok.

És te ál Madonnám!
Álljon a csodás szobor a gránit kövön
– A remek: hol önmagába fúl bánat és öröm –,
Míg én az élet márványát így tovább töröm.

Dombóvár, 1952. augusztus 10.

SZENT MARGIT NAPJÁRA

Együtt élnek anya és leánya,
Együtt élnek a régi házban,
Hol nemrég ifjú volt mind a kettő:
Fiatal anya – ifjú leánnyal.

Nemrég még delet jelzett ragyogó
Gyümölcserlelő nyári napjuk...
Holnap? Bágyadt fön, ősz hajukat
Szomorúan, sírva simogatjuk.

... ..

A dél és est oly közel szomszédok:
Kilencven fok csupán az égen...
Vajon lesz-e időnk végigmenni
– Ha lesz annyi – kilencven éven?

Alig múlt dél... és hány virrasztásnak
Tanúja a hű nyári éjjel,
S hányszor köszöntött a hajnal
Reájuk áttetsző egével?

Hány láz pírja égett gyermekarcokon,
Mikor ón-lábakon járt az éji perc,
Mikor lázas gyermeknyöszörgésre
Anyaszív-dobolás volt a terc:

Ezernyi gondjuk... Ki tudja hány volt?
Ne próbáld gyermek megszámolni azt!
Mert ami sok volt rettegésből, könnyből,
Arra a számadás úgy sem nyújt vigaszt.

... ..

De a láng kihűlt és a parázsra
Finom takarót terít a hamu;
Így lesz az asszony, s leányból
Dédanya, nagynya – ősz hajú –.

Lahajló nap őszi ragyogása
Idéz egy régi-régi delet
És e ragyogásban – aranyragyogásban –
Új élet arca nevet.

És mi itt állunk, mert hajnalodik:
Mi csak most kezdjük meg a napot;
Leány, vő és unoka, s kívánunk
Hálatelt szívvel sok boldog névnapot!

Marcali – Dombóvár, 1954. június 8.

PRÓZA

Bodosi György (1925) – Pécsely
MÚZEUMI BESZÉLGETÉSEK IV.

A kíváncsi farkas meséje lábnymának történetéről

Egy nagy falkához tartoztam én is, de csak addig, amíg a falkavezér méltatlanul ki nem üldözött. Nem vétettem én semmit ellene, mégis

kiszúrt, hogy nem vagyok közéjük való. Egymagam, fázza, éhezve kóboroltam sokáig. Néha idevetődtem a kétlábúak kunyhói felé. Félttem tőlük, de mindenféle ennivaló akadt a közelükben. Csontok, halfejek és halfarkak, amelyekkel éhemet elverhettem. Aztán kíváncsi is voltam, hogy mi az a sárga fény, ami ott lobog. Szinte oly fényesen, mint az égen a Nap, a kunyhóik előtt. Körülszaglászva, félve, óvatosan megközelítettem. Egyre közelebb lopóztam. Ekkor már a meleg is csalogatott, amelyet jó volt érezni a bundámnak. Forgolódtam, hol az egyik, hol a másik feletem melengtettem. Közben egy óvatlan mozdulattal feldöntöttem valamit, s amikor azt mancsommal visszaigazítani próbáltam beletenyereztem. Erre tisztán emlékszem, mert alig tudtam a lábamat kiszabadítani. Előjött egy kétlábú, és doronggal a kezében ütlegelni kezdett. Az az alak volt, aki a tűz mellett üldögélve az egész telepükre vigyázott. Ne bánts, könyörögtem neki, én nem bántok senkit, s ha felfogadsz, inkább majd segítek neked örködni. Jó szimatomban van, megérezem, ha bárki idegen közelít a helyetekhez. Csaholok, ugatok, zajt ütök, hogy felébresszelek, mert majd alhatsz nyugodtam, míg én örködöm. Rendben, mondta a kétlábú és abbahagyta a dorongolását. Sok fizetséget ne várj ezért, de ahány csontot, halfejet és halfarkat találsz, az mind a tied lehet.

Aranykor a völgyben

Ilyen idők is voltak. Legalábbis szerintük, akik erről hol sutogva, hol fennhangon értesítettek. Többen is, akik részesei voltak ezeknek a szépséges esztendőeknek. Vagy évszázadoknak. Arról, hogy meddig is tartott mindez, ők nem beszéltek. Hiszen az önfeledt időszak egyik jellemzője éppen az lehetett, hogy fogalmuk sem volt az idő múlásáról.

Miközben hallgatom őket – hogy kiket is? Fel kell soroljam előjáróban egy félbetörött jogar almájának kövét, az alján – fenekén – különös jelekkel és füzérel díszített ugyancsak félbetörött áldozati agyagedénykét. Két hatalmas gabonaörlésre használt mozsarat, kőmozsarakat. És egy fémöntéshez használt öntőformát, ám csak fele darabját, amit gyűrű vagy karika készítésére használtak. Elnézve őket, én úgy képzelem, jó néhány évszázadon át tartott ez a szép korszak itt. Valamikor a kőkorszak utolsó szakaszában kezdődhetett, s még a rézkorban is virágzott, talán a bronzkor legelején is fennállhatott még. Ám ebben tévedhetek, nem is folytatom a saját vélekedéseimet, hiszen a szakma avatott képviselői úgyis azonnal megcáfolják mindazt, amit feltételezek.

Sokkal érdekesebb és helyénvalóbb az, amit tőlük hallottam. A beszédüket próbálom egységbe foglalni, s ha lesznek érdeklődő barátok, számukra megőrizni.

A legtöbbször és legértelmesebben a jogarpálca – töredék almája beszélt. Az elején kezdte a történetet. Az első törzsfő – árulta el – aki kezében tartotta a jogart, más nézeteket vallott, mint elődei. A legelső ténykedése az volt, hogy az ősi kultuszt, az égi madár és a földi asszony tiszteletét megszüntette. Nem kis ellenkezést váltott ki ezzel, főleg az idősebbek között. De a középkorúak többsége és a fiatalok mind melléje álltak. A bálványokat ekkor ásták el a földbe. A Holdtól idején tartott táncos ugrándozásokat is megszüntették, a tabuként emlegetett rettenetes

befejeződésével együtt. Helyettük – s nem csak holdtöltek, a nők és a férfiak közösen táncolgathattak.

Az ősi kultusz helyébe a közösség ünnepét helyezték. Az edények falára írott rovások, rovátkák, a vonalkák és az azokat bekerítő szögletes vagy kör alakú vonalak is az egybetartozást jelezték. Amint a jogarpálca almájára vésett vonalak is. Hiszen a gömb alakú kő valamennyi egyenes vonala eggyé formálva, összetartozott.

Ettől a völgy élete még nem virágzott volna fel. Ám – szintén már ez az első főnök, elrendelte, hogy minden tevékeny ember azzal foglalkozzon, amihez igazán ért, s amit a legnagyobb kedvvel csinál. Az így kialakult csoportokat ezután sokkalta fontosabb köteléknek tekintette, mint az korábban kialakult csoportosulásokat. Ez az egy ténykedése akkora fellendüléssel járt, amire maga sem számított. A kőcsiszolóban, az agyagedények készítésében, de a halászatban, vadászatban és a földművelésben, valamint a kosarak és takarók szövésében is annyira megugrott a termelés, hogy hirtelen árufölösleg keletkezett. Ennek értékesítésére vásárokat rendeztek, amire a szomszéd telep lakóit is meghívták. Legkelendőbb portékáikat pedig kereskedőcsoportokat alakítva, több napi járóföldre is elszállították. Egy ilyen alkalommal – cserébe kapott, könnyebben alakítható nagy kődarabokkal érkeztek vissza. Ezeket viszonylag gyorsan munkába vehették, és gabona őrlésére, liszt előállítására használták. Az orsók számát is meg kellett sokszorozniuk, mert egyre több zsákra volt szükség. A liszt kiőrlése a magvakból jóval könnyebb és gyorsabb munka lett mint korábban, mikor a nehéz őrlőkövek dörzsölésével végezték, a közben keletkezett anyagvesztéséről nem is beszélve. A környező telep lakói gyakran nem tudva más ellenszolgáltatást kínálni, eljöttek a telepre, hogy kétkezi munkával fizessék meg a vásárolt árukat. Ekkor készült el a tó vizét levezető patak gátja, zsilipje, amivel ölnyivel magasabbra emelkedett a vízszint, s nagy halbőség keletkezett.

A megemelkedett víz elől a kunyhókat följebb helyezték s nagyobb, erősebb, kényelmesebb kunyhókat építettek, számukat is megnövelték, mert a környék lakói közül többen bekéredzkedtek a törzsbe. Azokat akik jó dolgosak voltak be is fogadták, az alkalmatlanokat pedig elzavarták. Munka volt elég. Erdőt kellett irtani. A fölőgetett részekben a gyökereket kiásni, a gabonatermő területeket megduplázni, ahogy azt az állatállománnyal is tették. Kecskéik, birkáik száma többszörösére nőtt, a vadakból háziassá szelídített disznóké is. Ekkor került először a völgybe valahonnan a délebbre élő törzsektől az a nagy állat, a ló is, amelyet hamarosan megtanítottak arra, hogy a legnehezebb munkában segítségükre legyen. És amit emiatt, és nem csak emiatt, de nemes tartása és szépsége miatt is szinte embermód tisztelték.

Meddig tartott, hány főnök folytatta az életet felvirágoztató tevékenységeket a völgyben? Ki tudja? Az irányítás egyre nehezebb lett, különösen, amikor az egyes csoportok között a vagyonosodás terén különbségek keletkeztek. A könnyebben gazdagodókra adót kellett kivetni, amit azok nem szívesen teljesítettek. A telepet emiatt egyre több alkalmazott segítségével lehetett igazgatni. Olykor ítélkezni is kellett. Aztán – és végül is ez okozta ennek a fényes

kornak sötétbe borulását –, már nem lehetett a vitázók között igazságot tenni, az egyre féktelenebbé váló kapzsiságnak, és irigységnek megálljt parancsolni. Lázadás tört ki – alighanem a kovabányába járó csapat tagjai kezdtek el, de hamar csatlakoztak hozzájuk egy másik erős csapat tagjai, a kővel bánó emberek is. Törték, zúztak, s amikor az akkori főnök – aki elődeinél gyengébb kezű volt –, nem tudott rendet teremteni, még az ő házat is felgyújtották, a jogarpalcát kitepték a kezéből, majd a dulakodás közben a jogar almáját is széttörték.

Visszatért a régi idők sanyarúsága. Igaz, a régi kultuszt a madár és az ósanya tiszteletét nem állították vissza, de más olyan gondolat vagy eszme sem született meg a fejükben, ami összetarthatta volna az embereket. A múlt idők, az aranykorban szerzett javak morzsáin éldegéltek, egyre szűkősebben és egyre szomorúbban, mert bekövetkeztek ugyan más idők, évek, századok és ezredek, de a virágzást teremtő élet, igazi aranykor többé soha nem tért vissza a völgybe, hiába kínálta csodálatos értékeit és szépségeit a völgy, az ide érkező és megélni akaró bárkinek.

Czako Gábor (1942) — Budapest
A TANÍTVÁNY

Akkoriban történt, amikor teljesen összegabalyodtak az évszakok. Télen langy tavasz járta, nyáron hol negyven fok, hol talajmenti fagy, máskor egy délután lezúdult fél évre szóló eső, így aztán még

a hegyekben is súlyos árvízi károk keletkeztek, mire jött négy hónap szaharai szárazság, amitől még a perenoszpóra is kipusztult.

– Majd hozatnak Amerikából! – dohogott Szőlősgazda.

Csoda-e, hogy a magyarok olyan miniszterelnököket választottak, aki soha, semmilyen körülmények közt nem mondott igazat. Talán hüvelykszorítóval sem lehetett volna kicsikarni belőle egy őszinte szót. Házi tollásszai be is jelentették, hogy ezután ez lesz módi: mindenki hazudik, írták úton útfélen.

– Most képzeljétek – mondta Piri mama – aki nyolcvan éve magasából mindenkit tegezett. – Lakik a házunkban egy önjelölt a házmeister. Korábban a tévénél volt valami szaladjpista. Amióta nyugdíjas, azóta házmeister. – Havat hány, takarít? – kérdezte Szépasszony.

– Fenéket! Szemétkedik! Leselkedik, fülel, följelent, áskálódik. A múltkor rám támadt: Pirikém, a lakók szerint túrhetetlen, hogy te madarakat etetsz az erkélyeden. Pálinskási Béla kijelentette: ki fogja hívatni a tisztiorvost a sok madárpiszok miatt. Nosza másnap elkaptam Pálinskásit. Mire ő: Pirikém. Én panaszkodtam volna rád? Most hallom először, hogy van madáretető. Még aznap fülön csípte ezt a pernahajdert, és fölhozta hozzám szembesítés végett. No, nekiestem, és még csak nem is tegeztem: Nem szégyelli magát, hogy telehazudja a házat mindenféle hülyeséggel?

Ő meg csak állt és vigyorgott.

– Nem.

BOLDOGSÁG

Szépasszony Halottak Napján szeretett vidám történeteket mesélni. Azt tartotta ugyanis, hogy a megboldogultak tényleg megboldogultak, ahogy azt oly szépen leolvashatni az etriszok sírszobrok mosolyáról. A különben víg társaság ehhez mértén most elmélyült derűvel falatozott a lila hagymakarikákkal díszített peccsenyezsíros kenyerekből, és mértékkal iszogatta Greifenstein Jóska legendás decsi kékfrankosát.

Maga a háziasszony mesélt, mégpedig néhai szüleiéről.

– Történt, hogy a forradalom után édesapámat kitették az állásából.

– Megbüntették a jókat, hogy elterjedjen a gonosz – idézte Rezesorrú Drámaíró Csi jeu, a kínai sátán kormányzati módszerét.

– Nos, édesanyám eladogatta ruháit, ékszereit, hogy legalább mi, gyerekek, ne érezzük a nélkülözést. De éreztük, mert bizony eljött az az idő is, amikor anya már a gyúródeszkára száradt tésztamaradékból kotyvasztott levest, és apa ismét azzal jött haza, hogy a biztosnak látszó segédmunkás-állásba sem vették föl.

Édesanyám sírva mutatta édesapának az üres kamrát. Édesapa pedig mosolyogva átölelte:

– Most végre örülhetünk annak, hogy teljes biztonságban vagyunk: hozzánk ugyan nem tör be senki!

Válogatás a 2007. karácsonyán megjelent Kilencvenkilenc magyar rémmese – ötödik futam c. kötetből. (N.B. A kötet meséiből a híres író maga küldte be az anyagot az «Osservatorio Letterario» szerkesztőségébe esetleges publikálás céljából.)

**Szitányi György (1941) — Gödöllő
SZŐRŐS GYEREKEIM–XIII.**

Miközben Gida szilajon őrizte a házat, és mindig ordított, amikor Bumbi is, Lonci

állapotával nem tudtunk mit kezdeni. Az orvos azt mondta, változatlanul nem tudja, mi baja van, de úgy látszik nem romlik, hála az ápolásnak.

Ez nem nagyon vigasztalt meg, azonban Lonci még a korábbinál is falánkabban evett, és hittünk az orvosnak, hogy az élethez való ilyen erős ragaszkodás nem rossz jel.

Ha kézből adtunk neki, olyan vadul vetődött a kajára, hogy csúnyán megharapta az ujjunkat. A mellső körmeit nem volt hajlandó, talán képes sem, behúzni. Akit elért, abba belekapaszkodott.

Mintha szellemileg ártott volna meg neki valami. Sokat vitakoztunk, ha ennyire nem változik, akkor hosszú betegsége van-e, vagy annyira erős, hogy felgyógyul. A párom időnként felvetette, hogy talán jobb lenne elaltatni. Minél jobb?, kérdeztem, látod, hogy ragaszkodik az élethez. Igaz, fogadta el az érvet, de honnan tudjuk, nem szenved-e.

Bárhogy állt is a vita, ezen a ponton mindig elakadt. Lonci pedig valóban kezdett ijesztővé válni kimeresztett körmeivel, agresszív harapásával, és azzal, hogy folyton iparkodott valamelyikünk után.

Tél felé kénytelenek voltunk Aba mellé Gidát is beengedni, mert a rövid szőrű jószág reszketett a

hidegtől. Igaz, ez nem zavarta abban, hogy időnként két-három napra is eltűnjének Bumbival bizonyos vágyaktól hajtva, amikhez túlságosan hidegnek tartottam az időjárást.

Szegény Bumbinak kezdtek fárasztóvá válni a kalandok, hiszen ő már csak anya volt, és kisfiát mindenhol gardírozta, minek révén anyai szíve végkimerülésnek tétetett ki, lévén, hogy ilyen dolgokhoz korábban nem szokott.

Egyetlen egyszer fordult elő, amikor a párom testedzés céljából rákapott a kerékpározásra, hogy Bumbi mind a nyolcadfél kilométert végigfutotta mellette, majd simán besétált a mamával az irodába, lefeküdt, és időnként leballagott az ebédlőbe, ahol szívesen látták. A munkaidő végén hazaszaladt a kerékpár mellett, utána kimerülten összeesett. Ebből, sajnos, nem lehetett rendszert csinálni, ezért tartoztam minden ez utáni reggelen Bumbit elzárni a hivatalba menés lehetősége előtt.

Ahogy forrósodtak a nyarak, a szőrös gyerekek évente egyre inkább igényelték a fürdőt. Eleinte Aba is elfogadta, de nagyobb áztatásból nem kért. Bernát azonban mindent és mindenkit letarolva rohant a locsolóhoz, hogy megharapja a vízsugarat. Ez nagyon tetszett neki. Amikor ronggyá ázott, napozni vonult, megszáradt, és a következő locsolásig nem volt gond vele.

Naponta locsoltam a kertet.

Bumbi egészen becsavarodott a víz örömeitől, de olyan arcátlanul ugrált közvetlenül a cső elé, hogy a visszaverődő vízsugártól csupa víz lettem. Igyekeztem gyorsan elintézni ezt a mohó jószágot, hogy a többiekkel kiélvezhessük a csodát. Irtózatossá jött egy ilyen locsolás. Amikor a párom kivette rendes évi szabadságát, beállt a locsolandók közé. Ebben a családban senkinek sem nőtt be a feje lágya.

Illetve Abának mégis. Mégsem? Eleinte csak Lonci és Bence kerülte a néha mégis csak megkapott zuhanyt, pár éven belül Abának is elege lett, sőt, amikor kezdődött a vízcirkusz, kért, hogy engedjem be a házba.

A fürdéstől való egyre komolyabb tartózkodását rossz jelnek, öregedésnek tekintettem, és igazam is volt. A naptár állása és Aba születési dátuma között egyre nagyobb távolság volt tapasztalható.

Komoly arca fehéredett, felszedett valami súlyt is, és szeretett magában elmélkedni, amit legfeljebb a séta, a táplálkozás és a foci volt képes megszakítani.

Lett benne valami öregfiús.

Bernát szája körül is ezüstösödött a szőr, de még viháncolt a víz alatt, csak hogy élvezze a vele való kivételezést.

Ez az ezüstösödés semmi rosszat nem jelentett, hiszen amikor Gida bele akart enni az ő tányérjába is vacsora közben, Bernát a rá jellemző cicás szelídséggel megfogta a pimaszt, és eldobta. Bumbi úgy visítozott, hogy rossz volt hallgatni, ezzel szemben kiderült róla, hogy sokkal kisebb, mint amilyennek látszik. Hatalmas szőre beszívta a vizet, rátapadt, a hasa alatt messze lelógott, és mint csapból, úgy folyt az összetapadt fűrtökből. Ilyenkor megrázta magát, és minden vizes lett.

Bernát pontosan úgy rázta le magáról a vizet, mint a ciciszekre a Dunánál, de már nem volt olyan nyamvadt a farka, hanem lompos, ahogy illik.

A párom időnként meglepett, kikapta a kezemből, és rám fordította a locsolótömlőt, de akkoriban már nem szoktuk összeadni élet éveinket, hogy kiderüljön, mennyi idősök vagyunk együtt, hányadik közös születés-napunk a következő. Amíg éppen csak háromjegyű volt a szám, jó volt hallani, de amikor már az ország legöregebb emberének korát hoztuk ketten, hallgattunk erről. A fiúkkal való játék, és ez a számomra is brutális strandolás mutatta, hogy lélekben még csak-csak ifjak vagyunk, de mintha jobban örülnék, ha engem sem locsolna a hitves.

Megvénültünk, öregfiú, mondtam Abának, amikor beszöktem, hogy ruházatot váltsak. Közömbösen, bölcsen pillantott rám, sóhajtott egyet, és lehevert. Még jobban kirítt a mi öregedésünk, amikor Gida már lelocsolható állapotban volt. A pólyás még bújt a szilaj zuhatag elől, el is sodorta néha, de a cseperedő Gida már megközelítette a fürdőzőket. Kapott is. Ettől sikoltozott, mint egy nyafka kislány, de a következő nyáron már követelte a maga részét ebből is.

*

Egyre zűrösebb volt a helyzet ebben a nagy családban. Loncit kerülték a fiúk, állandó kétségek között voltunk, hogy mi lesz már, gyógyul-e, vagy nem. Közben megint eljött az ősz, nagyon nem kedveltük. A gyerekek a hangulata, a kétlábúak pedig főleg a számlák miatt.

Van ősszel, alig a tél beállta előtt egy időszak, amikor a négy lábúakra rátör a tavasz. Szakad az eső, a havaseső, fúj a szél, de ezek a szexmániás kutyák mind menni akarnak. Aba bácsi is megragadta az alkalmat, és kirohant a kapun. Hiába kiabáltam, nem jött vissza. Leszegte a fejét, elszaladt a sarokig, jobbra kanyarodott, amerre lakott egy ismerős tacsikolány.

Még el sem takarítottam az őszutói havas, sáros pancsot, amikor megláttam az öregot, szaporán igyekezett hazafelé. Már egészen a közelemben volt, amikor észrevettem, hogy rosszul van, bal szeméből vér folyik, és hiába szölongattam, nem állt meg, bekocogott, és lefeküdt a helyére.

Nem lehetett szóra bírni. Semmire sem reagált, nagyon rossz bőrben volt. Hiába beszéltem, tehettem, amit akartam, a kisöreg összekuporodott, befelé fordult. Végül a párom előadást tartott arról, hogy vénségére lehetne már annyi esze, hogy szót fogad.

Az lett a vége, hogy mivel semmi használható reakciót nem tudtam kicsalni Abából, másnapra halasztottam a dolog tisztázását, hiszen a mama is azt mondta, hogy nincs semmi baja, de ha van is, reggelre nem lesz.

Lett. Begyulladt a szeme, arról szó sem lehetett, hogy a vért lemossam róla, a közelébe sem engedett, és tudtam, amit mond, nem vicc. Ha oda megyek, marcangolni fog, mint amikor feljött aludni az ágyamra, és álmomban véletlenül hozzáértem. Simán szétroncsolta a lábfejem és a lábujjaim találkozását, máig sem jött rendbe a nagyujjam. Frissen volt műtve a térdem, nem tudtam mozdulni, védekezni sem, az öreg pedig annyira megijedt az akaratlan ébresztéstől, hogy pánikba esve, magából teljesen kifordulva tépázott.

Nem nyúltam hozzá. Vártam. Este jobban lett,

elhívtam sétálni. Jött. Tartotta a nyakát, hogy oda kéri a porázt, és elindultunk. Időnként meg-megszédült. A többi szőrös üvöltött a kertben, hogy szégyelljük magunkat, elhanyagoljuk őket.

A sarkon Aba tovább akart menni. Gyere, kisfiam, mondtam, és behúztam abba az utcába, ahova előző este befordult. Nyomot kerestem, nem találtam, de figyeltem az öregot is. Amikor oda értünk egy garázzsal egy vonalba, ahol egy fiatal férfi tisztogatta a kocsiját, az öreg behúzódott az árnyékomba.

Ne szórakozz!, mordultam rá. Fölnézett dagadt és sebes szeméből, és lassan elindult, mintha szagot keresne, az úttest közepe felé. Hagytam. Már volt jó pár eset, hogy megvédtem, bízott bennem.

Az az ember döbbenetesen nézett ránk. Lassan közeledtünk. Aba néha felé esett, de annyira makacsul szimatolta a földút havát, hogy amikor hirtelen egyenesbe fordult fölfelé, elbizonytalanodtam. Figyeltem az időt is, ha innen fordult vissza, nagyjából stimmel az idő.

Az egyetlen áruló jel a férfi döbbenete volt.

Nagyon megnéztem magamnak, észrevette, igyekezett elfordulni.

Attól kezdve naponta kettesben sétáltunk, de Aba szeméből egyre több nyúlós könny, szájából nyúlós nyál folyt. Nem evett semmit, és egyre vadabban ugrott neki minden ehető dolognak. Azokat pillanatokon belül kihányta.

Hívtuk a főállatorvost. Elütötte egy autót, mondta. Szerencse, hogy túlélte.

Egy csöpp autó sem volt a közelünkben, amikor az eset történt. Hosszú ideig se előtte, se utána. Kértem, adjon valamit az öregnek. Nem érdemes, mondta, vagy meggyógyul, vagy nem. Ilyet tőle még nem hallottam. Jól tette, hogy elsietett.

Olyan volt, mintha agyrázkódást kapott volna, és nyilván azt is kapott, de ha nem autótól, akkor mégis csak az a fickó lehetett.

Egyszer csak beállított a főállatorvos, hogy ad injekciót Abának. Már nagyon gyenge volt a sok koplalástól, a nyakörvét megragadva, szabad kézzel le tudtam fogni. Nagyon erős volt mindig, kicsi izomcsomó, de most elbírtam vele. Kérdeztem, mi lesz vele. Elpusztul, mondta az orvos, elgázolták.

Nem gázolták el, ezt tudtam, tehát életben marad.

*

Szerk. Megj.: A tisztelt Olvasók találkozhatnak az elbeszélésben állatokkal kapcsolatban az „aki” vonatkozó névmással, amely helyesen „ami” lenne. Mivel itt az állatok emberként jönnek számításba – N.B. a valóságban sajnos az állatok sokkal emberibbek maguknál az embereknél! – az író ezért él ezzel – a nyelvtanilag helytelen – névmáshasználattal.

13.) Folytatjuk

Tormay Cécile (1876 – 1937)
A RÉGI HÁZ
(Budapest, 1914)

III.

Az öregember és a kicsi leány lassan lépegetett lefelé a folyó partján. A ház kockás ablakai sokáig néztek utánuk és a kapu mellől a két oszlopember is.

Friss, havas szél fújt a fehér hegyek felől. A Dunán vízimalmok úsztak. A várhegy tövében egymás elé fogott lovak egy hajót vontattak és az árban apró, sötét sajkkák eveztek mindenütt, mintha a tél előtt Pest és Buda búcsúzni indult volna egymáshoz a folyó fölött.

A parton hajóácsok dolgoztak. Mikor Ulwing Kristófot észrevették, félbehagyták a munkát és tiszteletteljesen köszöntek. Egy úr jött szemközt; az is köszönt. A Játékszín-piac előtt urak és asszonyságok sétáltak. Mindenki köszönt Ulwing építómesternek.

Anna büszke volt. Egészen belepirult az arca.

— Ugy-e, mindenki köszön nekünk?... Ugy-e, sokan laknak itt?

— Sokan — mondotta a nagyatyja és másra gondolt.

— Hányan?

— Nem lehet tudni, a nemesek nem engedik, hogy megszámálják őket.

— És gyerekek is sokan vannak itt?

Az építómester nem felelt.

— De ugye, a nagypapa sohase volt gyerek?

— Voltam, csak hogy nem itt.

— Hát a nagypapa nem volt mindig a mi házukban?

— kérdezte Anna fáradhatatlanul.

Ulwing mosolygott.

— Messziről jöttünk mi ide Sebestyén bácsival. Postakocsin, amíg a pénzünk futotta, aztán gyalog. Akkoriban melegebbek voltak a nyarak, mint mostanában. Éjjel, holdvilágnál vándoroltunk...

Már nem beszélt. A lelke másfelé nézett, mint a szeme. Visszanézett messzire: Pestvár!... Akkor még álltak a pesti bástyák és falak. És ő egy vén kapu alatt jött be ide.

— Reggel volt és harangoztak — mondotta elgondolkozva.

Egyszerre úgy rémlett neki, mintha nem is valóságban, hanem valaminő öreg, öreg elmosódott képen látta volna az akkori várost. Az utcákban háromszögletű kalappal, fehérparókás polgárok jártak. Csörömpölő, láncos szekerek. Nagy csákós katonák. És a Duna fiatalabb és szabadabb volt akkor. A vize jobban csillogott, partja hajós népséggel volt tele.

Sebestyén testvér lement a vízhez. Ő maga megállt és nézte a cifrás szép hajót, melyre két pallón zsákokat hordtak le emberek. Egyiken mentek, másikon jöttek. A disponens a parton állt és egy darab fára rovást vágott minden zsák után. A félmeztelen zsákhordó legények ragyogtak az izzadságtól. Vállukon vitték a terhet, éppúgy, mint apáik, sok száz esztendő óta, itt lenni a Duna mentén. A palló hajlott, ingott a súlyuk alatt. A disponens szitkozódott: „Kevés az ember”, — és Ulwing Kristófra nézett. De ő nem nyúlt a zsákokhoz. A homokból, mint a tűszúrás, valami belevillant a szemébe: egy szekerce csillogott a napban. Világosan emlékezett minden szóra, amit akkor mondott: „Verjük össze vályúba a két pallót. Egy óra alatt a hajóba csúsztatom az egész szállítmányt”.

Lenni a parton Sebestyén testvér egy sajkába ugrott. Vándorbotjával Buda felé mutatott. Hívta a bátyját, integetett neki.

— Itt maradok! — kiáltotta Ulwing Kristóf elszántan és fölkapta a szekercét a homokból.

A disponens figyelmesen nézett rá, aztán beleegyezően bólintott. Néhány perc múlva már sebesen csúsztak a zsákok a favályúban és a hajó, mint

egy falánk viziállat, beszívta őket a gyomrába.

A sajka és Sebestyén testvér eltávolodott a parttól. Már a Duna közepén úszott. Az ár és az evező: a véletlen és az akarás, vitték az életet a túlsó városba. Ulwing Kristóf Pesten maradt. Másnap már a hajóbérlő irodájában dolgozott. Aztán egy ácspiacra került. Aztán tovább — előre, — fölfelé. És a város vele nőtt, mintha a sorsuk egy lett volna.

Anna hiába kérdezett ezer apró kérdést, a nagyatyja nem felelt. Messze járt, messze ön maga mögött, a múltban.

A hajóhídra értek. Itt is köszöntek az emberek. A vámszedő nem kért pénzt. A hídfőnél tisztelgett a katona-őrszem.

— Miért? — Ezt Anna, valahányszor kicsiny életében átment a hídon, mindig megkérdezte.

— Ismernek — felelte az építómester egyszerűen. Minek azt tudniok a gyerekeknek, hogy övé a híd, ő bérlő az útjogot a folyón át, az övé az a sok úszó tutaj is a Dunán és a partnak a földje ott messze fenn.

A híd egyenletesen remegett. A víz rázta a sajkákat. Tajtékzott, locsogott, mintha nagy, szomjas állatok nyelve verdeste volna a sok, leláncolt kis hajó testét. A korlát mellett lámpák álltak. Középuított színes folt a folyó fölött. A híd védőszentjének, Nepomuki Szent Jánosnak a szobra. Alatta kalaplevéve jöttek-mentek az emberek.

Anna a szentre mutatott:

— Neki is köszönnek, még többen, mint a nagypapának — és egy kicsit irígy volt.

Mire fölértek a várba, a kisleány panaszkodni kezdett:

— Éhes vagyok...

Az építómester nagy léptei alatt sebesebben kopogott a keskeny gyalogjáró havas kövezete.

Körülöttük mállott házak ácsorogtak, sárgák, szürkék, zöldek. Az apró boltok fölött kacsaringósra kovácsolt vaskarokon aranyozott perecek, óriási kulcsok, csizmák és patkók lógtak be a szűk utcákba.

Sebestyén bácsi boltja fölött egy nagy óra függött. Anna messziről megismerte számlapján a mozdulatlan arany mutatókat. A Boldogasszony-temploma tornyának az árnyéka épp odáig ért. Mint egy fekete kopja, bemutatott az utcába. A ház maga talán vénebb volt a többinél. Emelete kijebb állt, mint a földszintje és szúette könyökfák támasztották a járda fölé. A mezítelen falon, éppen a nagy cégéróránál, furfangosan csavarodó fölírás látszott.

Sebastian Ulwing

Bürgerlicher Uhrmacher

A boltban sokan voltak. Szomszédok, várbeli polgárok, akik ide jártak beszélgetni, melegedni minden délután.

Sebestyén bácsi a kis órásasztal előtt ült. Hallgatott. Homlokából símán hátrafényesült hófehér haja violaszínű frakkjának széles hajtókájára ért. Az alakja szikár és görnyedt volt. Régi divat szerint térdnadrágot viselt. Otromba cipőjén kissé rozsdás volt a csatt. Sovány lábaszárán vastag, fehér harisnya ráncolódott. Mikor Annát meglátta, nevetni kezdett. Két karjába kapta és fölemelte magasra.

— Hát a kis Kristóf?

— A lába fáj — felelte az építómester, mialatt a többieknek köszönt.

Anna jelentősen húzta össze az orrát. Sebestyén bácsit a gyerekek nem számították egészen a nagyok közé. Ő sok mindent megértett, amit a nagypapa nem tudott. Összebólintottak titkosan, egyetértően. Anna ingatni kezdte két kis lábát a levegőben és mézeskalácsot kért. Aztán körüljárta a boltot.

A bolt keskeny és alacsony volt. Mélyében félköríves ablak nézett ki az udvarba. Az ablak előtt füles borkarosszék állt és egy hosszú, kecskelábú asztal. Az asztalon temérdek régi holmi hevert. Kopott könyvek, poros kristálypoharak, porcellánfigurák, öreg pénzek. A polcok is tele voltak lommal. A füstös falakon órák függtek.

A kecskelábú asztalnál egy asszonyság kalapácsolt ezüst-billikomot akart eladni. Mikor Ulwing Kristófot meglátta, mélyen bókolt.

— Engedelmével, Csik Amália vagyok, a Halászbástyáról. — Borítókosár formájú kalapot viselt. Színehagyott és avult volt rajta minden. Anna érezte, hogy mikor mozdul, öreg szaga van a ruhájának.

De a boltban senki sem csodálkozott ezen. A többiek is másként voltak öltözve, mint ő meg a nagyatyja.

— Lám, lám, már ez a kicsiny gyermek is a módi szerint megyen — mondotta az asszonyság rosszalóan.

— Persze, Pesten minden másként van, mint Budán. Nyugtalankodás, fényűzés... Mi, itt a várban, hál' Istennek, megmaradunk a régiben. Ugy-e tisztelendő úr?

A várkapellánus sárga, madárszerű fejével többször egymásután bólintott.

Ulwing Kristóf hirtelen körülnézett, de kérdő tekintetére senki sem felelt. Az órásboltban valamennyien egyetértettek.

— Azt hallom, — fuvolázta az asszonyság — most már módi-journalt is nyomtatnak Pesten.

— És, nota bene, ugyanolyan betűkkel, mint az imádságos könyveket — dörmögte a várkapellánus. Csikné asszonyság nagyot sóhajtott:

— Pedig a modi-journaloknak az ördög a szerkesztőjük.

— Mindenféle journalnak — mondotta a kályha mellől a Helytartótanács hites cenzora.

Ulwing Kristóf gúnyosan fölhúzta az egyik szemöldökét.

— És ezt a cenzor úr mondja?

— Én — felelt a másik, olyan hangon, mintha ezzel a szóval tekintélyes súlyt dobott volna a levegőbe.

— Kuriózus, — mormogta az építőmester — a literátus embereknek Pesten más a véleményük.

— Kérem, ne méltóztassék rájuk hivatkozni. Mint cenzor, én is a literatúrához tartozom...

Az építőmester minden pillanattal türelmetlenebb lett. A cenzor a várkapellánushoz fordult.

— Az írott szónak nem az egyén ideáljait, hanem az egyház és az állam céljait kell szolgálnia.

— Még pedig alázatosan és engedelmesen — mondotta kenetteljes hangon a kapellánus.

Ulwing Kristóf az ajtóhoz ment. Egy kis friss levegőt szeretett volna bebocsátani. Egyszerre ingerülten fordult vissza.

— Hát akkor az uraknak csak az jó, ami kényelmes és közepszerű?

— Nagyon helyesen mondja, építőmester úr. Az állam szerkezetére nézve csak a közepszerűség

hasznos. Ami fölötte és alatta van, az kényelmetlen rendtelenséget okoz.

Ulwing Kristóf maga sem tudta hogyan, hirtelen a Jörg Ulrich könyvkereskedésére gondolt, odaát Pesten. Eszébe jutottak a fiatal írók, akik odajártak; a terveik, a kézirateik, amelyek mind megakadtak a cenzorok szűrőin. Sok erős reménység és új álom és ébredő gondolat, ami fiatalabb volt, mint ő, amit nem értett egészen, de mégis szeretett éppen úgy, mint az unokáit.

Dühösen fordított hátat a cenzornak és bement a szoba mélyébe, mert érezte, hogy goromba lesz, ha beszél.

A cenzor sértődötten nézett utána. A nyugalmazott udvari kamarai számvivő és a sóhivatali mázsamester összedugta a fejét.

A várkapellánus leverten mondotta:

— Ezek a pestiek mind ilyen rebellisek...

Ulwing Sebestyén jóindulatúan mosolygott, Anna pedig integetett neki, hogy küldje már el a sok unalmas embert.

Az asszonyság egyszerre elkiáltotta magát:

— Ott jön a helytartósági tanácsosné! Az ezüstlakodalmi kalapja van a fején.

Mind az ajtóhoz sereglettek. A bolt egy pillanatra egészen elsötétedett, mikor a kövér tanácsosné elhaladt mellette. A kapellánus és a többiek fogták a kalapjukat és mentek utána, hadd higgyék az ablakokban, hogy vele sétálnak.

Csődület lett Budán: legalább hat ember ment lefelé a Tárnok-utcán. A nagykalapos asszonyságnak is sürgős lett a dolga. Hirtelen megkötötte az alku a billikomra, bókolt, sietett a többi után.

Ulwing Kristóf előbbre került.

— Milyen hivatalnoklevegő van itt Budán. Jobb szeretem azokat a barátait, akik boltzárás után jönnek: a sánta fametszőt, meg az öreg optikust. Azok, ha nem is viszik előbbre a világot, legalább nem akarják hátrahúzni.

Ulwing Sebestyén halkán nevetett:

— Jó emberek ezek is, csak mások, mint ti odaát. Mi ráérünk, ti siettek. Nektek mindig az kell, ami újmódi. A kapellánusnak mondta valaki, aki újságot olvas, hogy a fiad beszélt a városházán. Már meg sorfákat, lámpákat, meg téglaházakat akartok. Hová jutunk...

Az építőmester mélyen és nyugodtan nézett az öccse szemébe.

— Sebestyén testvér, át kell alakulni, különben legyőz az idő.

Az órás zavarba jött.

— De mikor olyan jó a régi, a megszokott...

Ulwing Kristóf a billikomra mutatott.

— Ez is régi, de ennek szabad lennie, mert szép. Emlékszel, az atyánk is csinált ilyeneket? Ezért még sok pénzt kaphatsz egyszer. Én is megvenném.

Sebestyén szinte ijedten nézett a bátyjára.

— Vagy ezt sem adod el? — Az építőmester megint türelmetlen lett. — Azért vásárolsz, hogy üzletet csinálj és mikor rá kerül a sor...

Az órás kezébe vette a billikomot. Szépen, melegen tartotta, mint egy élő madarat. Aztán megrázta a fejét.

— Nem lehet. Még nem. Majd később eladom.

— De miért később?

— Mert egy kicsikét még szeretném nézegetni — mondotta halkán Sebestyén, mintha szégyenlené magát.

— Így aztán szegény is marad az ember. Mindent megtartani, ami öreg, mindent elkerülni, ami fiatal. Tudod-e, Sebestyén, te egészen olyan vagy, mint Buda...

— Te pedig olyan vagy, mint Pest — felelt Ulwing Sebestyén szerény humorral.

— És a két testvér csendesen mosolygott egymásra.

Anna ezalatt a szerszámos asztalkán babrált és egyenként belecsúsztotta az olajos üvegbe a kis órakerekeket és rúgókat.

Sebestyén bácsi nem merte a kedvét rontani, de azért nyugtalanul követte minden mozdulatát. Mikor a gyerek észrevette, hogy figyelik, hátrakapta a kezét. Ártatlanul nézett a levegőbe.

— Unom magam, — mondotta szomorúan — nagyon unom magam. Mesélj valamit.

— Ma nem tudok — felelte Sebestyén bácsi mentegetőzve.

— Te mindig tudsz, hiszen annyi sokat olvassz... — És közben óvatosan kihúzott Sebestyén bácsi frakkjának a zsebéből egy kopott, zöld könyvecskét.

„Democritos vagy: Egy nevető philosophus hátrahagyott iratai.” Ez volt Ulwing Sebestyén legkedvesebb könyve. Szabad óráiban ezzel a könyvvel a kezében látták őt a budaiak évek óta a bátyán üldögelni.

— Most itt van! — kiáltotta Anna és győzelmesen lobogtatta a zsákmányt. — Hát csak mesélj.

Az órás megrázta a fejét. Még mindig arra gondolt, hogy ő meg az építőmester sohasem tudnák megérteni egymást. Büszke volt a bátyjára. Érezte benne az akaratot és az erőt, de más egyebet aztán nem is tudott róla. Örült-e, szenvedett-e életében? Szeretett-e valaha, vagy nem szeretett senkit?... Ulwing Sebestyén Borbála asszonyra gondolt, a bátyja elhalt feleségére, akit öelőle vitt oltárhoz Kristóf testvér, mert nem értette meg, hogy ő már régen, csendesen szerette. Homlokán főlhúzódott a sok barázda... Egymáson taposunk mi emberek, mert nem tudunk egymásról semmit.

Anna megfogta a kezét és lassan hintázta.

— Mesélj, mesélj...

Benn, a félköríves udvarablak előtt az építőmester egy régi könyvet lapozott.

Sebestyén bácsi leült és ölébe emelte Annát.

— Nem bánom no, legyen hát —, mormogta végre is elgondolkozva. Közben a bátyja arcára nézett és mintha arról olvasott volna, megadóan mesélni kezdett.

— Hát bizony régen történt, régebben, mint én vagyok; még a török basák előtt. Víg város volt akkoriban ez a Buda. Minden utcájában álarcosbolt nyílt és sok népek kereskedtek maskarás ruhákkal. Farsang idején dalolva jártak az emberek a várutcákban. Vének, fiatalok cifra maskarában, kicsiny vaslámpákkal, az volt ám aztán a bolond processzió. Csak hamvazó szerda virradóján lett vége a mulatozásnak. Minden maskarásboltot belakatoltak...

Anna riadtan nézett fel az öreg ember arcára.

— De ugye, azért nincs vége a mesének?

Ulwing Sebestyén megrázta a fejét aztán halkabban folytatta:

— Minden maskarásboltot belakatoltak, csak a Fortuna utcában maradt nyitva egyetlenegy bolt még hamvazó szerda után is. Egész éven át... Egyenként, titokban mentek oda a népek, éjjel, mikor már becsukták a várkapukat és a tüzek kialudtak az utcák szegletén.

Ulwing Sebestyén egy pillanatig tétovázva nézett a levegőbe, mintha keresne valamit.

Anna megrántotta a kabátja ujját.

— Igen, — mondotta vontatottan — hát igen, a vevők között voltak olyanok, akiknek gőgös volt a képük. Ezek aztán alázatos álarcot vettek maguknak. A kegyetlen emberek szelídet vettek, a hitetlen népek istenfélőt, az ostobák okosat, az okosak bárgyút. De azért legtöbben azok voltak, akik szenvedtek és mégis nevető álarcot vásároltak... Úgy volt. Bizonyosan úgy volt... és az is bizonyos, hogy akik föltették a lárvát, nem vették le többé soha. Csak olykor esett le róluk, sötét éjjel, mikor egyedül maradtak, vagy mikor szerettek, vagy mikor pénzt láttak...

Megint a bátyja arcára nézett és szinte már alig hallhatóan mondotta:

— Az üzlet fölvirágzott. Fejedelmek, királyfiak, szép hercegkisasszonyok, papok, katonák, polgárok, mindenki, még a városi tanácsurak is eljártak a boltba. Már lenn az alsó városokban is híre ment a dolognak. A Dunántúlról is jöttek a sok népek. Lassankint álarcban járt az egész világ. Senki sem beszélt róla, mindenki hordta és az emberek elfelejtették egymásról, hogy milyen is volt az igazi arcuk. Senki sem tudja többé. Senki sem...

Sebestyén bácsi nem mesélt tovább és a nagy csendben hangos lett az órák ketyegése.

— Ez nem volt szép — mondotta Anna —, mesélj valamit rossz gyerekekről és tündérekről. Az szebb...

Az órás talán nem is fogta föl a kisleány hangját. Úgy ült ott alacsony székén, mintha valakinek a léptét hallgatná, valakiét, aki elment. A meséje után hallgatódzott és a bátyjára gondolt és Borbála asszonyra és önmagára...

Az építőmester becsukta a könyvet. Fölállt.

— Menjünk. Későn van.

És a két Ulwing elbúcsúzott egymástól télire.

A Duna hídján már égett a tizenhat lámpa. Fényük egyenletes távolságban csepegett a folyóba. A víz egy darabon játszott a fénysávokkal, aztán otthagya őket. Feketén ment odébb a Szent Gellért sziklá felé. A sötétben csak nagy, lucskos tömegének a hidege érzett.

A hó megint hullani kezdett. A parti házak ablakában elvéve világ gyúlt. A Dunán túlkölés hallatszott.

A hídon Anna egyszerre meglátta az édesatyját. A fiatal Ulwing egy leánnyal jött a lámpák alatt. Egészen közel hajoltak egymáshoz. Mikor az építőmestert a gyerekek észrevették, sebesen szétváltak és a leány futva ment át a híd túlsó oldalára.

Ulwing Kristóf rákiáltott a fiára.

János Hubert a korlátnak dőlve várta be őket: ő mindig támaszkodott valamihez. Mikor melléje értek, megfogta a kisleánya szabad kezét, mintha önmaga és az atyja közé akarta volna őt állítani.

Anna félni kezdett. Úgy érezte, hogy a csendben történik valami a feje fölött. Összehúzta a vállát. A két ember sokáig nem szólt egymáshoz. Mentek

egyenlőtlen, szinte ellenséges léptekkel és vitték maguk között a szepegő gyereket.

Ulwing Kristóf törte meg a csendet. Ingerülten kiáltott föl:

— Megígérted, hogy nem mégy hozzája, amíg élek! Még a szavadban sem bízhatom.

— De atyám uram, a gyerek...

— Úgy sem érti, — mondotta az építómester nyersen.

Anna egészen tisztán értette a szavakat, de nem érdekelte, az amit hallott. Más foglalta el. Világosan érezte, hogy kétoldalt két ellentétes kéz szorítja a kezét és hogy valaminő közösség támadt az édesatyja meg között. Mind a ketten féltek valakitől, aki erősebb volt náluk.

— Atyám uramék elé indultam, — dörmögte János Hubert, — véletlenül találkoztam vele itt a hídon.

Ulwing Kristóf hirtelen megállt.

— Igazat beszélsz?

— Sohasem hazudtam. — A fiatal Ulwing hangja becsületes és szomorú volt. Úgy hangzott, mintha tartana rá, amit mond, mert nagy árat fizetett érte.

Az építómester haragosan rántotta elő zsebéből a burnótszelencéjét. Erősen ráütött és kinyitotta.

A szelencében régi időtől fogva élt egy furcsa öreg dal. Az ütésre fölébredt: a szelence muzsikálni kezdett.

— Sapperlott! — kiáltott Ulwing Kristóf és még egyszer ráütött, hogy elnémitsa. De a szelence tovább muzsikált.

A két férfi, mintha valaki nevetségesen megindító érveléssel vágott volna a szavukba, hirtelen elhallgatott. Az építómester visszasüllyesztette zsebébe a szelencét. Anna pedig közel hajtott a fejét nagyatyja köpenyegéhez. Ott benn a zsebben úgy hangzott, mintha a kis Kristóf cinkkatonáinak zenekara játszott volna szépen, finoman, messze, messze.

Félig lehúnyta a szemét.

Flórián kizilámpással várakozott a pesti hídfőnél. Az utcák sötétjében sok kis lámpa mozgott a csendes havazáson át.

Anna most már egészen rátámasztotta fáradt fejcskáját a nagyatyja zsebére.

— Még... — mondogatta halkan és úgy szívta magába a burnótszelencéből kiáradó zenét, mint a Tini mamzell imádságos könyvéből a lavendulaillatot.

3) Folytatjuk

ASSISI SZENT FERENC KIS VIRÁGAI **Fioretti di San Francesco**

Fordította: Tormay Cécile
(Budapest, 1926.)

Jeltelen írás

Ennek a könyvnek a levelei között virágok vannak, melyek Krisztus dicsőséges Szegénykéjének, az assisibeli Szent Ferencnek járta nyomán nyílottak ki a földön és hétszáz esztendő óta sohasem hervadtak el.

Hétszáz év előtt, odalenn az ájtatos Umbriában, az Úr 1226-ik esztendejében, október 4-én, szakadt meg az ő útja e világban. És e világ a századok fordulóját most ünnepli. Nem véletlen ez. Az ember és az emberiség életének láthatatlan törvénykönyveiben nincsenek véletlenek. Az évfordulóknak titokzatos

jelentése van. Emlékeztetésre küldetnek és visszaintenek a föld egykori jövevényeire, akikre nemcsak a maguk mulandó órájának volt szüksége.

Az idők megismétlődnek, a kimagasló emberek nem ismétlődnek meg. De azért a megismétlődő időkben mégis jelen vannak, azok számára, akik a rejtélyes összefüggések szemhatárát látják, azok számára, akik tudják, hogy az évfordulók titokzatos eljövetelek. Isten küldi azokat, mindig akkor, mikor a tévelygő embernek, avagy az emberiségnek szüksége van, hogy emlékezzék és megmentse önmagát.

Mióta az 1182-ik esztendőben az assisibeli posztókereskedőnek, messere Pietro Bernardone-nak házában megszületett Ferenc és az ő anyja, monna Pica, keresztelésre küldte San Ruffino öreg templomába, az önzését, aranyát, hatalomvágyát és teste mámorát oltárra emelő embernek soha nagyobb szüksége nem volt rá, mint most.

Ma megint mondja Krisztus az embernek, amint mondotta Szent Ferencnek: „Nonne vides, quod domus mea destruitur. Vade igitur et repara illam mihi”. Nem látod, hogy én házam roskadozik? Menj és javítsd ki azt nekem... Az omladozó emberiség hétszázéves utat tett meg az ő halála óta, de ha fel akarja újból építeni magát, meg kell hallania őt, aki azt tanította, hogy az irgalom szebb tud lenni a szépségnél, a szegénység gazdagabb tud lenni a gazdagságnál, az engedelmesség parancsolóbb tud lenni a hatalomnál és hogy az önszánta tisztaság tisztább minden törvénnyel őrzött tisztaságnál.

Az emberiség nagy tanítói leghatalmasabban sohasem a szavakkal, de mindig az életükkel tanítottak.

Szent Ferenc is az életével tanított. Mielőtt megtalálta önmagát, könnyelmű, gazdag, tetszetős és kényes ifjú ember volt, torozott, verekedett, kóborolt. Fényűzően ruházkodott, tékozolt, szerette a dalt és a bort. Atyja hiába patvarkodott, anyja hiába imádkozott. A kalmárkodást megvetette. Hadba ment, fogságba esett, beteg lett, meggyógyult, újra tivornyázott, újra hadba indult. És aranyát szórva, hetvenkedőn parancsolgatva, torozva kiáltotta a nemes lovagnak: nagy fejedelem lesz még belőlem...

És Pietro Bernardone tékozló, kevély és tivornyázó fiából a szegénységnek, az alázatosságnak, a tisztaságnak örök fejedelme lett. Kalandos élete véget ért. Útközben beteg lett. Háborúskodni nem ment többé víg cimboráival és Spoleto völgyében, későbbi szent földjén, egy éjszakán titokzatos hangot hallott: az Úr avagy a szolgál?... Ekkor dűlt el lelkében, hogy Istent fogja szolgálni és nem az embert; az Urat és nem a szolgát.

Elhagyta a hadbamenő kóbor lovagokat és visszatért Assisiba.

Történt pedig ez 1205-ben és Pietro Bernardone fia, Ferenc, akkor huszonhárom éves volt. Az élet fiatalon, ragyogva jött eléje és kínálta magát. Szent Ferenc kitért előle, ő más utat keresett. Ekkor szólalt meg a san damianói feszület. Az omladozó, öreg templomban Krisztus hangja szólt hozzá: „Nem látod, hogy én házam roskadozik. Menj és javítsd ki azt nekem”.

És Szent Ferenc egyszerre ott áll Assisi piacán és köveket koldul, hogy újjáépítse San Damiano régi templomát, mert ekkor még nem tudta, hogy az Úr nem egy omladozó házában, de magának az akkor

roskadozó Anyaszentegyháznak a kijavítását bízta reá.

A roppant küldetést betöltötte, szerzete reguláiban az Anyaszentegyház falát új pillérekkel támasztotta meg, életével és tanításával pedig új pilléreket adott a világ lelkének.

A Regulák, lángeszének hagyatékai, szent hattyúdala pedig, a Canticó del Sole, melyet élete utolsó idején szent hugocskájának, Klára asszonynak monostorában énekelt, isteni szívének csodás öröksége.

Elméjének és szívének hangja így maradt ránk, míg életének és tanításának némely kis virágait az I'Fioretti lapjain jegyezték fel, mélységes szegénységének osztályosai, kiválasztott társai, kik hasonlatosak voltak a kis madarakhoz, melyek az útmenti mezőn összesereglettek, hogy a szavát hallják. Azután felrepültek és miképpen ő megjelölte őket a kereszt jegyével, elszálltak a kereszt négy ága szerint, északnak, délnek, napkeletnek, napnyugatnak és csodálatosan énekelték az ő himnusát, a teremtések énekét: dicsérik az Urat...

E himnustól felnyíltak a boltíves, borongó szentegyházak, a hideg, szomorú kolostorok kapui és az örökös homályba diadalmasan besütött az élet napja és a kinyíló kolostorok és cellák ablakaiból meglátták a bezárkózott századok, hogy Krisztus kinn jár a vetésekben, mint régen, *abban az időben, szombat napon* és ott van Ő az erdő ösvényén, a hegyen, a völgyben, a folyók partján. És az ember újra találkozott Istennel a vetésben és Isten nevében újra találkozott a fügefával, a halakkal, a madarakkal, a farkassal, a gerlicékkel és e gyönyörű találkozásból újra született Krisztus valódi igéje a feledékeny földön és újra született az ember mindene: a reménység, és a reménységnek nagyobbik szent testvére: a hit. És megszületett a költészet, a festészet, a zene, a művészet és mindaz, amiben az ember Teremtőjét dicséri.

Az emberiség új hajnalának zsolozsmáját Szent Ferenc énekelt és minorita madarai, kik az ő kicsiny, halavány kezének nyomán, a kereszt jegyében szétszözltek a világ négy tája felé és útjukban napkelet felé, eljöttek Szent István országába is.

Hétszáz év előtt indult el Santa Maria degli Angeli síkján a barátok végeleáthatatlan menete, mely vállán vitte Krisztus dicsőséges Szegénykéjének könnyű, kicsiny testét, ki a Megváltó öt sebért hordozta testén és szívében az egész emberiség keresztjét.

Az assisi harangok bongtak és San Damiano monostorának kapujában ott állt Krisztus leánya, szent Klára és a köves szűk utcákban ott állt a nép és várt, hogy meghajolják Szent Ferenc halála előtt, mely maga volt a feltámadás.

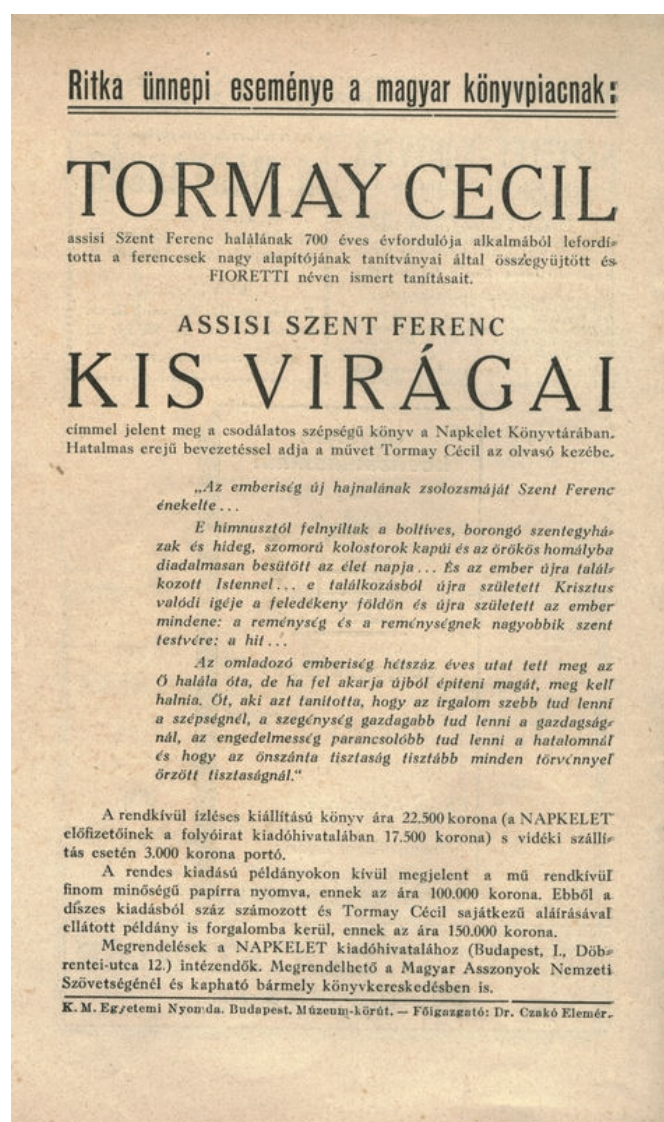
Itt, a mi országunkban, napkelet küszöbén is áll most és vár és meghajlik egy nép a dicsőséges Szegényke előtt és meghajlik az a nép saját multja és élete hű társai, a nagy Ferences-rend magyar Ferences barátai előtt. Csakúgy a Kapisztrán János kereszttel és karddal rohanó óriás látomása előtt, mint ama kicsiny szürke barát előtt, ki mint utolsó ott maradt a török hódoltság városában, a Duna partján, a félholdas Pestvár palánkjai között és magányosan kongatta a tetők fölött a belsőváros templomharangját és misét olvasott, mikor már alig volt, talán nem is volt többé, aki hallgassa.

És az emlékezés órájában mélyen és hálásan kell meghajolnunk az előtt a régesrégi magyar Ferences barát előtt is, kinek neve elveszett és arca nem látszik, de akinek hangját hallottam a nyári éjszakákon, mialatt egy firenzei barát I'Fioretti kodexét a mi nyelvünkbe elhoztam. Mellettem járt az úton és bele-beleszólt az írásomba, hatalmasan, ellenállhatatlanul, a titokzatos Ázsiából hozott, érintetlen szavakkal. Mellettem járt Szent Ferenc legendáinak első magyar fordítója, az első magyar könyv kámszás örökhagyója.

Tisztelet szent Ferencnek és az ő Rendjének és a magyar Ferenceseknek és a láthatatlan arcú barátnak, a „Némy yrasok bodog ferencrewl es tarsyrol” névtelen írójának. Tisztelet és dicsőség.

Tormay Cecily

Nádudvaron, 1926-ban, nyáridőben.

ELSŐ FEJEZET

A mi Urunknak, a megfeszített Jézus Krisztusnak és az ő Anyjának Szűz Máriának nevében. E könyvben foglaltatnak bizonyos kis virágai és csodái és ájtatos példái Krisztus dicsőséges Szegénykéjének, Szent Ferenc mesternek és némely jámbor társának, Jézus Krisztus dicséretére. Amen.

Mindenekelőtt tudni méltó, hogy a dicsőséges Szent Ferenc mester, életének valahány cselekvésében Krisztushoz volt hasonlatos: miképpen Krisztus az ő tanításának kezdetén tizenkét Apostolt választott, hogy minden világi dolgokat megvetvén, kövessék őt a szegénységben és egyéb erényekben; azonképpen Szent Ferenc is, az ő Rendje alapításának kezdetén kiválasztotta tizenkét társát, mélységes szegénységének osztályosait;¹ és miképpen Krisztus tizenkét apostolának egyike Istentől eltaszítottan végezetül felakasztotta magát,² azonképpen Szent Ferenc felül mondott tizenkét társának egyike, akit Giovanni della Cappella testvérnek hívtak, hitehagyottá lőn és végezetül felakasztotta magát. És ez nagy példa és intelem a kiválasztottak számára, hogy alázatosak legyenek és féljenek, mivelhogy senki sem tudhatja bizonyossággal, vajjon mindvégig megmaradhat-e Isten kegyelmében. És miképpen ama tizenkét szent Apostolok, alázatosságukban és a Szent Lélekkel teljes szentségükben csodái voltak az egész világnak, azonképpen Szent Ferenc istenes társai is olyannyira szent emberek voltak, hogy az Apostolok ideje óta a világon nem akadtak hozzájuk hasonló szent és csodálatraméltó emberek; miért is egyikük, miképpen Szent Pál,³ a harmadik mennyországba ragadtatott; és ez vala frater Egidio másikuknak, vagyis Filippo Lungho testvérnek, miképpen Izaiás prófétának,⁴ tüzes parázzsal illette ajkát az Angyal: és ismét egy másik, vagyis frater Silvestro, úgy beszélt Istennel, mint barát a baráttal, miképpen cselekedte volt azt Mózes:⁵ és volt olyan is, ki miképpen a sas, vagyis János Evangelista⁶ elméjének szárnyalásában felrepült az isteni tudomány világosságáig; ez pedig a mindeneknél alázatosabb Bernardo testvér vala, ki a Szent Írást mélységesen magyarázta; és volt közöttük, kit Isten még földi életében megszentelt és szentté avatott a mennyben és ez Ruffino testvér, az assisibeli nemes volt. És így mindenki a szentség valamely csodálatos jelének kiváltságosai valának, miképpen az a következőkben ki fog világosodni.

MÁSODIK FEJEZET

Bernardo da Quintavalle testvérről, Szent Ferenc első társáról.

Szent Ferenc első társa az assisibeli fráter Bernardo volt,¹ kinek megtérése imhol következik. Mikoriban Szent Ferenc még világi öltözetet viselt, jóllehet a világtól már elfordult és megvetetten, a vezekléstől olyannyira elégtelenítetten bolyongott, hogy őt sokan balgatagnak híresztelték és bolondnak csúfolták és közelvalói és idegenek megkergették, kövekkel és sárral hajigálták és ő minden gyalázkodás és gúnyolódás közepette is türelmetest haladt, miképpen a süket és néma, ekkoriban vetett rá ügyet az assisibeli Bernardo úr, ki a város felette nemes, gazdag és tudós emberei közül való volt, és bölcsen elmélkedni kezdett Szent Ferenc tökéletes világmegvetéséről és nagy türelméről, melyet a bántalmakkal szemben már két esztendő óta, mindenkitől elhagyottan, útaltan és megvetetten csak egyre állhatatosabban tanúsított, és azt gondolta és mondotta szívében: semmiképpen sem lehetséges, hogy ez a Ferenc ne vallaná magáénak Isten nagy malasztját, és hívta őt este vacsorára és éjjeli szállásra

magához; Szent Ferenc pedig vállalta a hívást és véle vacsorázott este és meghált házában.

Ekkor Bernardo úr elhatározta szívében, hogy megszemléli az ő ájtatosságát, miért is ágyat tulajdon kamrájában vettetett számára, melyben mindig égett a mécs. Szent Ferenc, hogy elrejtse ájtatosságát, mihelyt a kamrába tért, legottan ágyra vetette magát és színlelte, mintha aludnék. Bernardo úr kis vártatva hasonlóképpen lefeküdt és erősen horkolni kezdett, mintha mélyen aludnék. Ilyeténképpen Szent Ferenc azt hívén, hogy Bernardo úr valóban alszik, felkelt ágyából az első álom idején és imádságnak adta magát, ég felé emelve szerrét és két kezét, nagy ájtatos buzgalommal mondotta: „Én Istenem, én Istenem”; így fohászokodva, sűrű könnyhullatásban maradt matutinumig,² szünetlenül ismételve: „Én Istenem”, és semmi egyebet. Ezt mondotta vala Szent Ferenc, az isteni Felség kegyelmességének szemléletében és csudálatában, mely megalázkodván leszállott a veszendő világba, hogy gondoskodjék Ferencről, az ő Szegénykéjéről, miképpen válják ő tulajdon lelkének és minden lelkeknek gyógyulására. És mert, hogy a prófétáló lélek megvilágosította elméjét, eleve látván a nagy dolgokat, melyeket Isten ő általa és az ő Rendjének általa mívelni fogna és elmélkedvén saját elégtelensége és erényeinek kisdedsége felett, hívta és kérte Istent, hogy mindenható irgalmával, mely nélkül mire sem képes az emberi gyarlóság, istápolná, segítené és tökéletesbítené, amire ő egymagában képtelen.

Látván Bernardo úr a mécsvilágnál Szent Ferencnek jámbor mívelkedését, és serényen mérlegelvén mondott beszédeit, megilleté őt a Szent Lélek és sugalmazá neki, hogy megváltoztassa ezideigleni életét; és mire a hajnali zsolozsma órája elkövetkezett, legottan szólította Szent Ferencet és mondotta neki: „Ferenc testvér, erősen eltökéltem szívemben, hogy megválok a világtól és követlek téged mindenekben, amiket nékem parancsolsz”. Ezt hallván Szent Ferenc, lelkében örvendezve ezenképpen szólott: „Uram, Bernardo amit mondtál, oly nagy és csodálatraméltó mívelkedés lenne, hogy arról mi urunk Jézus Krisztus tanácsát kell kérdeznünk és kérnünk kell őt, adná tudunkra kegyelmesen az ő akaratát és oktatna ki bennünket, miképpen valósíthatnók meg azt; ezért is menjünk együtt a Püspökségre, hol vagyunk egy jó pap, kivel Misét mondatunk, annak utána imádkozunk tertiáig, kérvén Istent, hogy a misekönyv háromszoros felnyitásakor mutató meg az utat, melyet az ő kedve szerint választanunk kell”. Felelé ekkor Bernardo úr, hogy mindezek felette kedvére valók lennének. Amiért is legottan útnak eredtek és menének a Püspökségre,³ és minekutána Misét hallgattak és imádkoztak tertiáig, a felülmondott pap, Szent Ferencnek kérésére, vevé a misekönyvet, magát keresztnak jegyével jegyezvén, háromszor megnyitá azt, Jézus Krisztusnak mi Urunknak nevével. És az első megnyitásba estek amaz igék, miket Krisztus az Evangéliomban amaz ifjúnak mondott, ki őt a tökéletesedés útjáról kérdezte: „Ha tökéletes akarsz lenni, akkor menj és add el, amid vagy és oszd a szegényeknek és kincsed létszen mennyben, azután jöjj és kövess engem”.⁴ Második nyitásra estek amaz igék, melyeket Krisztus az Apostoloknak mondott, mikor kiküldé azokat, hogy

prédikáljanak: „Semmit se vigyetek az útra, se botot, se tarsolyt, se kenyeret, se pénzt, se két köntösötök ne legyen;”⁵ így akarván inteni őket, hogy életükben minden bizodalmukat Istenbe vessék és minden törekvésük az legyen, hogy a szent Evangéliomot hirdessék. Végezetül a misekönyv harmadik nyitására estek Krisztusnak emez igéi: „Ha ki utánam akar jönni tagadja meg önmagát és vegye föl keresztjét és kövessen engem”.⁶

Mondotta ekkor Szent Ferenc Bernardo úrnak: „Imhol mi Urunk Jézus Krisztusnak tanácsa, melyet nekünk ad; menjél és cselekedjed hűségest, amiket hallottál; és legyen áldott mi Urunk Jézus Krisztus, hogy megmutatta nekünk az ő evangéliomi útját”. Hallván ezeket, elméne Bernardo úr és legottan eladta javait, melyek nagy bőséggel valának és nagy vigassággal elosztott minden dolgokat a szegényeknek és az özvegyeknek és az árváknak és a zarándokoknak és monostoroknak és ispotályoknak; és mind e felülmondottakban őt Szent Ferenc hívségest gondosan segítette.⁷

Látván azonban egy ember, akit neveztek Silvestro úrnak, hogy Szent Ferenc oly sok pénzt oszt és osztat a szegényeknek, fősვნისგან teltlen mondá Szent Ferencnek: „Te néminemű kövekért, melyeket én tőlem vettél szentegyház építésére,⁸ nem fizettél meg teljességgel; fizess hát meg most, mikor van pénzed”. Ekkor Szent Ferenc elcsodálkozván az ő fősვნისგან, de miképpen az Evangéliom valódi követője, nem akarván véle patvarkodni, kezeit bocsátá Bernardo úr ölébe és annak utána pénzzel teltlen vetvén azokat Silvestro úr ölébe, mondotta, hogy ha többet akarna, ő többet adna. De Silvestro úr megelégedvén, elméne és hazatért. Mikor azonban este elgondolta, amit napközben cselekedett, legottan megfeddette magát fősვნისგანért és megismervén Bernardo úr buzgótságát és Szent Ferencnek szentségét a következő éjjelen és két további éjjelen, Isten oly látomást láttatott véle, hogy Szent Ferenc szájából aranykereszt nyúlik ki, melynek magassága a mennyeket illeti és két karja napkelettől napnyugatig tárul. Ennek a látomásnak hatalmából azután, minden javait elosztotta Isten nevében a szegényeknek és minorita barátá lőn; és a Szerzetben oly nagy szentséggel és malasztal vala teljes, hogy Istennel mint barát a baráttal társalkodott, miképpen erről később Szent Ferenc többször bizonyosságot vőn és miképpen alább jelentve lészen.

Bernardo úr hasonlóképpen Istentől annyi malasztot érdemelt, hogy gyakran elragadtatott Istenben. És Szent Ferenc mondotta róla, hogy ő minden tisztességre méltó és hogy ő alapította a Szerzetet; mert első volt, ki a világtól megvált, mitsem tartott meg magának, de minden javait elosztotta Krisztus szegényeinek és előljárt az evangéliomi szegénységben és mezítelenül adta magát a megfeszített Krisztus karjaiba, aki áldott legyen örökkön örökké. Amen.

JEGYZETEK

„I Fioretti” szóval a XII. és XIII. században a gyűjteményes írásokat, a mai Antológiákat nevezték.

Jeltelen írás

Merészség lett volna az „I Fioretti” lapjai elé „Bevezetést” írni. Csak kísérője a jeltelen írás e könyvnek, mely Amaretto

Manelli barát, Luigi Manzoni közölte kódexének fordítása. Ő, a toscanai minorita barát, legrégebb latin szövegek nyomán: „Krisztus nevével 1396-ban május 31-én, Húsvét vigiliáján kezdette írni”; és írását bevégezte: „Csütörtöki napon, július 13-án, az 1396-ik esztendőben, XVIII. órákor, Istennek legyen tisztelet és dicsőség. Amen.”

Frater Amaretto szövegét híven követte e könyv fordítója. Csupán az első fejezet fejrírását vette át olyan „I Fioretti” kódexekből, melyek a Legendákat azokkal a szép szavakkal kezdik, melyek ők száz esztendő óta Szent Ferenc szülőföldjén, az umbriai nép ajkán élnek. Amaretto barát könyvének első fejrírása, így hangzik: „*Szent Ferenc mester az ő Rendjének kezdetén XII társat választott, miképpen választott Krisztus XII apostolt; mely apostolok egyike felakasztotta magát, ki is vala Judás; és ezenképpen Szent Ferenc XII társának egyike ugyancsak felakasztotta magát, ki is vala Giovanni della Cappella testvér, aki magát felakasztotta.*”

Az első magyar könyv: „*Nemy irások bodog Ferenczrewl es tarsyrol*”, legrégebb nyelvemlékeinknek: a *Halotti beszéd*-nek és a *Königsbergi töredék*-nek ősmagyar nyelvén beszél, százados láthatatlan bujdosás után, 1851-ben Nyitrán került napvilágra. Iskolás fiúk labdázta vele. Sok levele kiszakadt, elveszett. Ami megmaradt, külföldre vándorolt. És az idegenből, az egykori tulajdonosáról: Ehrenfeld-kódexnek, ma Jókai-kódexnek nevezett roppant jelentőségű nyelvemléket csodálatosképpen nem a hajdani gazdag Nagy-Magyarország váltotta vissza, hanem 1925-ben, önbecsülésünk bizonyágtételül, az elesett és szegény csonka Magyarország hozta haza, hogy ezentúl a nemzet Múzeumának büszke kincse legyen.

Keletkezésének ideje homályba vész, de aki fráter Amaretto 1396-ban írott kódexét és a névtelen magyar Ferences barát írását összehasonlítja, az érzi, hogy a két kódex közeli időkben íródott. Mindkettő latin szöveg nyomán készült. És mert a szavak minden nemzedék számára mást jelentenek, ez esetben pedig a latin összöveg a magyar és a távol toscanai barát számára többször egyugyanazt jelentette, tehát alig kételkedhetünk, hogy a két minorita barát, bár messze országokban, de egyugyanannak, vagy nagyon közeli nemzedékeknek voltak a fiai.

Úgy az olasz, mint a magyar barát írásában vannak már kihalt, vagy félig holt szavak, melyek az ő idejükben még éltek és beszéltek. E könyv fordítója törekedett egy-egy ilyen szónak felidézésével is életre kelteni a kort, melyben Szent Ferenc „Kis Virágai” Magyarországon először kinyíltak, melyben a *vigasság* szent jámboroknak örvendezését jelentette; a szépnek, szentnek, édesnek a „leg”-gel növelt legmagasabb foka helyett *szépségest, szentségest, édességest* mondtak, melyben a templomot: *szentegyháznak*, a pusztát: *kietlennek*, a sziklát: *kőnek*, a katonát: *vitéznek*, az ifjút: *hősnek* hívták; és nem alázatosan és hűségesen, de *alázatos* és *hűségest* szolgálták Szent Ferenc szerzetének Reguláit.

Miképpen a fordító, találjon gyönyörűséget az olvasó is ezekben a szavakban, e visszahozott régi magyar kincsekben.

Assisi Szent Ferenc kis virágai

Első fejezet

¹ Szent Ferenc legelső társai: Bernardo da Quintavalle, Pietro Cattani, Egidio, Sabbatino, Mario, Giovanni della Cappella, Filippo Lungo, Giovanni da San Costanzo, Barbaro, Bernardo di Vigilante de Vida, Angelo Tancredi és Silvestro voltak.

² Giovanni della Cappella, miközben Szent Ferenc Egyiptomban járt, új szerzetet akart alapítani és elszakadt tőle.

³ II. Korint. XII. 2-4.

⁴ Izaiás VI. 6-7.

⁵ Exodus.

⁶ Szent János Evangelista jelképe a sas.

Második fejezet

¹ Bernardo testvér assisibeli nemes volt, kiról Dante mondja a „Paradicsomban”, hogy: első volt, ki Szent Ferenc után futott és mégis hivé, hogy elkésett.

² Hajnali zsolozsma, vagy matutinum, az Officiumnak első része. I. Matutinum, II. Laudes, III. Prima, IV. Tertia, V. Sexta, VI. Nona, VII. Vesperae, VIII. Completorium.

³ Az őselegenda alapján, melyet a hagyomány szerint fráter Lione, fráter Angelo és fráter Ruffino jegyeztek fel, a püspökség azidőben a S. Maria del Vescovado közelében, a ma már nem létező S. Niccolo temploma volt.

⁴ Máté XIX. 21.

⁵ Lukács IX. 3.

⁶ Máté XVI. 24.

⁷ Mindezek pedig történtek 1209-ben, április 16-án, mely naptól számít Szent Ferenc Rendjének megalapítása.

⁸ E szentegyház alatt S. Damiano templomát kell érteni, melyet Szent Ferenc kijavított, engedelmeskedni akarván a sandamianói feszület parancsának: „Vade igitur et repara illam mihi.” E roppant parancsot még meg nem értve, omladozó, régi templomokat javított, így S. Damiano, S. Pietro és a Porciuncula templomát, Assisi piacán koldulván össze a szükséges köveket.

Forrás: <http://tormayc.webs.com/>

1.) Folytatjuk

ESSZÉ

A MAGYAR NEMZETI TRAGÉDIA 90. ÉVFORDULÓJA: A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉSNEK NEVEZETT DIKTÁTUM

- B. Tamás-Tarr Melinda összeállítása -

Nagy Trianon Palota

I. Út a trianoni tragédiához

A Magyar Virtuális Enciklopédiában Romsics Ignác összeállításában az alábbiak olvashatók:

Az I. világháború győztes hatalmai és Magyarország mint vesztes állam között létrejött megállapodás. 1920. június 4-én írták alá a Párizs melletti Versailles kastélykertjének Nagy Trianon nevű palotájában. A nemzetgyűlés 1920. november 15-én fogadta el, és 1921. július 31-én emelkedett törvényerőre (XXXIII. tc.). A 14 részes szerződés a Nemzetek Szövetségének alapokmányával kezdődött. A második rögzítette

Magyarország új határait. Ennek értelmében Magyarország területe – Horvátországot nem számítva – 282 ezer négyzetkilométerről 93 ezer négyzetkilométerre, lakóinak száma pedig 18,2 millióról 7,6 millióra csökkent.

Az elcsatolt területeken élő 10,6 millió ember közül 3,2 millió volt magyar. Ezek közül 1,6 millió Erdélyben, 1 millió Szlovákiában és Kárpátalján, csaknem félmillió pedig a Délvidéken élt. A harmadik rész kimondta, hogy a Nemzetek Szövetsége hozzájárulása nélkül Magyarország nem mondhat le függetlenségéről, vagyis nem egyesülhet Ausztriával. Az ötödik rész előírásai szerint Magyarország csak egy 35 ezer fős, önkéntesekből álló hadsereget tarthatott fenn. Páncélos járműveket, tankokat, hadihajókat és harci repülőgépeket sem nem gyárthatott, sem nem vásárolhatott. A kilencedik rész előírásai értelmében 1921-től kezdődően 30 éven át jóvátételt kellett fizetni a háborúban okozott károkért Olaszországnak, Jugoszláviának, Romániának és Görögországnak. A trianoni békeszerződést a magyar társadalom súlyos igazságtalanságként fogta fel, és a két világháború közötti magyar politika legfontosabb célja annak revíziója volt.

A Wikipédia Szabad Enciklopédiában szemeztünk, ahol a következőképpen tárgyalják a trianoni békediktátumot (nem vesszük át a teljes szöveget, csak részleteiben):

„161. Cikk. A Szövetséges és Társult Kormányok kijelentik és Magyarország elismeri, hogy Magyarország és szövetségesei, mint e veszteségek és károk okozói, felelősek mindazokért a veszteségekért és károkért, amelyeket a Szövetséges és Társult Kormányok, valamint polgáraik az Ausztria-Magyarország és szövetségesei támadása folytán rájuk kényszerített háború következményeképpen elszenvedtek.”

Trianoni békeszerződés

Versailles, Nagy Trianon kastély, La galerie des Cottesles 1920. június 4., délután 16 óra 30 perc. A kép közepén Apponyi Albert [1]

A trianoni békeszerződés az I. világháborút lezáró Párizs környéki békeszerződések rendszerének részeként, a háborúban vesztes Magyarország (mint az Osztrák-Magyar Monarchia egyik utódállama) és a háborúban győztes antant szövetség hatalmai (Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország) között létrejött

békeszerződés, amely többek között az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása miatt meghatározta Magyarország és Ausztria, Románia, valamint az újonnan létrejött Csehszlovákia [2] és a Szerb-Horvát-Szlóven Királyság új határait. (Ausztria határaitól emellett a Saint Germain-i békeszerződés is rendelkezik.)

A trianoni békét az 1920 tavaszán kinevezett Simonyi-Semadam Sándor kormányának két politikailag súlytalan tagja írta alá, majd június 19-ével helyüket az első Teleki-kormány vette át. A szerződés Magyarország (Magyar Királyság) új határainak megállapítása mellett 35 000 főben korlátozta a magyar hadsereg létszámát, megtiltotta légierő és nehézfegyverek tartását. Tartalmazta az akkor létrejött Népszövetség alapokmányát is. 1920. június 4-én budapesti idő szerint 16:32-kor írták alá a franciaországi Versailles-hoz tartozó Nagy-Trianon-kastély [3] 52 méter hosszú és 7 méter széles folyosóján, a Galérie des Coteille-ben. [4]

A szerződést nem írta alá a szintén az antanthoz tartozó Amerikai Egyesült Államok, amely akkor nem lett tagja a Népszövetségnek. Az USA és Magyarország később Washingtonban kötött békét: ez a Népszövetségre vonatkozó cikkelyek kivételével szó szerint megegyezik a trianonival.

A trianoni békeszerződést gyakran **trianoni békediktátumnak** is nevezték és nevezik – még aláírói és törvénybe iktatói is –, azt jelezve ezzel, hogy a szerződésben foglaltakat a győztesek által a vesztesek számára diktált kényszer szülte.

A trianoni tragédiára emlékezve június 4-ét a magyar Országgyűlés 2010-ben a Nemzeti összetartozás napjává nyilvánította.

Előzmények — Az I. világháború során az 1915-ös londoni egyezményben az antant Szerbiának ígért területeket. 1916-ban titokban odaígérte Erdélyt és Kelet-Magyarországot a Vásárosnamény-Debrecen–Csongrád-Tisza vonalig a Román Királyságnak, ha az hadat üzen az Osztrák–Magyar Monarchiának. Miután Románia szinte azonnal vereséget szenvedett, majd különbékét kötött a Monarchiával és csak a világháború utolsó napjaiban üzent újra hadat, az antant eleinte vonakodott elismerni a román területi követelések jogosságát.

A Monarchia elnyomó nemzetiségi politikájával elégedetlen kisebbségi vezetők, mint például Edvard Beneš cseh nacionalista politikus, a világháború kitörésének pillanatától a nyugati országok vezetőinél lobbiztak a Monarchia feldarabolása és nemzetállamok létrehozása érdekében. Az antant hatalmak először egy többnemzetiségű, konföderatív monarchiát képzeltek el a háború után, de később világossá vált, hogy Ausztria-Magyarországot nem tudják leválasztani Németországról, és elfogadták Beneš álláspontját.

A magyar vezető és politikai osztály még 1918 nyarán sem számolt komolyan a vereség lehetőségével. Szeptember végén a Német Császárság vereséget szenvedett a nyugati fronton, majd október végén a Monarchia hadserege is kivérzett Itáliában. Az elégedetlenség forradalomba csapott át Magyarországon. Horvát-Szlavónország elszakadt a Magyar Királyságtól. Károlyi Mihály kormánya feloszlatta

a hadsereget. Egyedül a Székely Hadosztály maradt meg mint számottevő katonai erő. Ezt kihasználva a háborút kevesebb embervesztéssel átvészelve Románia, Szerbia és az addig nem is létező Csehszlovákia – melynek vezetői az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregéből dezertáló katonákból toboroztak légiókat – az antant politikai és anyagi támogatásával bevonult az országnak saját nemzetiségei által lakott területeire anélkül, hogy ott komoly fegyveres ellenállásba ütközött volna. Erre azért volt szüksége Romániának, Szerbiának és Csehszlovákiának már a békeszerződés aláírása előtt, hogy a majdan létrejövő határoknak *kész helyzetet teremtvé* érvényt tudjanak szerezni. Nem volt ugyanis valószínű, hogy az antant vezető hatalmai komoly hadsereget küldve ezt megtették volna helyettük.

Kisantant akciók — A környező államok haderőinek bevonulását a **belgrádi egyezmény** tette lehetővé, amelyet 1918. november 13-án, 23 óra 15 perckor írt alá Linder Béla, a magyar kormány megbízottja. Ebben Magyarország hozzájárul a demarkációs vonalak és demilitarizált övezetek antant-csapatok általi megszállásához. A román hadmozdulatok már december 13-án megindultak (ekkor még antant haderőnek beállítva magukat [7]), „mindössze 5-6000 fős haderővel szállták meg Erdélyt és vonultak folyamatosan nyugat felé.

Károlyi Mihály 1918. december 3-án kiáltványt intézett a magyar néphez Fernand Vix vezérkari alezredesnek, a Budapesti Szövetséges Katonai Misszió vezetőjének követelése után.

„Magyarok!

Vyx, a keleti szövetséges hadseregek nevében követeli, hogy a magyar csapatokat vonjuk ki az egész tót vidékről, mert a cseh hadsereg beavatkozására a csehszlovák állam fel van jogosítva. Ugyanekkor román csapatok szállják meg Erdélyt és átveszik a közigazgatást. A fegyverszüneti szerződéssel ez ellentétben áll, de a kormánynak nincsen hatalma ezeket a követeléseket és tényeket megváltoztatni. A kormány a magyar népköztársaság nevében ünnepélyesen kijelenti, hogy e kényszerűséggel szemben az ország semmiféle jogáról le nem mond. A joghoz és igazsághoz ragaszkodik. Hajlajatok meg a kényszerűség előtt, mert minden erőszak csak ronthatná helyzetünket a nemsokára összeülő békekonferencia előtt. Magyarország területi épségét sokszor fenyegette veszedelem. Mégis újból eggyé lett. A természet teremtette ilyenné. Mi kívánjuk, hogy a jövőben ne csak az élettelen természet, hanem testvéri szeretet is kapcsolja hozzánk összes nem magyarajkú polgártársainkat. Ma is készek vagyunk teljes közigazgatási és kulturális autonómiát adni a velünk élő Összes- nemzeteknek. Szabad demokratikus keleti, Svájcot akarunk csinálni a régi Magyarországból. A határainkon túl élő szomszéd népekkel is barátságos és békés megegyezést keresünk és remélünk. A kormány most demokratikus átalakuláson dolgozik. Ide sorolja a földreformot is. Ezek lesznek erősségeink a jövőben, az eljövendő késő évszázadokban is. A népek szívbeli kibékülésének ideje is el fog következni. Álljunk úgy a világ előtt, mint akik ennek az időnek elkövetkezését

tőlünk telhetőleg mindenben előmozdítottuk. A magyar népköztársaság nevében: Károlyi Mihály miniszterelnök.”

Károlyi Mihály proklamációja a magyar néphez 1918. december 3. [8]

Philippe Berthelot december 23-án tájékoztatta Károlyi Mihályt: a román hadseregnek megadta az engedélyt arra, hogy a november 13-i egyezmény által előírt demarkációs vonalakat átlépje. A Román Királyság már december 13-án proklamálta Erdély és a Regát egyesülését.

A magyar kormány december 20-án elvezényelte Kolozsvárról a Székely Hadosztályt, így a románok Kolozsvárt ellenállás nélkül foglalták el (december 24.). A magyar hírszerzés december legvégén jelentette a kormánynak, hogy a román haderő alig 5-6000 főnyi, és azok nagy része is csak gyengén felszerelt, moráljában labilis. A jelentés szerint néhány zászlóalj mozgósításával a román hadsereget ki lehetett volna verni a Kárpát-medencéből. Ehelyett Károlyi 1919. január közepéig folyamatos visszavonulásokat rendelt el.

A vezető győztes hatalmak demarkációs vonalak kijelölésével egyre nagyobb területek átadását követelték. 1919. január 18-án már megkezdődött a békekonferencia. Ekkor még csak a győztes államok részvételével, és ott főleg – magyar vonatkozását tekintve – Románia, Szerbia és Csehszlovákia területi igényei kerültek szóba.

Az 1919. március 20-án benyújtott Vix-jegyzék elutasítását követően – melynek értelmében csaknem a Tiszáig engedte volna át a területét Magyarország Romániának – lemondott a Berinkey-kormány, mivel tévesen arról értesültek, hogy Károlyi Mihály köztársasági elnök "szocialista" kormány megalakítására irányuló törekvését siker koronázta. Mindeközben estére megszületett a döntés a szociáldemokrata és a kommunista pártok egyesüléséről, ezzel együtt a proletárdiktatúra bevezetéséről. A kormányzást a Garbai Sándor vezette Forradalmi Kormányzótanács vette át, ám ténylegesen a külügyi népbiztosként tevékenykedő Kun Béla gyakorolta a hatalmat. Ezzel egyidőben Aradon, majd a francia megszállás alatt álló Szegeden ellenforradalmi kormány alakult gróf Károlyi Gyula vezetésével, amelynek hadügyminisztere Horthy Miklós lett. A teljes nemzetközi elszigeteltségben megalakult új magyarországi tanácskormány, amelyet csak Szovjet-Oroszország ismert el, Vörös Hadsereget szervezett és megkísérelte felvenni a harcot az ország területi integritását veszélyeztető szomszédos országokkal. (Lásd: Északi hadjárat és 1919-es magyar-román háború.) Ugyanakkor politikai ellentétek miatt nem biztosított lőszer- és élelmiszer-utánpótlást a Székely Hadosztály számára, amely végül a román hadsereg előtt letette a fegyvert, így Románia megszállása alá került az egész Tiszántúl. A magyar Vörös Hadsereg Stromfeld Aurél vezetésével sikeresen visszafoglalta a Felvidék keleti részét, sőt még Zólyomot és Érsekújvárt is Csehszlovákiától.

Clemenceau jegyzéket küldött a Kormányzótanácshoz, amelyben közölte Magyarország északi és keleti határait, és követelte, hogy a Vörös Hadsereget északon vonják vissza e határok mögé. Cserébe – így a jegyzék – a románok távoznak a Tiszántúlról, és

Magyarország meghívást kap a békekonferenciára. A proletárdiktatúra vezetői – hosszas vita után – elfogadták a javaslatot.

Románia 1919. augusztus 11-én ultimátumot intézett József főherceghez. Az ultimátum szerint Magyarországnak teljesíteni kell minden román követelést, feladni minden hadianyagát és hadikészletét, támogatnia kell Romániát a Bánát megszerzésében, sőt politikai uniót kell létrehozni, amelyben a korábbi Osztrák–Magyar Monarchiahoz hasonlóan a román király lenne Magyarország uralkodója is. Harry Hill Bandholtz, az aznap érkezett amerikai megbízott ezt a tájékoztatást adta József főhercegnek: „Figyelembe véve azt a tényt, hogy mivel nem a román teljhatalmú megbízott adta át (ti. az ultimátumot), nyugodtan megüzenheti a küldőnek, hogy menjen egyenest a pokolba.” [9]

Horthy Miklós 1919. augusztus 18-án lépett először a nemzetközi politika elé azzal, hogy fegyveres erejével rendet tesz az országban. „*A ma reggeli ülésen Horthy, az osztrák–magyar haditengerészet volt tengernagya kijelentette, hogy kész újra szervezni a magyar hadsereget és négy nappal az erre vonatkozó engedély kiadását követően már tényleges haderő felett rendelkezhet.*” [10]

Horthy Miklós kommunista-ellenes tiszti különítményekből hadsereget toborzott, majd csapataival az antant engedélyének birtokában a Dunántúlra vonult, főhadiszállását pedig Siófokon rendezte be. George Russel Clerk brit diplomata végül vele állapodott meg arról, hogy a román kivonulás után az általa vezetett Nemzeti Hadsereg vegye át az ellenőrzést Budapesten.

Még 1919 elején a *béketanács* semleges bizottságokat jelölt ki az etnikai határok megállapítására. Ez a Felvidéken például így zajlott: a semlegesnek nevezett delegáció két tagja cseh születésű amerikai állampolgár volt (Jan Karnezin és Robert Kamev). Ők Kassán a *Schalkház* szállodában hamisított jegyzőkönyveket vettek fel, amelyek később a tárgyalásokon döntő érveként szerepeltek az elcsatolás mellett. Ugyanakkor a Teleki-féle térképeket nem vették figyelembe. [11]

A béketárgyalásokra meghívott magyar küldöttség 1920. január 7-én érkezett Párizsba, gróf Apponyi Albert vezetésével, soraiban gróf Bethlen Istvánnal és gróf Teleki Pállal, akinek itt került elő híres, a Kárpát-medence etnikai viszonyait ábrázoló térképe, amelyen piros színnel jelölte a magyarságot. Innen az elnevezés: „a vörös térkép”. A delegációt azonnal a Neuilly-ben lévő Château de Madrid nevű szállóba internálták, és ott háziőrizetben tartották, azaz valójában nem vehettek részt a konferencián. Csak 1920. január 16-án – a béketervezet végleges lezárása után – nyílt lehetőség arra, hogy a magyar küldöttség is előadhassa az álláspontját. Ekkor tartotta meg gróf Apponyi Albert a francia Külügyminisztérium földszinti dísztermében, a békekonferencia Legfelső Tanácsa előtt, híres „védőbeszédét” [12]:

„Ily nehéz és különös helyzet előtt állva, kérdezzük, hogy a fent említett elvek és érdekek mely szempontja váltotta ki ezt a különös szigorúságot Magyarországgal szemben? Talán az ítékezés ténye lenne ez Magyarországgal szemben? Önök, Uram, akiket a

győzelem a bírói székhez juttatott, Önök kimondották egykori ellenségeiknek, a Központi Hatalmaknak bűnösségét és elhatározták, hogy a háború következményeit a felelősökre hárítják. Legyen így; de akkor, azt hiszem, hogy a fokozat megállapításánál a bűnösség fokával arányban kellene eljárni, és mivel Magyarországot sújtják a legszigorúbb és létét leginkább veszélyeztető feltételekkel, úgy azt lehetne hinni, hogy éppen ő az, aki az összes nemzetek közül a legbűnösebb. Uraim! Anélkül, hogy e kérdés részleteibe bocsátkoznék, hiszen ezt benyújtandó okmányaink fogják megtenni, ki kell jelentenem, hogy ezt az ítéletet nem lehet kimondani oly nemzet fölött, amely abban a pillanatban, amidőn a háború kitört, nem bírt teljes függetlenséggel és legfeljebb csak befolyást gyakorolhatott az Osztrák–Magyar Monarchia ügyeire és amely nemzet ezt, mint a legutóbb nyilvánosságra hozott okmányok bizonyítják, fel is használta arra, hogy helytelenítse azokat a lépéseket, amelyeknek a háborút elő kellett idézniük.”

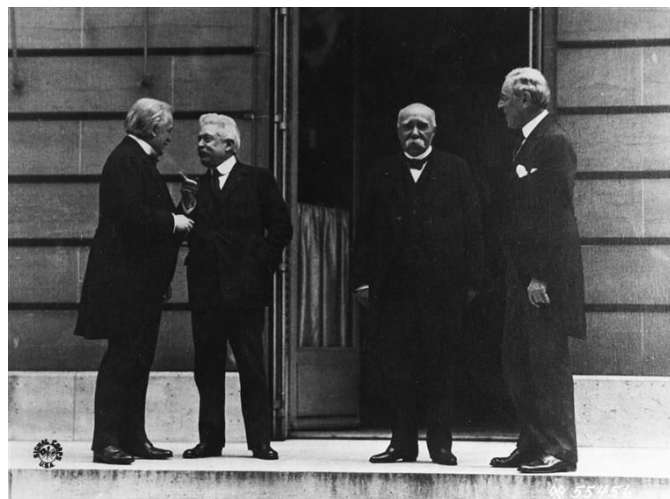
Ezután átvették a szerződést tartalmazó dokumentumot, majd pár nap múlva – lényegében anélkül, hogy figyelembe vették volna a magyar érveket – aláírták. Az új határokat elvileg a Woodrow Wilson amerikai elnök által megfogalmazott nemzeti elv alapján jelölték ki. Ettől azonban több esetben, stratégiai, gazdasági, közlekedési stb. szempontokra hivatkozva eltértek. Például az összes az új határral párhuzamos út és vasút a határ túloldalára került (főleg katonai okokból). Például az Arad-Nagyvárad-Szatmárnémeti út és vasút, a Csallóköz (a megmaradt, összekötő utak nélküli sugaras szerkezet máig a magyar közlekedés egyik gondja). Így kerültek egybefüggő magyar lakosságú tömbök is a határ túloldalára (például a Csallóköz, Székelyföld, az egykori Partium és Bácska egyes részei), noha legtöbbször ki lehetett volna jelölni megfelelő határt. A magyar tárgyalási stratégia alapvetően Magyarország területi integritásának megőrzését szerette volna elérni. Érveik az ország történelmi, földrajzi és gazdasági egységét igyekeztek alátámasztani. Emellett a magyar delegáció kérte a népszavazás lehetőségét is, a szövetségesek által sokat hangoztatott önrendelkezés és nemzetiségi elvre hivatkozva.[13] Apponyi beszéde sokakban nagy hatást keltett, mivel azonban a békeszerződést illetően a döntés már megszületett, érveit nem vették figyelembe.[14]

A szerződést végül a lényegében erre kinevezett Simonyi-Semadam Sándor kormányának küldöttei, Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és Benárd Ágoston, népjóléti miniszter írták alá 1920. június 4-én. A szerződést az 1921. évi XXXIII. törvénycikkkel iktatták be a magyar jogrendszerbe.

„A Szent István egykori koronájához tartozó területek uralkodó osztályai által képviselt magyar népet minden szövetséges egyöntetűen a világháború legfőbb segítőjének, ha ugyan nem az első számú felelősének tartja. A magyarok már a háború előtt is azon mesterkedtek, hogy a propaganda minden eszközével elkendőzzék a korábbi magyar kormány és főleg bizonyos arisztokrata kormánykörök tetteit. Ám mindezek ellenére a háború folyamán sikerült

lelepleznünk a magyar oligarchia valódi lényegét, valamint Magyarországon a háború előtt és alatt uralkodó valódi állapotokat. Az egész világ elborzadt ezeknek a tősgyökeres mongol politikai viszonyoknak a láttán, és megértette, hogy a háborút nem egyedül az egykori Osztrák–Magyar Monarchia végzetes politikája robbantotta kik, hanem sokkal inkább Budapesten, mint Bécsben készítették elő.”

Edvard Beneš csehszlovák külügyminiszter parlamenti beszéde
1920. február 26.

A „négy nagy”: Lloyd George angol, Orlando olasz, Clemenceau francia miniszterelnök és Woodrow Wilson amerikai elnök. Ők szabták meg a békefeltételeket.

Magyarország (más néven a Magyar Királyság vagy a *Magyar Szent Korona országa*) területének több mint kétharmadát veszítette el.

A Magyar Királyság lakóinak száma 20 886 487-ről 7 615 117-re esett vissza. 1910-ben a Magyar Királyságban élő magyar népesség az össznépesség kb. 48,1%-át - Horvát-Szlavónország nélkül 54,6%-át - tette ki. Noha az elcsatolt területeken élők többsége nem volt magyar nemzetiségű, a békeszerződés során az országhatárok megvonása gyakran nem követte a nyelvi vagy nemzetiségi határokat. Sok esetben egységes tömbben élő magyar lakosságú területeket is elcsatoltak. Mintegy 3,3 millió magyar rekedt kívül az új magyar állam határain.

Ami a gazdaságot illeti, a korábbi Magyar Királyságból a termőföld 61,4%-a, a faállomány 88%-a, a vasúthálózat 62,2%-a, a kiépített utak 64,5%-a, a nyersvas 83,1%-a, az ipartelepek 55,7%-a, a hitel- és bankintézetek 67%-a került a szomszédos országok birtokába. Romániának és Jugoszláviának részt kellett vállalnia Magyarország anyagi tartozásainak rendezésében a fennhatóságuk alá került területek miatt. A további intézkedések közé tartozott, hogy nem épülhet Magyarországon vasút egynél több sínpárral. Magyarország azokról az Európán kívüli területi előjogokról is lemondott, amelyek a korábbi Osztrák–Magyar Monarchia területéhez tartoztak. Az elcsatolt területeken az új rezsimek megbízhatatlannak tartották a korábbi, többnyire magyar nemzetiségű értelmiségi, hivatalnoki réteget, és sokukat elbocsátották. Nagy részük az 1920-as években Magyarországra települt át, ahol komoly nélkülözések után is csak részben találtak

munkát. Mindez belpolitikai feszültségeket keltett, felerősítette a magyarországi antiszemitizmust.

A magyar közvélemény így látta Trianont: „*Felbontották Ausztriát, hogy ne túrjenek Európában sok nemzet felett zsarnokoskodó egy államot. És egy Ausztria helyett csináltak csehekből, morvákból, szlovákokból, lengyelekből, magyarokból, németekből, kisoroszokból álló Csehszlovákiát; csináltak románokból, németekből, szerbekből, bulgárokból, törökökből, tatárokból, cigányokból álló Romániát; csináltak szerbekből, bosnyákokból, horvátokból, szlovénekből, törökökből, montenegróiakból, vendekből, románokból, albánokból, olaszokból, cincárokból álló Jugoszláviát. Vagyis csináltak egy Ausztria helyett négyet.*” [11]

Trianon emlékmű, Kiskunhalas

A fenti megállapítás után hat évtizeddel bebizonyosodott, hogy ezek a kreált államok nem életképesek, sorban felbomlottak, volt amelyik békeességben, volt amelyik háborúban. Ma már csak Ausztria és Románia olyan állam, amelyik létezik még a trianoni szerződés által Magyarország területéből részesülő államok közül.

A szerződést diktáló nagyhatalmak közül az Amerikai Egyesült Államok sosem ratifikálta azt. Nagy Britanniában és Franciaországban is erős ellenállás kísérte a ratifikációt. A francia parlamentben a békeszerződés ratifikációját előadó *Guernier* csak azzal ajánlotta a véglegesítést, hogy a **Millerand-féle kísérőlevél** (amelyet a magyar kormány Fouchet-jegyzék néven kapott meg) lényeges módosításokra és enyhítésekre ad módot. *Margain* képviselő erre leszögezte, hogy a kísérőlevél önmagában bizonyítja a szerződés megalapozatlan voltát. *Briand* francia miniszterelnök és külügyminiszter pedig ugyanitt elismerte: *a magyar határok meglehetősen önkényesen lettek megvonva. A határ bizonyos érdekeket sért, és bizonyos kiigazításokra lesz szükség.*

Az angol parlamentben 1920. március 25-én Captain Elliot, 30-án pedig a felsőházban lord Newton, viscount Bryce, lord Montagu, lord Sydenham, lord Weardale, margues of Crewe szólaltak fel Magyarország érdekében. 1921. májusában még mindig a ratifikációs viták voltak napirenden, amikor hatvan képviselő petícióban követelte a szerződés ratifikálásának megtagadását. A ratifikáció végül csak a Millerand-kísérőlevél létezése miatt került elfogadásra.[11]

A magyar külpolitikát a II. világháború végéig egyértelműen a határrevíziós törekvéseknek rendelték alá, a vezető politikában a „mindent vissza” hívei többségben voltak a kompromisszumra is hajlandókhöz (például a székely-magyar korridort követelőkhöz) képest. Horthy azonban óvatossággal közelítette a kérdést, és az apró lépésekben, de mindenekelőtt Anglia segítségével bízott. Az ország hangulatának felidézése: „... Megnyomorították a németet, a bolgárt és törököt is. De... azoknak levágták egy-egy ujját, a magyarnak pedig kezét, lábát.” [11]

A fegyverkezési és egyéb korlátozásokat 1937-ben felmondta a magyar kormány, lényegében visszhang nélkül. Az elveszített területek egy részét a II. világháború előtt és alatt a Bécsi döntésekkel (1938 és 1940), illetve német szövetségben fegyveres akciókkal az ország visszaszerezte. Az I. Bécsi döntéssel a Felvidék és Kárpátalja déli többségében magyarlakta részét, Csehszlovákia német elfoglalásakor Kárpátalját, a II. Bécsi döntéssel Észak-Erdélyt, Jugoszlávia német lerohanását követően pedig Muraközt, Muravidéket, Dél-Baranyát és a Bácskát.

Az 1947-es Párizsi békeszerződés visszaállította az 1937-es határokat, de három Pozsonnyal szemben lévő falu, Oroszvár, Horvátjásfalva és Dunacsún, az ún. Pozsonyi hídfő átkerült Csehszlovákiához, hivatalosan azért, hogy Pozsony további fejlődéséhez, növekedéséhez elég terület legyen a Duna déli oldalán. (Ez tette később lehetővé a Bős-nagymarosi vízlépcsőnél a Duna egyoldalú szlovák elterelését.) Azóta Magyarország területe – apróbb kölcsönös területi kiigazításoktól eltekintve – nem változott.

A II. világháborút lezáró szerződésekhez nem társultak kisebbségvédelmi jegyzékek. Csehszlovákiában a magyar ajkú lakosságot a kollektív bűnösség elve [15] alapján kezelték. A délszláv háború idején a volt Jugoszlávia területéről a korábban ott élt magyarok egy része is áttelepült az anyaországba.

Csátaljai Trianon emlékmű

Revizionizmus — Nagy Britanniában már a húszas évek elején kampány indult a revízió érdekében. Ennek első számú szószólója Lord Rothermere volt. „*Magyarország nagy barátja, aki először irányította rá a világ figyelmét Trianon igazságtalanságára, és aki lankadatlanul küzd a magyar revízióért.*” [16] Sajnos

Rothermere nem rendelkezett elegendő befolyással a nagypolitikában, azonban kitartó kampánya az 1938-as első bécsi döntés idején hozta meg a gyümölcsét, amikor az angol politika nem tiltakozott a határrevízió ellen.[17]

Théophile Delcassé, aki már 1898 óta volt francia külügyminiszter, diplomáciai tapasztalatai vitathatatlanok, így kommentálta Trianont: „Egy nemzet sincs megalázva azzal, hogy legyőzték, vagy ha aláírt késsel a torkán egy végzetes békeszerződést. Becstelenné válik azonban, ha nem tiltakozik, ha tönkretételéhez maga is hozzájárulását adja. Nem a vesztes a bukás, hanem a lemondás”. [21]

Magyarországon ma hivatalosan nincs revizionizmus, irredentizmus, ezeket a nézeteket jellemzően a nemzeti radikális politikai pártok képviselik. Több magyarországi szervezet, mozgalom is alakult a trianoni szerződés felülvizsgálatára.[22]

Békecsabai Trianon emlékmű

Záró gondolatok — Prof. Dr. Pungur József Edmontonból a 2009-es az *Árkád* Szépirodalmi és művészeti folyóirat II./1. számában *Néhány adalék Trianonhoz* c. írásában az alábbiakat mondja:

«A Trianon szindróma minket, magyarokat nem akar elhagyni, mert nem tudjuk elfelejteni, sem nem tudunk tőle szabadulni. Pedig az azóta eltelt majd' kilencven év alatt mindent megpróbáltunk, hogy feledjük, s mindent megkíséreltek velünk mások, hogy hagyjuk már a hátunk mögött, de csak nem sikerült. Ma is velünk él, s velünk is fog élni mindég nemzedékről nemzedékre, amíg megnyugtató megoldást nem fog nyerni. Egyszerűen azért, mert olyan kollektív igazságtalanságokat mért ez ránk magyarokra, aminek szenvedése nemcsak egyszer zúdult ránk mint egy természeti csapás, hanem azóta is folyamatosan,

naponta, állandóan és vég nélkül. [...] Van, amit egy nemzet, ha akarna, sem tudna elfogadni, mert olyan mérhetetlen igazságtalanságokat kellene magára vennie, amit nem tud elviselni csak ellene küzdeni, addig, míg igazsága nem érvényesül. Nincs értelme mindennek – mondják a kozmopolitizmus prófétái. Aprópó: Lengyelországot négyszer osztották föl: 1772-ben, 1793-ban, 1795-ben és 1939-ben s mind a négyszer talpra állt. Minket is négyszer akartak megsemmisíteni: 907-ben a német Gyermeke Lajos, 1241-ben a tatár, 1526-ban a török, s 1920-ban a Trianoni békediktátummal, megismételve Párizsban 1947-ben. Az első három csapásból fel tudtunk állni. A nemzeti lét és nemlét sorsöntő kérdése az, hogy feltudunk-e tápázkodni a mostani negyediktól is?

Álljon itt Trianon néhány alapvető igazságtalan csapása, amit nemcsak mi, magyarok, de egyetlen nép sem fogadhatna el soha.

1. A Trianoni Szerződés melyet 1920. június 4-én a Párizs melletti Trianon palotában írtak alá, a preambulumban ezt mondja:

A "háború Ausztria-Magyarország volt császári és királyi Kormányának 1914. évi július hó 28-án Szerbiához intézett hadüzenetével és az Ausztria-Magyarországgal szövetséges Németországnak ellenségeskedéseivel kezdődött". Ez azt állítja, hogy az I. Világháború az Ausztria-Magyarország Szerbiához intézett hadüzenetével kezdődött. Ezért kellett Magyarországot kegyetlenül megbüntetni. Holott az akkor érvényes nemzetközi jog kimondja, hogy a háborút az a nép kezdi el mely előbb mozgósított a háborúra.. "Az igazi agresszor nem az, aki először alkalmaz erőt, hanem az aki az erő alkalmazását szükségessé teszi". A Francia Kormány elismerte azt az elvet, hogy: "Agresszor az, aki elsőként mozgósít a háborúra". Az 1893-a Francia - Orosz katonai egyezmény hangsúlyozottan állítja, hogy: "Azt kell agresszornak tartani, aki először mozgósít háborúra és az általános mozgósítás (már) háború". A nemzetközi jog kinyilvánítja, hogy agresszor az, aki az önvédelmet szükségessé teszi.

Történelmi tény az, hogy Szerbia, Oroszország és Franciaország mozgósított először, s Anglia csatlakozott ehhez. A fentiek szerint, tehát ők voltak az agresszorok. Mindezt családul mellőzve a Trianoni Diktátum egyenesen az Osztrák - Magyar Monarchiát vádolja agresszióval! Ennek alapján hozták meg azt a szörnyűséget, amit "Békeszerződésnek" neveznek.

Az Osztrák-Magyar Monarchia a trónörökös Ferenc Ferdinánd és neje sarajevói meggyilkolása miatt nem akart háborút indítani, sem nem kérte a gyilkos kiadását, csupán azt, hogy Szerbia a saját törvényei szerint ítélje a gyilkost el. Szerbia erre sem volt hajlandó! Ez a hallatlan eljárás volt a törési pont. Ezáltal Szerbia olyan helyzetet teremtett, amire a megalázott Monarchia és a szövetséges Németország csak háborúval válaszolhatott. Franciaországnak, Oroszországnak és Angliának sikerült Szerbia közreműködésével a háború kirombantásának kelepcéjébe csalni a Központi Hatalmakat.

A tragikus az, hogy a háború befejezésének káoszában egyetlen politikusunknak vagy nemzetközi jogászunknak sem jutott eszébe megvizsgálni az agresszió vádját, hogy valóban igaz-e az, ami a békediktátum alapját képezte?

2. További igazságtalanság volt az, hogy az úgynevezett Trianoni Szerződés igazában véve Diktátum. Ugyanis a magyar békedelegációt Párizsba érkezve azonnal "karanténba zárták". Ez nem csak azt jelentette, hogy nem volt szabad mozgásuk, vagy érintkezési lehetőségük a békekonferencia résztvevői felé, hanem azt, hogy meg sem hívták s így részt sem vehettek a béketárgyalás folyamatában. A magyar fél háromszor jelenhetett meg a tárgyaláson: először, amikor átadták a békefeltételeket, másodsor, amikor erre a delegáció vezetője Gróf Apponyi Albert válaszolhatott, s harmadszor, amikor alá kellett írni a szerződést. Amit Apponyi nem vállalt, és sebtében két másik személyt kellett felhatalmazni erre.

A szerződést mióta világ a világ, tárgyalások után a felek kötik. A trianoni szerződésnél a magyar féllel egyáltalán nem tárgyaltak, amit aláírtak vele így az egy klasszikus értelemben vett diktátum!

3. A Trianoni Békediktátumnak három kiváltó oka volt. Az egyik Woodrow Wilson amerikai elnök 14 pontos Békejavaslat, melynek egyik pontja népszavazást ígért a vitatott területeket illetően. Ebben is bízva kértek a Központi Hatalmak fegyverszünetet 1918. november 11-én. A háttérben azonban két ezzel ellentétes terv húzódott meg, mely végül is felülírta Wilson béketervét. Az egyik Eduard Benes és Tomas Masaryk cseh diplomaták terve egy önálló Cseh - Szlovák állam megteremtésére. A Román cél egy Nagyromán állam megalakítása volt Erdély bekebelezésével; valamint a Szerb terv Dél- Magyarország megszerzésére. Mindez csak a történelmi Magyarországtól elszakított területekkel volt megvalósítható. Georges Clemenceau francia miniszterelnök terve meg a Központi Hatalmak végleges meggyengítése volt, nemcsak elviselhetetlen hadisarc kivetésével, hanem területeik radikális megcsonkításával. Ebben találkoztak Clemenceau és közép-kelet-európai nacionalista vezetők tervei. Clemenceaunak mindez kapóra jött: új államok kreálása, és a régiók kibővítése a Központi Hatalmak területének és népességének rovására. Így hozták létre Csehszlovákiát osztrák, német és magyar területek elszakításával: Bohémia, Morvaország, Szilézia, Felvidék és Kárpátalja összetákolásával. Romániát megnövelték Erdellyel, a Partiummal, Temes-Bánát egy részével. Szerbiához került Vajdaság, Horvátország és Temes-Bánát másik része. Ausztria meg megkapta a nyugati Őrvidéket, amit Burgenland néven csatolt magához.

A Trianoni Békediktátum az ezeréves történelmi Magyarország megszűnését jelentette. Az ország területe 283 ezerről 93 ezer négyzetkilométerre, lakosainak száma pedig 18,2 millióról 7,6 millióra csökkent. Ezzel együtt 3.6 millió magyar nemzetiségű testvérünket dobták idegen kultúrájú, nyelvű és nagyrészt eltérő vallású, de mindenképpen ellenséges magatartású népek uralma alá. Akiknek az uralmuk alá került magyarságnak elnyomása, kifosztása, elűldözése mind-e mai napig tart, hol erőteljes, hol finomabb eszközökkel, bizonytalan vagy éppen kitalált nacionalista hipotézisek alapján.

Clemenceau célja Németország keletről való bekerítése volt olyan államokkal, melyek létüket,

gazdagodásukat Franciaországnak köszönhették, s ennek befolyása alatt álltak. Húsz év múlva Clemenceau műve hetek alatt recsegve-ropogva omlott össze a II. Világháború tüzeiben.

4. A Trianoni Békediktátum, melyet végül is a Párizsi Békediktátum (1947) Szovjet nyomásra súlyosabb feltételekkel visszaállított, s a Szovjet birodalom bukása után a nyertes államok s a Nyugati Világ változatlanul mindmáig életben tart. Évtizedekig a Szovjet katonai fenyegetése volt a Diktátum fenntartó ereje, ma az Európai Unió ígérete tartja fenn ezt – üres ígéretekkel, hogy "majd az EU-ban ez is megoldódik!" Miközben a Trianonban nyertes államok újra úzik – egyre nyíltabban és eredményesebben – a hatalmuk alá került magyarság mállasztását. Elérték, hogy mára az eredeti 1:1 közeli népességarány 4:1-re változott javukra, s ez a tendencia tovább fog növekedni! Mindeközben az EU kénytelen volt bevallani, hogy semmi eszköze nincs orvosolni az elszakított magyarok problémáját, mert az az egyes országok kompetenciája. Ez ugyanaz az érv és magatartás, mint ami a rövidéletű és tehetetlen Népszövetségé volt! Az EU egyben volt eredményes csupán: leszerelni 1990 óta a mindenkori magyar kormányokat, hogy ezzel a kérdéssel nehogyan érdemben foglalkozzanak, vagy felvessék!

5. A Trianoni és a Párizsi békediktátumok a magyarságot sújtó következményei mélyen igazságtalanok, alapjában véve tarthatatlanok s megérték a kikerülhetetlen változtatásra: 1. A Diktátum, amikor a magyarság egyharmadát önkényesen idegen és ellenséges országok uralma alá dobta, az összmagyarságot kollektív büntetéssel sújtotta – ami nemzetközi jogilag bűnös, elfogadhatatlan és tarthatatlan. 2. A Diktátum nemcsak az idegen nemzetiségek által lakott országrészeket szakította el a történelmi Magyarországtól, hanem velük együtt, a magyarság egyharmadát és az általuk lakott területeket is. Ez akkor is, ma is indokolatlan, igazságtalan, és elfogadhatatlan döntés volt. 3. A Diktátum Németország bekerítésére létrejött létre, majd a Szovjetunió európai expanziós politikájának alátámasztására szolgált. Mára a diktátum fenntartása már okafogyottá vált, úgy politikailag, mint nemzetközi jogilag. 4. Az ENSZ 1976-ban deklarálta a népek önrendelkezési jogát, mely kimondja, hogy „Minden népnek joga van az önrendelkezésre”, s „E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket, és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket”. Éltek is vele kis rab nemzetek a Baltikumtól a Balkánig – csak a 3 milliós elszakított magyarság nem élhetett ezzel! Pedig ez a jog, kötelező erejű – jus cogens – s minden szerződés, amely megszegi ezt a jogot – semmis. A Kárpát-medencében élő de idegen uralom alatti magyar tömbök nem élhetnek a kollektív önrendelkezés jogával még ma sem, sőt ezt fel sem vethetik! Ezt eddig még az anyaország kormányai sem tehették meg! Ezek szerint reánk valami titkos, külön törvényt szabtak örökérvényre? 5. Nemzetközi jog szerint a népszavazás nélkül meghúzott új határok megsértik az önrendelkezés jogát. A trianoni és a párizsi diktátumok pontosan ezt tették. 6. Mindkét diktátumot megtették azzal, hogy a trianonit fenyegetés hatására, a párizsit meg ellenséges hatalom által elfoglalt országunk

képviselőivel írták alá. Ezen körülmények miatt is a nemzetközi jog szerint mindkettő semmis. 7. A magyar Nemzetgyűlés a Trianoni Békediktátumot az 1921 évi XXIII törvénycikkkel ugyan ratifikálta, de bizonyos kikötéssel, azzal nevezetesen, hogy a "feltételek elfogadása kényszer hatása alatt történik". Ez a korabeli magyar Nemzetgyűlés bölcsességét mutatja, mert ezáltal megalapozta soha el nem évülő felülvizsgálati jogosultságát a Trianoni Diktátumnak, s az erre épülő Párizsi Diktátumnak, és az ezeken alapuló, nemrégiben kötött kétoldalú szerződéseknek. [...]»

¹ Mozgóképfelvétel a tárgyalásról

² Ádám Magda: Csehszlovákia megalakulása

³ A magyar forrásokban néha a Kis-Trianon kastély szerepel, ez ugyanakkor nem lett volna alkalmas egy ilyen diplomáciai esemény lebonyolítására. A francia források egyetértének abban, hogy az aláírás a Nagy-Trianon kastélyban történt. – Ormos Mária, Majoros István. *Európa a nemzetközi küzdőtéren*. Budapest: Osiris kiadó (2003)

⁴ 85 éve írták alá a trianoni békeszerződést, Múlt-kor, 2005. június 4.

⁵ Magyarország a XX. században - A kartográfia története

⁶ Teleki Pál – egy ellentmondásos életút, geographic.hu

⁷ 1919. augusztus 7-én, amikor a Béketanács felszólította a románokat Magyarország elhagyására, már azzal érvelnek ez ellen, hogy nem szerződésesegők, mivel nem ők írták alá a belgrádi egyezményt, tehát nem felelősek érte.

⁸ Juhász Nagy Sándor: A magyar októberi forradalom története (1945)

⁹ Harry Hill Bandholtz: *An Undiplomatic Diary by the American Member of the Inter-Allied Military Mission to Hungary, 1919-1920*

¹⁰ Harry Hill Bandholtz - *An Undiplomatic Diary by the American Member of the Inter-Allied Military Mission to Hungary, 1919. augusztus 18-i bejegyzés*

¹¹ Forrás: Dr. Légrády Ottó - *Igazságot Magyarországnak*, 1930

¹² Apponyi Albert trianoni „védőbeszéde”

¹³ Raffay, Ernő. *Trianon titkai*. Budapest: Tornado Dannenija, 114-116. (1990)

¹⁴ Raffay, Ernő. *Trianon titkai*. Budapest: Tornado Dannenija, 119-120. (1990)

¹⁵ Ld. még: Beneš-dekrétumok.

¹⁶ Forrás: *Igazságot Magyarországnak*, 1930

¹⁷ A revíziós mozgalom története

¹⁸ A revíziós mozgalom története

¹⁹ A revíziós mozgalom története

²⁰ Emlékezzünk Nagy Magyarországról, a Pesti Hírlap illusztrációja

²¹ A Pesti Hírlap "Igazságot Magyarországnak!" című revíziós albuma

²² Pallós Lajos: Nem! Nem! Soha! Területvédő propaganda az első világháború után, www.rubicon.hu

II. A nemzeti tragédia megjelenése az irodalomban

Íme néhány költő és trianoni verse a sok közül, sokáig ezek a versek elérhetetlenek voltak:

Áprily Lajos (1887-1967)

A LEGYŐZÖTTEK STRÓFÁJA

Multunk gonosz volt, életünk pogány,
rabsors ma sorsunk s mégsem átkozom:
jó, hogy nem ültem győztes-lakomán
s hogy egy legázolt néphez tartozom.

Babits Mihály (1883-1941)

CSONKA MAGYARORSZÁG

Bár lenne a hangom tiszta és éles, mint
[intő csengőké]

A tiétek

zavaros, mint mocsarak habja! ti

[leborultatok az Ércbálvány előtt!

döntsön az erőszak!

s döntött az Erőszak...

mi jogotok beszélni többé?

Nekem van rá jogom!

ti elhanyagoltok a Kiáltást: mint bolond a fegyverét! nem kiálthattok már:

én elkiálthatom:

Óh Igazság, te egyetlen kiáltás! egyetlen fegyver!

Jerikó trombitája! szólj!

falak, omoljatok hangjaitól!

gerincek, borzadjatok! Európában! és Amerikában! mert borzasztó az Igazság a gerincekben!

mit érnek a ma-épített falak körülöttem?

ott borzad az Igazság a kövekben! ott ég a hegyekben! árad a vizekben!

Óh tiszta, éles trombita, zengj!

ne hallgass sohasé!

egy napig se! egy óráig se! egy pillanatig se! mint ahogy nem

hallgat a fájás az idegben, míg megvan a betegség...

nem hallgat a vonzás a kőben, hogy természetes irányában essék...

nem hallgat a madár, míg fészkébe nem tér...

nem hallgat a folyó, míg tengerbe nem ér...

nem hallgat a szél,

míg él...

*

Nekem van rá jogom!

Én elkiálthatom:

Igazság!

Ti eldobtátok ezt a szót, mint bolond a fegyverét, szegény testvéreim!

s csak gyenge izmotok maradt, csak pusztá kezetek, meztelen

mely bilincsekbe verve, ha üt, csak önmagát ütheti esztelen

sem lázadni nem tud, sem meghajolni az Ércbálvány előtt igazán -

de hát az Ércbálvány hazája lettél-e, hazám?

Van-e reményed abban?

a sötét utakban?
Nem! - Csak a napban!
mely éget a kövön és ragyog a patakban.
Ti azt mondtátok: Döntsön az erőszak!
s hangotok zavart most, mint mocsarak habja.
De én azt mondom: dönt majd az erős Nap!
Kitárom tiszta szavamat a Napra.

*

Ti eldobtátok a trombitát
de a trombita zeng tovább,
zeng, nem a ti kezetekben,
hanem a vízben, a hegyekben,
Erdélyben, felvidéken,
az égen,
s bennem!

Én sohse mondtam: »Dönt majd az erőszak!« - most
[mondhatom:
«Nem! Nem!»]

ERDÉLY

Rólad álmodtam, Erdély,
kamasz koromban, Erdély,
messziről süvegeltek
hegyek és fejedelmek.
S ki voltál könyvem, Erdély,
ezeregyéjem, Erdély,
lettél ifjonti házam
és tanuló lakásom.
Három nagy évig, Erdély,
laktam földedet, Erdély,
ettem kürtös kalácsát
s a tordai pogácsát.
Ismertem színed, Erdély,
tündérszín őszöd, Erdély,
üveg eged metelő
csúcsaid gyémánt élet.
Most versbe szállok, Erdély,
az első hírre, Erdély,
hogy varázsod határát
sorompók el nem állják.
Öreg pilóta, Erdély,
ül így gépébe, Erdély,
még egyszer ifjúsága
tájain szállni vágyva...

Habár odáig, Erdély,
el nem érhetek, Erdély,
hol régi lusta sziklám
ma is emlékezik rám.
Oh messze, messze, Erdély,
messze még a nap, Erdély,
hogy teljes lesz a munka
s az igazság se csonka.

József Attila (1905-1937)
NEM, NEM, SOHA!

Szép kincses Kolozsvár, Mátyás büszkesége,
Nem lehet, nem, soha! Oláhország éke!
Nem teremhet Bánát a rácnak kenyeret!
Magyar szél fog fújni a Kárpátok felett!

Ha eljő az idő - a sírok nyílnak fel,
Ha eljő az idő - a magyar talpra kel,
Ha eljő az idő - erős lesz a karunk,
Várjatok, Testvérek, ott leszünk, nem adunk!

Majd nemes haraggal rohanunk előre,
Vérkeresztet festünk majd a határkőre
És mindent letiprunk! - Az lesz a viadal!! -
Szembeszállunk mi a poklok kapuival!

Bömbölve rohanunk majd, mint a tengerár,
Egy csepp vérig küzdünk s áll a magyar határ
Teljes egészében, mint nem is oly régen
És csillagunk ismét tündöklék az égen.

A lobogónk lobog, villámlék a kardunk,
Fut a gaz előlünk - hisz magyarok vagyunk!
Felhatol az égig haragos szózatunk:
Hazánkat akarjuk! vagy érte meghalunk.

Nem lesz kisebb Hazánk, nem, egy arasszal sem,
Úgy fogsz tündökölni, mint régen, fényesen!
Magyar rónán, hegyen egy kiáltás zúg át:
Nem engedjük soha! soha Árpád honát!

(1922. első fele)

SZERELMES KESERŰ HAZAFISÁG

Engem nem hívnak Párisok, Velencék,
Hol mint szökőkút, gyöngyöz életár,
Reám Hazám tarolt mezője vár -
Ó, csak tarolt ne volna! én is mennék!

Talán, talán úgy én is ott lehetnék.
De itt aszott a tépdesett határ
S hiába hullatom könnyűm le, már
Nem sercen fű és nem libegnek lepkék,

Mert Istenúr hogy szántsa, bérre vár
És semmim sincsen, amivel fizetnék,
És hitem összedől, mint kártyavár:

Jaj, Sorsunk elvesztette bús lelencét!
És szívem sincs, odadtam régen már
Egy szőke lánynak e fakult szelencét.

(1922)

JUHÁSZ GYULÁHOZ

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved
S öntsd az erőd a reménytelenbe.

Hangod legyen az őszi vihar sötét
Zúgása, melyben tompa a jajgatás,
De a harangszó messze hangzik
S tornya fehérlik az éjszakában,

Ha sujt a villám s retten a gyöngye szív.
És ösztökéld a tétova honfiút:

Üzend, hogy nincsen Isten, Ember,
Csak magyarok letiport hazája.

És hogyha kell, ó, csak könyörögj nekik,
Hogy dolgozó nép karja erős marad
És vagdald föl meleg nagy szíved
S oszd ki közöttük az éheseknek.

Csak így lehet célt érni magyarral el,
Szidj, kérj, dörögj és hozd a reményt nekünk,
Mert hogyha nem remél a költő,
Más ki remélne az új hazában.

(1922. nov.)

Juhász Gyula (1883-1937)
CSÁKTORNYA

Nem voltam itt, de a rozsdás avarban
Lelkem bejárta százszor a helyet,
Hol Zrínyi élt, ki a búsult magyarba
Tüzes igével hitet égetett.

Az erdő áll még, ősi koronáján
Hárfáz a szél és vihar orgonál,
De földdel egyek már az ősi bástyák,
S reményeinknek földje oly kopár.
Ma már düledék vára lőn Szigetnek
Egész hazán, s a késő énekesnek
Bús lelke sírva járja az avart,
És néma daccal, fojtott fájdalommal
Idézi őset, aki porba rogyva
Vérével írta: Ne bánts a magyart!

POZSONY

Ha alkonyatkor ballagtál a ködben,
Mely lágú fátylával a Dunára hullt,
A zsongó zajban és a méla csöndben
Fáradt szívedbe muzsikált a múlt.
A vén utcákon szinte visszazengett
A régi léptek kongó moraja,
Széchenyi járt itt és honán merengett,
Amely nem volt, de lesz még valaha.
Csokonait itt várta a diéta,
Petőfit is és az a nyurga, méla,
Szelíd diák, Reviczky, itt merengett,
Hol most új bánat árul a ligetben,
S a márványszép királynő téli estben
Magyarjaira vár a Duna mellett.

SZABADKA

Ó, régi nyár, mikor a vén verandán
Két új poéta régi verseken
Elbíbelődött, s a Hold arca sandán
Két nyárfa közt bukkant ki az égen.
Ó régi nyár, az ébenóra halkán
Elmuzsikálta már az éjfelet,
Az árnyak óriása várt a parkban,
S a denevér szállt rózsáink felett.
Ó, régi nyár, a zongorán egy akkord
Fölsírt és mélyen a szívünkbe markolt,

Künn a kutyák szűkölte elhalóan.
Valami nagy bú olvadt föl a borban,
Fájón figyeltünk vén magyar szavakra,
S álmában olykor sóhajtott Szabadka!

TRIANON

Nem kell beszélni róla sohasem,
De mindig, mindig gondoljunk reá.
Mert nem lehet feledni, nem, soha,
Amíg magyar lesz és emlékezet,
Jog és igazság, becsület, remény,
Hogy volt nekünk egy országunk e földön,
Melyet magyar erő szerzett vitézül,
S magyar szív és ész tartott meg bizony.
Egy ezer évnek vére, könnye és
Verejtékes munkája adta meg
Szent jussunkat e drága hagyatékhoz.
És nem lehet feledni, nem, soha,
Hogy a mienk volt a kedves Pozsony,
Hol királyokat koronáztak egykor,
S a legnagyobb magyar hirdette hévvel,
Nem volt, de lesz még egyszer Magyarország!
És nem lehet feledni, nem, soha,
Hogy a mienk volt legszebb koszorúja
Európának, a Kárpátok éke,
És mienk volt a legszebb kék szalag,
Az Adriának gyöngyös pártadísze!
És nem lehet feledni, nem, soha,
Hogy a mienk volt Nagybánya, ahol
Ferenczy festett, mestereknek álma
Napfényes műveken föltündökölt,
S egész világra árasztott derűt.
És nem lehet feledni, nem, soha,
Hogy Váradon egy Ady énekelt,
És holnapot hirdettek magyarok.
És nem lehet feledni, nem, soha
A bölcsőket és sírokat nekünk,
Magyar bölcsőket, magyar sírokat,
Dicsőség és gyász örök fészkeit.
Mert ki feledné, hogy Verecke útján
Jött e hazába a honfoglaló nép,
És ki feledné, hogy erdélyi síkon
Túnt a dicsőség nem múló egébe
Az ifjú és szabad Petőfi Sándor!
Ő egymaga a diadalmas élet,
Út és igazság csillaga nekünk,
Ha őt fogod követni gyászban, árnyban,
Balsorsban és kétségben, ó, magyar,
A pokol kapuin is győzni fogsz,
S a földön föltalálod már a mennyet!
S tudnád feledni a szelíd Szalontát,
Hol Arany Jánost ringatá a dajka?
Mernéd feledni a kincses Kolozsvárt,
Hol Corvin Mátyást ringatá a bölcső,
Bírnád feledni Kassa szent halottját?
S lehet feledni az aradi őskert
Tizenhárom magasztos álmodóját,
Kik mind, mind várnak egy föltámadásra?
Trianon gyászos napján, magyarok,
Testvéreim, ti szerencsétlen, átkos,
Rossz csillagok alatt virrasztva járók,
Ó, nézzetek egymás szemébe nyíltan

S őszintén, s a nagy, nagy sír fölött
Ma fogjatok kezét, s esküdjetek
Némán, csupán a szív veréseivel
S a jövődő hitével egy nagy esküt,
Mely az örök életre kötelez,
A munkát és a küzdést hirdeti,
És elvisz a boldog föltámadásra.
Nem kell beszélni róla sohasem?
De mindig, mindig gondoljunk reá!

Reményik Sándor (1890-1941)
SEGÍTSETEK!

Magyarok, Isten irgalmára kérlek,
Segítsetek rajtunk, mert elveszünk!
A szívünk úgy ég, mint a kriptaláng,
És kongó siralomház kebelünk.

Hű fiaink a börtön fenekén,
Lányaink arca, mint vászon fehér,
Ősz bölcseink dicsérik a halált,
S boldognak mondják, kit hamar elér.

Nap-nap után új vándorcsapat kél,
Kiket az otthon sóhajtván ereszt el,
És megjelölve minden magyar ház
Egy nagy, kiáltó, fekete kereszttel.

És nap-nap után utcáink kövén
Rémes tompán a koldusbot kopog,
S tanyáznak ezerszámra künn a réten
A novemberi hajléktalanok.

S elterjeszkedik benn az idegen,
A szava hozzánk döllyfős és kevés,
A büszkének: bilincs és puskatus,
És a könnyörgőnek: arcverés.

És elfogyunk, miként az olvadó hó,
Népünk elpárolog és szertehull.
Féléve még ez a város* magyar volt,
Ma félve csendül a szó magyarul.

A szívünkön egy új Haynau tipor,
A piactéren egy új Geszler-kalap,
És nincsen, aki megsüvegezi ?
De nincs, ki beelőné a nyilat!

Magyarok, Isten irgalmára kérlek,
Gyűjtsetek fegyvert, ágyút, katonát!
Ne adjatok a nagyvilág szavára!
Elhagyott bennünket a nagyvilág!

És te, vezér, te legeslegelső,
Kinek kezében kard van, jöjj te, lásd,
Imádkozással ejtjük a neved,
És várunk, várunk, mint a Messiást!

Legenda vagy itt: mese, fogalom,
Aranyvitéz és máltai lovag.
Sereged: a Csaba vezér serege,
Bosszús titánok és táltos lovak!

Tehozzád küldöm ezt a szózatot,
Tán hattyúdalom, végső énekem,
Mert rám is lesnek, lesnek a poroszlók,
És nincs mit féltetni az életen!

Tehozzád küldöm ezt az énekem,
És hiszem, hogy a szívedbe talált,
Én, az utolsó velszi énekes,
Én Erdély földjén az utolsó bárd.

* Kolozsvár
(Trianon után)

Tábori Piroska* (1892-1947)
ÜZENET ERDÉLYBŐL

Üzent az Olt, Maros, Szamos,
minden hullámuk vértől zavaros.
Halljátok ott túl a Tiszán,
mit zeng a szél a Hargitán,
mit visszhangzanak a csíki hegyek?
Erdély hegyein sűrű fellegek.
Ez itt magyar föld, és az is marad,
tiporják bár most idegen hadak,
Csaba mondája új erőre kel,
segít a víz, a tűz, a csillagok,
és nem leszünk mások, csak magyarok!

Ha szól a kürt, egy szálíg felkelünk,
halott vitézek lelke jár velünk.
Előttünk száll az ős turul madár,
nem is lesz gát, és nem lesz akadály.
Ember lakol, ha ellenünk szegül,
a székely állja rendületlenül.
Üzenik a gyergyói havasok:
megvannak még a régi farkasok.

Elő velük! Gyertek, segítsetek!
Hollók, keselyűk tépik a szívünket,
rabló hordák szívják a vérünket;
ha nem harcoltok velünk... elveszünk!
A honszerző hősöknek hantja vár,
ha odavesz az ős magyar határ,
s ha rablónak kedvez a világ,
mutassunk akkor újabb magyar csodát.

Megmozdulnak mind a csíki hegyek!
A székely föld nem terem kenyeret,
elhervad minden illatos virág,
mérget terem mind a gyümölcsfaág.
Vizek háta nem ringat csolnakot,
székely anya nem szül több magzatot,
vadon pusztá lesz az egész vidék,
s ha végzetül még ez sem lesz elég,
a föld megindul, mennybolt megszakad,
de Erdély földje csak magyar marad!

(Ezért a verséért a román megszállók felakasztották.)

* Tábori Piroska/Z. Tábori Piroska (Bp., 1892. nov. 20. – Bp., 1947. máj. 2.): költő, ifjúsági író. Tábori Róbert író leánya. Budapesten polgári isk. tanári diplomát szerzett, tanított, majd 1916 – 22 között a Székesfevárosi Pedagógiai Könyvtár munkatársa volt. Főleg ifjúsági műveket írt és műfordításokat

készített. Népszerűek voltak *Dugó Dani* és *Csavar Peti* ifjúsági regénysorozatai. Závodszy Zoltán operaénekes felesége volt. Öngyilkos lett. – Fő művei: *Halk muzsika* (versek, Bp., 1918); *Zsuzsa Párisban* (regény, Bp., 1930); *Hétköznapiak* (regény, Bp., 1936); *A mintaosztály* (regény, Bp., 1936); *Üzent az orgonás* (regény, Bp., 1941); *Vetéstől aratásig* (regény, Bp., 1947).

Vitéz Somogyváry Gyula (1895-1953)
MAGYAR MIATYÁNK 1919-BEN

Van-e imádság, forróbb, könyörgőbb,
mint a miénk most? - Kínok imája! -
Nyisd meg Nagyúr a fellegek kárpitját
s irgalmas szívvel, figyelmezz rája.
Nincs annyi fűszál, libanoni lejtőn,
mint ahány könnycsepp bús magyar
szemekbe,
hallgass meg kérünk, jaj, most az egyszer
Miatyánk, ki vagy a mennyekben!
Könyörgünk! Nézz ránk, hisz az nem lehet,
hogy síró szóval pusztába kiáltunk!
Sok volt a vétkünk - nagy büszkeségünk.
felhőkig járt az álmodásunk -
de most bánattól gyötörtten mondjuk:
Szenteltesse meg a Te neved!

Végigvertél a borzalommal
és mégis, most is széthúznak, látod.
Küldjed szívünkbe a szerelmes békét,
jöjjön el végre a Te országod!...
Ugye nem szórod szét ezt a népet,
bujdosónak a nagy világba,
hiszen Te hoztad Ázsiából
s verted, de védted a pusztulástól
ezer évig! Mondd csak: hiába...?!

Voltunk a véres védőbástyád
s voltunk villámló ostorod,
tégy velünk, ahogy megérdemljük,
legyen meg a Te akaratod!

Küldjed szívünkbe a szerelmes békét,
s küldd az erőt a rossz karunkba!
Küldj halk esőt a földjeinkre
S legyen gondod a barmainkra...!
Önts enyhülést a lelkek tüzeire,
s tudsz: szeress! Ha kell: fenyíts!
csak legyen béke, boldog megértés,
miképpen menyben, úgy a földön is.

Nézd: éhezünk, rongyokba járunk,
nincsen koldusabb néped minálunk.
Nézzed a gyermek éhező száját,
asszonyainknak bús Kálváriáját,
ha Te nem segítesz: elveszünk!
Ó, add meg hát a napi kenyerünk...!

Nagyúr! Vétekel, igaz, megrakódtunk,
gőgösek közt, bizony első voltunk,
de most a házunk hamva van fejünkön
s a bűnbánat megtépte köntösünket,
Isten! Istenes szerelemmel
bocsásd meg a mi vétkeinket...!

Minket megvertél magyar-Isten
és megverted az őseinket.
De fiainknak minden más nép,
felejtse el apái vétkét
- sok számolatlan számadásunk -
miképpen mi is megbocsátunk
a mi ellenünk vétkezőknek...
Torkunk rekedt a rimázkodástól...
az ő magyar föld: merülő gálya.
Jaj! Tedd a szent kezéd föléje,
oltalmazd meg, vigyázz rája
és ne vigy minket a kísértésbe!

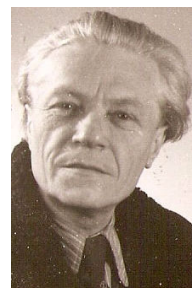
A tenyereden, Isten-apánk
hordod az ember-milliókat.
Mi is elférünk békében ottan,
csak vedd ki köztünk az árulókat!

Nem kell minékünk más hódolása
és nem vágyik a magyar sehová sem,
csak engedj élni...tüzekbe nézni...
tilinkószónál... mesét mesézni
és szabadíts meg a gonosztól! - Ámen.*

* Sinkovits-Vitay András színművész szokta szavalni:
ld. <http://www.misztral.hu/html/MagyarHimnuszMiatyank.html>

Kerecseny János * (1894-1970)
FIAMNAK

Véssél be, ó, két szót szívedbe,
Csak két szót jegyezz meg, kisfiam:
E két szó él a magyar szívekbe'
Mint a Himnusz, a Honfi Dal. -
Ez legyen hő imája szádnak:
Igazságot Magyarországnak!

Tudd meg, hogy e két szó mit jelent:
Nagy, történelmi ezredévet,
A kifosztott, kirabolt jelent,
Hol a magyar süketen réved -
S legyen legszebb imája szádnak:
Igazságot Magyarországnak!

Jelenti, hogy: a Tátra másé
Árpád útja, Verecke völgye,
Ahol élt ama hős Csák Máté, -
S másé ma Erdély minden tölgye.
S legyen hát hő imája szádnak:
Igazságot Magyarországnak!

Tudd meg, hogy másé Dévény földje,
Kolozsvár, Kassa, Pozsony, Arad,
Másé a Bánát szent göröngye:
A folyó, a völgy és a bércfalak...
S legyen hát hő imája szádnak:
Igazságot Magyarországnak!

Szívedben e két szó dobogjon,
Ajkad zászlaján ez lobogjon,
Hogy esztelen, elvakult hordák
Szép hazádat feldarabolták!
S legyen vádló imája szádnak:

Igazságot Magyarországnak!

És gondoljál mindig reája,
Mint keresztény - a keresztfára.
De ökölrel, s fogcsikorgatva:
A gyászos trianoni napra!
S legyen leghőbb imája szádnak:
Igazságot Magyarországnak!

És hirdesd bátran, dacos ajkkal,
Hogy szívedben csak két szó sarkall,
Hogy feledni te nem tudsz soha,
Hogy éget a bosszú láng-bora.
S legyen bátor imája szádnak:
Igazságot Magyarországnak!

S ha jön a leszámolás napja,
Veszett tigrissé válj e napra!
S omló véred hullása árán,
Keresztül millió hullák várán.
Szerezzél diadalt hazádnak
S igazságot Magyarországnak!

* A negyven éve elhunyt Kerecseny (1918-ig Schubert) János 1945-ben betiltott, a bolsevizmus titkait leleplező tanulmányai és a trianoni fájdalmat tolmácsoló költeményei továbbra is alig ismertek.
1894. október 18-án született Nagykanizsán. Államtudományi doktorátust szerzett Budapesten, majd újságíróként, szerkesztőként, költőként és történészként működött. Megalapította és vezette a Kelet Könyv- és Lapkiadót (1920-1925), szerkesztette a „Kelet” c. irodalmi folyóiratot (1920-1921), vezette a Szittya Kiadót (1920-1942), igazgató lektora volt a Néprokossági Könyvtárnak. Katonai szolgálatot teljesítését követően 1945-ben Németországba, majd onnan az USA-ba, és haláláig Cleveland-ben élt, ahol 1970. március 3-án hunyt el. (Ifj. Tompó János)

Forrás/Felhasznált irodalom:
Magyar Virtuális Enciklopédia, Wikipedia Szabad Enciklopédia, Árkád Szépirodalmi és Művészeti folyóirat 2009. II./1. sz., MEK, Misztrál.hu

AZ EGYETEMES ANYA (II. rész)

Az újkorban, néhány misztikustól és költőtől eltekintve, az asszonyi létről elfogadható gondolat nincs. Az alap, amelyből el kell indulni, mint az őskorban minden gondolat: a metafizika. Az asszonyi lét csak innen érthető.

(Hamvas Béla)

Ahhoz, hogy a női lét egyetemes misztériumát valaki megértse, fel kell eszmélnie, vissza kell nyúlni az őskorba, hogy a régi ember világképét az arkáikus hagyomány segítségét kérje. Régen a görögök is azt ajánlották: *Forduljatok meg és csodálkozzatok*. Hiszen akad számunkra számos csodakeltő talány: az egyetemes ősanától kezdve a visszatekintő csodaszarvasig.

Hogy aztán a naiv csodálkozóknak, vagy a mindentudóknak van-e igazuk, azt majd megmutatja az idő. És az idő a Meterlichféle törvényt fogja igazolni: hogy az évek lassankint mindenkit megtanítanak arra, hogy az igazság csodálatos. És az igazság, ahogy lord

Byron mondja: *stranger than fiction!* De hát ha a csodálkozók már ma is az igazságot látják? Csodálják magát az igazságot - ahelyett, hogy elfogadnák szép engedelmesen a szaktudomány megállapításait.

Szó esett arról, hogy a mitológiában az anyaistennő elsősorban az istenek anyja. Ám ezen túl anyja a világ minden alakjának, a látványnak s az eszménynek egyaránt. Ő az Egyetemes Anya: Magna Mater, a világ anyja. Az asszony léte szófia, az égi Leány, kinek szépsége és bölcsessége szeretet és szeretetet ébreszt.

Az Egyetemes Anyának egy merőben elűtő, sajátos színezetű változatával találkozunk az egyiptomi hagyományokban, ahol nevét Nut-nak olvassák. Nézzük csak, hogyan ábrázolják? Nutot, Nuitot az éjszaka istennőjét fekete testtel ábrázolták. Bár a teste, mint a csillagos ég — némileg emlékeztet bennünket a csodaszarvasra —, tele volt szórva csillagokkal, szíve felett ott volt a Nap, köldökén pedig a teli Hold.

Másutt teljes joggal helyettesíti Nut istennőt a csillagos eget a Hator tehén. Valószínű ezzel a hagyománnyal volt rokon a régi csodaszarvas-kultusz, amely később nálunk lett a jávorszarvas ünője, Enéje. Úgy, ahogy azt a dozmáti regősének megörököltette.

Az egyiptomi Nut ősanja képe a Regina Coeli-re, az égi szülőanyára emlékeztet bennünket. Kinek öle alatt ott az egész világ. Azt védi óvja, öleli magában, ahogy a szarkofágok fedele ábrázolja. Odahajlik a teremtet világ fölé, úgy, hogy az ujjá hegye a földet érinti. Egy régi szöveges felirat így beszél róla: *Borral terhes az ég, amikor megszüli leányát a hajnalt*. Helyesebben érte: Vénuszt, az esthajnalcsillagot. Ő a szellemi teremtesnek, az inspiráció feletti intuíciónak a forrása. Bár Vénusz mégis arra a sorsra jutott, hogy ma inkább többnyire csak a földi szerelem istennőjét látják benne.

Vénusz azonban nem mindenkinek szemében a testi vágynak a csillaga, hanem azé a magasabb gerjedelemé, mely a szent egerzis szellemi tüzével való teremtes tiszta vágyával tölt el. (Erről beszél Diótima Platón *Lakomájában*.) Vénusz, úgymond a közvetítő, a meg nem értett fogalmak közé sorolódott „közbenjáró”, mondhatnánk az elvont tudományok „Kis-napja.” A tanító Hajnalcsillag.

Ha pedig így együtt van az éjszaka meg az anya, érthető, hogy azt máshol Minervának, illetve Athénának nevezték. De Minerva nevében világosan rámutatva a nagy tervben neki kiosztott rendeltetésére. Az ősz érleli meg a föld gyümölcsét is, meg az inspirációt, vagy egyenesen az intuitíve tudást is, amit egyedül Minerva és kilenc múzsája adhat a tudnivágyónak. A másik neve, Athéna, ahogy Platón bizonyítja, mely azonos az egyiptomi Neitével. Vagy ha jobban tetszik: a Nuiteval. (Nuit, vagy Neit-nek a neve pedig szépen összecseng az olasz Notte-vel.)

A teremtesről a Genezis azt írja, hogy kezdetben: *sötétség vala a mélység színén*. A misztika már régóta annak az egyetemes éjszakának a titkait szeretné kifürkészni, amiből a Nagy Fény született. Novalis gondolata is a rejtelmes árnyalat felé fordul: *Elfordulok a fénytől/ A százszor szent titokzatos éjhez*. (v.ö: *Himnuszok az éjhez*) Platónnal együtt mintha Ady is erre gondolt volna: *A sötét volt az első,/ Fényt sohasem látott szent káosz! Nincs volt az első igazság,/ Őnmagátszülte szent erény*. (v.ö: *Éjmadó*)

Ugyan honnan tudnak ezek az igazi költők mindent, anélkül, hogy kutatnának utána? Mintha Petőfi kínálna feleletet rá: *A szív az észnél gyakran messzebbre lát sejtelveivel.* És ha már itt tartunk, akkor adjunk szót Vörösmartynak is, ki a teremtés előtti ősalapotnak így adott hangot: „... valék! Kietlen, csendes, lényemlakta Éj./ És a világot szültem gyermekül. A nagy sötétség szülte a világot és az újszülött világ — miként a lunapiena misztikus világa —, a sötétségben fénylik.

A nép, az istenadta nép úgy őrzi nyelvében a régiségeket, a letűnt idők emlékeit, mint a folyómeder homokja az aranyat. Világ — világosság, mily csodálatosan megőrizte nyelvünk ezt a gondolatot, mint ha azt sugallná, hogy ezek kimondottan azonos fogalmak volnának. Mert „világ” szó alatt érthetnénk „világosságot” is, hiszen a „*Fiat lux*” — isteni parancsolattal kezdődik a világ teremtése a Genézisben.

Brehm mondta valamikor Hermann Ottónak, hogy a világ semmit se tud arról, amit Magyarországon tudnak... (Többnyire ez áll hazai vonatkozásban is. Mert ami a szaktudomány viselt dolgait illeti, bámulatos, hogy nekünk nagyobb mértékben eddig az idegenek kaparták ki a hamuból a gesztenyét.)

Hogy Táncsics Mihály vajon honnan vette a maga tudományát, hát azt még a tudomány se kutatni, se elhinni nem volna hajlandó. De ez az ember, Jákob Bóhme módjára egyszerűen látott sok igazságot. Szerinte az „S” betűnek alakját s nevét az ember hozzájárulása nélkül az isteni erő működése állapítja meg. Talán arra az isteni törvény működésére gondolt, amit a kínai hagyományban az un. „jing-jang” szimbólum ábrázol? Ki tudja. Aztán az „anya” szóról pl. az alábbiakat mondja, hogy az valamikor csak két betűből állott: az a-ból és az n-ből. Szerinte az „a” betű jelentette „az embert”, s az „n” pedig a „nőesztést.” Sajnos Táncsics csak eddig vitte a gondolatot.

De hagyjuk most ezt az „a” betűt és inkább maradjunk a n-nek annál az értelménél, amit legjobban talán az az elvont fogalom világít meg, hogy „körülvesz, körülölel, meghatárol.” Hiszen a hangmisztika szerint az „n” hang tölti be a mindenség határát, ezért bizonyos szempontok alapján, minden titok végsőleg az anyai princípiumból való. Az „n” hang teljes semmiig való kiterjedése a mindenség végső határának a legvégéig nyúlik. Aki tudja tovább fokozni a gondolatot, csak folytassa. Ebben a végsőig menésben benne van a nőnek mind a két értelme: a kiterjedés is, meg a nő, az asszony, a feleség is.

Más értelemben ez a nő szó olyan sziklevélféle. Az egyik kis levél a nő, nővel, nevel ige, a másik meg a nő, mint asszony, feleség. Aki mint -an, elsősorban anya, ugyanazzal az n-nel körülvesz és ellátja minden dolgunkat. Azonos a magyar né-vel, néni-vel. A Folyamközben Nin-Gal, a Hold istenség női fele volt. Nevének jelentése: Nin = néni, gál/kál = nagy.

Ha pedig Táncsics gondolatát követve Ardisura Anyahita istennőre gondolnánk, akkor se rontjuk el a dolgot. Vagy ha úgy tetszik mondjuk a Kőkenydombi Vénuszra. Ugyanis Ardisura jelentése = makulátlan, Anyahita pedig An, vagy Ana. Inannának ismerték a mi szempontunkból igen érdekes folyamközi emlékek is. Tur-anna, pedig azon a régi nyelven az „Ég szülöttét” jelentette. Tehát más értelemben Tur-Anna volt a Regina Coeli — a Mennyei Asszony, az a sokat

emlegetett Egyetemes Anya. A Zend-parszi hitágazatban úgy ismerik fel, mint a vizek s a természet Nagyasszonya: Ardisura Anyahita. Hamvas Béla Ainjahitának hívja.

Ne hagyjuk említetlenül azt sem, hogy az Avesztában szereplő hunyorok (hunavók), valamikor Ardisura Anyahita istennő segedelmét kérték a szent Khanga hegy tetején. Ezek az említett „hunavók” egy Visek nevű őstől származtatták magukat. Márpedig ebben Visek névben számunkra valami rejtélyes őstítok lappang. Ugyanis a nemzetségek székhelye — régi szokás szerint — általában egy-egy hírneves nemzetfőről lett elnevezve. Tehát, ha azt vesszük, akkor ez nálunk is állja a helyét, mivel a magyar királyok egykori székhelyét, hasonló szokásból Visegrádnak hívják.

Az asszonyi létről szóló metafizikai képek többnyire allegorikus értelműek. A szokott jelentésen kívül, tágabb értelemben egyben a teremtett világra is utalnak. Márpedig ez a teremtett világ lényegében egy olyan Örökkévalóságnak a mása, aminek a léte — nem használatos, de alkalmasnak látszó szóval Vansága —, független minden időtől, időben lejátszódó teremtéstől. Az, ami akkor is magában létezik, tehát „Van”, amikor nincs mása.

Az egyetemes anyasággal kapcsolatban továbbá van olyan sajátos elmélet is, amely magát a Teret (a világúrt) elvont gondolatok alapján „örök szülőnek” tartja. Mivel a világmindenséget úgymond a határtalan Tér szüli és neveli, fejleszti ki... A világ egyik legrégebbi hagyománya szerint a teremtés előtt nem volt semmi egyéb csak az üres Tér. Átvitt értelemben: a Mátrix, az Anya. A verses Edda szimbolikus képzelete szerint: „*a teremtés előtt ásított a semmi.*” Úgy is szokták felfogni: idő csak ott nincs, ahol nincsen semmiféle mozgás. Az pedig a Térben lévő örök Jelen: a MA. Az idővel szemben tehát ott áll az állandó Valóság: az Örök Ma. S ebben a Má-ban van velünk az örökkévaló kezdet: az Egyetemes Anya. Ha azt vesszük alapján az ez a Ma az örök jelen. És „*Jaj annak, aki kihull a Mából,*” int Ady bennünket.

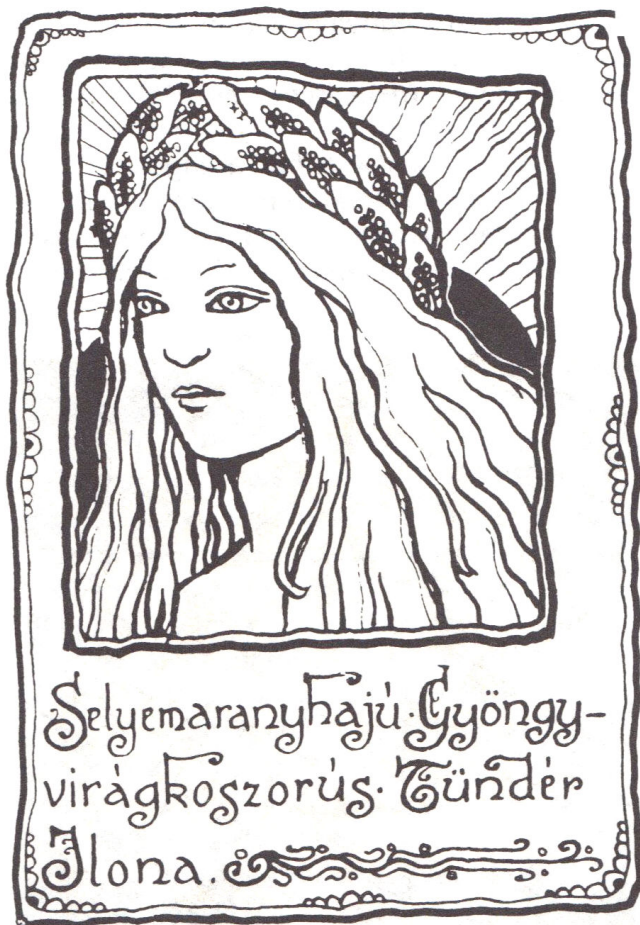
Mert ebben a Má-ban benne van, merőben összeolvad minden: a múlt, jelen és a jövő, a volt, van és a lesz egyben. De legyen ismét Adyé a szó, aki mindig jól sejdítette, hiszen váteszi módra sokszor ráérezett az „ősi Lényeg” és a jelenségek szerves egységére. Az alábbi sora felébreszt bennünk egy ősvilági metafizikai képet: *Nézem a mai nőket,/ A volt és lesz időket.* (v.ö. *Nyárdélutáni hold Rómában*)

Tehát Ady gondolatát számba vetve, minden metafizika megegyezik abban, hogy az elsődleges, minősíthetetlen, minden alakot és teremtést megelőző ősi lényeg a női princípium, az „örökkévaló kezdet”: az Első Anya, aki lényegénél fogva a nevek, a lények a határok és a természetnyek összessége és a mindenség ősalakja.

Az őszanya dolgai felől azt sem lehet említetlenül hagyni, hogy mikor történetesen egy-egy régi nép saját magának, vagy királyának a származásáról akar számot adni, általában olyan legendás asszony-óst emleget, amely merőben a történelemelőtti matriárkális szarvas-kultusz korra emlékeztet vissza bennünket. Györffy György ismertet egy olyan nemzetalapító mondaváltozatot, amelyben az üldözött szarvasűnő leveti állati

bőrét és legott az üldöző vadászt szerelmével boldogító leánnyá, ill. ősanjává válik. (v.ö: *Krónikáink és a magyar őstörténet*, Bp. 1993)

Magyar Adorján sokat írt Tündér Ilonáról: *Mi az eddigieknél már régen tudjuk, hogy Vénusz istennő, akit a rómaiak is hitregei ősanjuknak tekintenek, azonos a mi Tündér Ilonánkkal, vagyis a magyarság regebéli ősanjával.*” (v.ö: Magyar Adorján: *Az ősműveltség*, Bp. 1995)

Magyar Adorján rajza

Ez a Világszép Ilona vagy Gyöngyszín Ilona, nem más mint a mesebeli Biancháának az olasz mása, az egyetemes nőistenség megszemélyesítése. De hát ki volna valójában ez a tündérnek nevezett Ilona? Van-e ennek valami történelmi alapja? Határozottan van! Ugyanis az első Nagyasszony, aki az Egyetemes Anya földi szerepét a történelemelőtti időkben először magára öltötte az tudvalevőleg nem más, mint maga a magyarság regebéli ősanja: névszerint Eneth, a „hatalmas Nimród” felesége.

A krónikák elbeszélése szerint: „*Miután Menróth (Nimród) Eviláth földjére méne, melyet ez időben Perzsia tartományának neveznek, ... ott nejétől Eneth-től két fiát nemze, Hunort és Magort, kiktől a hunok vagy a magyarok származnak.*”

A hun legenda utalása alapján valójában Eneth vagy Enéh lett volna a magyarság ősanja, aki történetesen nem más mint a mezopotáni köfeliratokon szereplő nagy istennő, Bel-Nimrod felesége: Bilta-Niprut, Enu vagy Enuta. Más néven pedig Illinos, úgy ahogyan Damascius hívja. (v.ö: G. Rawlinson: *History of Herodotos* (London, 1862)

Hapedig Mario Alinei professzor teóriáját az ún. etruszk-turko-ugor „continuitást,” folytatólagosságot figyelembe vesszük, érthetőbbé válik, hogy ennek az Ené, Eneth, Uni, Unó stb. nevek alatt ismert istennőnek miért volt oly magas szerepe az etruszk társadalomban.

Már az előzők folyamán szóba hozódott Uni istennőnek a szarvassal való kapcsolata. Prof. Alinei az etruszk Uni istennő egyik szerepét pl. a vezető szarvasűnőben látja. Ahogy írja: „*érdekes megjegyezni, hogy magyarul az ünő szarvast (cervát) jelen, és Enné az archaikus szóalakja...*” A továbbiakban majd így folytatja: „*Szerintem az a hipotézis, hogy eredetileg Uni lenne a magyar ünővel rokon etruszk szarvasűnő, és hogy ezért, mint ősi szarvasistennőnek szarvas-részeket áldoznának fel, teljes egészében meggyőző. Hála a „Unó-val” való véletlen fonetikai hasonlóságnak, ez a név az antropomorfizálódás folyamán aztán latin istennővé asszimilált.*” (v.ö: Mario Alinei: *Addenda etrusco-turco-ugrici*, in Quaderni di Semantica, 51,2,2005. ford.: B. Tamás-Tarr Melinda)

Nem csoda tehát, hogy Uni révén a női nem tisztelete is oly magas helyet kapott az etruszk társadalomban. Az etruszkok - írja Kurt Pfister - *az életben az érzéki szépséget és örömet igyekeztek megvalósítani, azt a világot, melyet a nő hordoz magában: jelképesít és megtestesít egyszerre. Nem éppen matriárkális jogrendre, társadalomra gondolunk, noha a nő szerepe az etruszk életben elég közel jár ehhez, hanem inkább arra, hogy a nő diktálta náluk az élet stílusát (mint Egyiptomban). Ezt a stílust, az életet az érzékek és érzések ünnepévé avatja, kint él a természet tavaszi színpadán, lakoma, mámor, zene, tánc, játék a műsora, kellékeit finom érzéssel és lelkes szorgalommal teremti meg. Amare, azaz szeretni, etruszk eredetű szó. Különös dolog, ezt az életformát az etruszk sírok tárják élénk eleven plaszticitással.*” (v.ö: Die Etrusker, 1940)

A régebbi időkben egy magyar tudós jut az eszünkbe. Ismerte a rómaiak *quasi* fogását: amit nem tudtak ide vagy oda beskatulyázni, arra azt mondták, hogy „quasi.” De itt nincs semmi féle *quasi*. Azok a bizonyos nevek ott a világ legkülönbözőbb tájain egyszerűen kisebb-nagyobb elváltozással fennmaradt szerény, de beszédes emlékei annak a tőlünk már rég eltávolodott s átformálódott csodaszarvas-kornak, mikor még az emberiség csak egyedül a Nagy Anyaistennőt tisztelte, olyan elágazásokban, amelyek mind rokonai, bár olyan igen távoli rokonai voltak annak a bármilyen néven jelölt Egyetemes Anyának.

2.) Folytatjuk

Americo Oláh
- Cypress (U.S.A.) -

ÍRÁSTÖRTÉNET

Etruszk váza a csodaszarvas-monda és székely jelek párhuzamával

Az etruszk vázáról származó ábrázolást évtizedek óta őrizgetem (a *Magyarság jelképei* c. kötetemben be is mutattam), mert nyilvánvaló volt jeleinek székely vonatkozása.

1/a. ábra. Etruszk váza szarvasvadászatot ábrázoló rajza

1/b. ábra. Az etruszk váza fényképét Massimo Pallottino közli "Az etruszkok" c. kötetének XL. tábláján (Gondolat, Budapest, 1980.); az ábraszöveg szerint az un. italo-geometrikus, madár alakú edény a Kr. e. VII. szd. elejéről való és New Yorkban, a Norbert Schimmel Gyűjteményben található

A váza teljes képét Pallottino professzor magyar nyelvű kötetéből másoltam ki vagy 30 évvel ezelőtt. Azért keltette fel az érdeklődésem, mert az első pillanatban is világos volt előttem, hogy székely rovásjelek párhuzamait tartalmazza. Ahhoz azonban, hogy megértem, miként is kerülhettek erre az etruszk vázára a székely jelek, sok kérdést kellett megválaszolni.

A legfontosabb kérdés az volt, hogy e jelek véletlenül hasonlítanak-e egymásra? Erre 1993-ban a budapesti Matematikai Kutatóintézet kitűnő matematikusa, Nemetz Tibor matematikus által elvégzett valószínűségi számítás segítségével kaptuk meg a választ (Varga Géza: *Bronzkori magyar írásbeliség*, Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 1993.). E szerint a jelek a genetikai kapcsolatnak köszönhetően hasonlóak.

A második kérdés az volt, hogy mi lehet e származási kapcsolat magyarázata? Évek alatt tisztázódott csak, hogy a jelek egy kőkori ősvallás jelképei voltak, s ennek köszönhető a széles körű elterjedtségük és a hasonlóságuk.

A harmadik kérdést az egyes jelek eredeti, ősvallási jelentésének a tisztázása jelentette. Ezt a munkát az

Írástörténeti Kutatóintézet baráti körének tagjaival: Simon Péterrel, Forrai Sándorral, Szekeres Istvánnal, Berényi Lászlóval és másokkal közösen végeztük el. Az antik szíráások hasonló jeleinek segítségével ez a kutatásunk is sikeresnek mondható.

Ma már - e válaszok birtokában - elérkezett az idő az etruszk kép elemző feldolgozására és arra, hogy a közönség elé tárjuk azt, amit mondhat a számunkra.

Írástörténeti vonatkozások

Az etruszk vázán egy vadászjelenetet látunk, amelyen — s ez feltűnő jellegzetesség — székely rovásjelek megfelelői szerepelnek. Hasonló vadászjelenetet találunk másutt is, például a szkítáknál.

2. ábra. A gjunovkai szkíta személynézetű világmodell az eget tartó fa (a Tejút) tövében ábrázolja a szarvasvadászatot; az ábrázoláson felismerhető a székely "gy" (ég), "t" (tengely) és a "ly" (lyuk) jelek képszerű megfelelője; közülük a "g" és "ly" jeleket a fontosságuk miatt vörös háttérrel emelték ki; (A gjunovkai szkíta nyeregdísz: http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=26068%20)

Az etruszk kép háttérében lévő jelek nyilvánvalóan összefüggenek a szarvas és a vadász ábrázolásával, a vadászjelenetet mintegy kiegészítik és megmagyarázzák. Ez egy kőkori eredetű, az ősvallás jelképeiből kialakult, széles körben elterjedt jelkészlet, amely a sztyeppéről származó (hagyományosan szkíta és hun írásnak nevezett) székely rovásírásban napjainkig használatban maradt.

A székely rovásírásban e jelek ma már rendszerint csak betűként szolgálnak, azonban az elvégzett akrofónia-rekonstrukciónak köszönhetően jórészt tudjuk, hogy milyen szavakat jelöltek valaha ezek a székely betűk.

Nyelvi és ősvallási párhuzamok

A vázát készítő etruszk művész fontosnak tartotta annak kiemelését, hogy a vadász férfi, ezért ábrázolta a hímtagját. Az Eurázsia-szerte elterjedt mítikus szarvasvadászatok ismeretében ez arra utal, hogy az etruszk vázán látható vadászat valójában egy csodás párválasztás ábrázolása. Az isteni szarvas végül nővé változik és a vadász felesége, gyermekeinek anyja lesz — akiktől egy erős nemzet származik. Azaz nem mindennapi vadászatról, hanem egy nemzet, vagy az emberiség születéséről van itt szó.

Ez a képzettársítás (a vadászat és a dinasztia- vagy nemzetalapítás összekapcsolása) a sztyeppi népek kőkori eredetű mitológiájának szerves része. Olyan régen épült be a nemzeti kultúrákba, hogy annak a nyelvekben is kitörölhetetlen nyoma maradt. Ilyen

nyomokra bukkanunk az etruszk és magyar csodaszarvas-mondával kapcsolatos ősvallási szókészletben is.

A vonatkozó etruszk-magyar nyelvi összefüggések alapvetően fontosak (mert az istennevek ritkán cserélődnek). Különösen érdekes körülmény, hogy az *isten* szavunk (vagy annak második eleme) mindegyik említett nép nyelvében szerepel. A hattiak *Estannak* hívták a napistenüket. A szkíták a *Borüszthenész* "Bor isten" szóban használták ezt a szót. Az etruszkoknál a főisten a *Tin* nevet viselte. A magyar nyelvben pedig az a szó az *Isten* megnevezése.

Az e cikkben tárgyalt írástörténeti és nyelvi összefüggések alátámasztani látszanak Mario Alinei álláspontját, amely szerint a magyar nyelv legközelebbi rokona az etruszk. Hozzá kell tennünk azonban, hogy ez a néhány párhuzam nem végleges igazolása Alinei professzor úr rokonszenves és hihető álláspontjának. A székely jeleknek ugyanis igen sok megfelelője van az eurázsiai emlékeken, amint a magyar nyelv szavai is gyakran felismerhetők az antik istennevekben. (Közzszavak és istennevek:

http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=11992%20) A magyarázat tehát csak egy nagyívű történet lehet, amely részleteiben még kidolgozásra vár. E várhatóan kialakuló pontosabb képnek azonban Mario Alinei felismerése fontos részét képezi. Most néhány idetartozó további etruszk-magyar nyelvi párhuzamot említünk, ezzel kiegészítve Alinei professzor úr etruszk-magyar szójegyzékét.

Az etruszk *Uni* anyaistennő neve azonos gyökerű a magyar *Enéh*, *anya* és *ünő* szavakkal. E szavak azért hasonlítanak egymásra, mert ugyanaz a kőkori mítosz szülte őket.

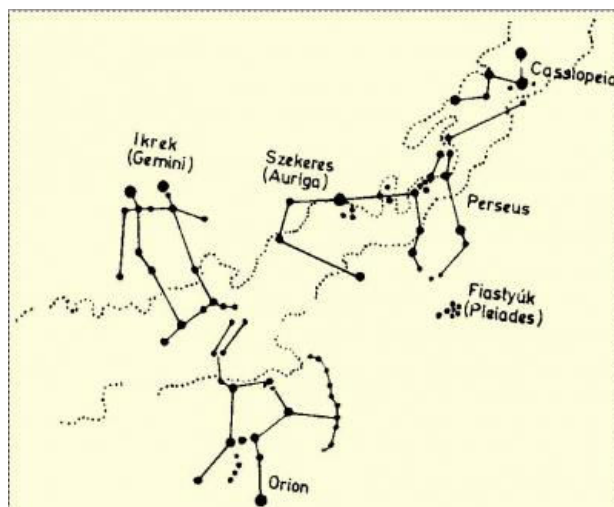
Az etruszk főisten, Tin neve is felismerhető a magyar *Isten* (ős Ten) nevében. (Isten szavunk eredete: <http://www.istenszavunk.extra.hu/>)

Uni és Tin gyermeke az etruszk Herkle (görög Heraklész), akinek a magyar krónikákban Magor felel meg (a károk Heraklészét Magor néven tisztelték). Heraklész "her Ak" neve a magyar *sarok* "úr Óg" szóval azonosítható. E nevekben az Őszövetségben is említett Óg király neve szerepel, aki a sarok istene lehetett az ősvallásban. Az ősvallás a Föld sarkainak kiemelt jelentőséget tulajdonított és ott képzelte el Heraklész oszlopait, amelyek az égbe vezető úttal voltak azonosak. Az *óg/ag* gyök szerepel a *Magor/magyar/muagerisz* alakban fennmaradt népnévünkben/ősapá-nevünkben is. (Óg király emléke szkíta ősapák nevében:

http://tudos.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=88481)

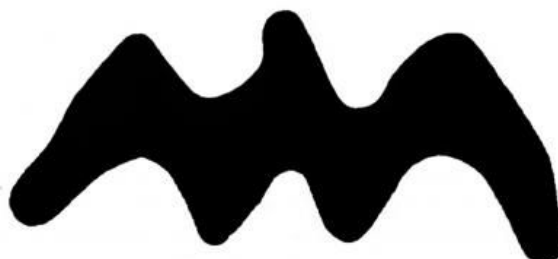
A középkori magyar krónikákban Nimród neve csupán későbbi, idegenből átvett beszúrás (amint arról Antonio Bonfini beszámol), és az istenek nemzedékrendje is összetettebb: az etruszk isteni triászhoz képest több isteni szereplőnk van a pantheonunk élén: a főisten Ten, fia Nimród, a szarvassal azonos Enéh, valamint a tőlük származó Magor és testvére: Hunor tartozik ide. A magyar ősvallást ugyan monoteizmusnak ismerjük, de ez csak elnevezés kérdése, mert az alacsonyabb rangú égi szereplőket is tekinthetnénk isteneknek, ha ez fontos lenne. (Monoteista volt-e a magyar ősvallás: http://tudos.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=51773)

Egy lapp monda és Jankovics Marcell tanulmánya alapján a felsorolt alakokat az égi szarvasvadászat szereplőivel azonosíthatjuk. Ők ugyanis megtalálhatók a csillagos égen is. A csillagszarvas a Cassiopeia, Auriga és Perzeusz csillagképekből áll össze és a Tejúton menekül az üldözői elől. Három vadász követi: Orion (Nimród) és a Gemini (Ikrek) csillagképben felismerhető két fia (Hunor és Magor).

3. ábra. Csodaszarvas a csillagos égen (Jankovics Marcell nyomán)

A szarvasvadászat és a víz jelkép

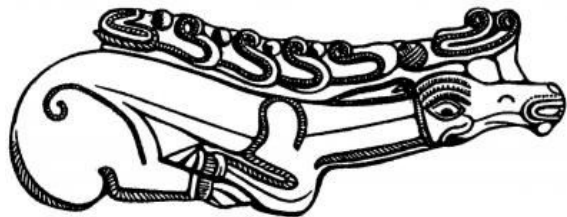
4. ábra. Az etruszk szarvas szarvához közeli hullámvonal a víz jele; arra utal, hogy a szarvasnak valami köze lehet a vízhez; s aligha gondolhatunk másra, mint a Tejúton üldözői elől menekülő égi csillagszarvasra, amelyről lapp mítoszok emlékeznek meg Jankovics Marcell szerint.

5. ábra. Szkíta szarvasábrázolás részlete olvasható agancssal

A szkíta és a szarmata szarvasok szarva esetenként vízjelkép. Ezen a szkíta ábrázoláson felismerhető a kacskaringó alakú *lyuk* és a körbe zárt pont alakú *jó*

"folyó" szójel; a szarvakon lévő felirat olvasata: "Jó, lyukból folyó". A magyar jó szó ugyanis több jelentésű: egyrészt az isten jelzője, másrészt folyót is jelentett a régi magyar nyelvben. Ez a kettősség emlékeztet arra, amit a görög források említenek a szkítákról, miszerint a szkíták a folyóikat a folyó istene miatt tisztelték.

6. ábra. A tápiószentmártoni szkíta szarvasnak a testén jelenik meg a jó "folyó" szójele

7. ábra. A hatti szarvas nyakán is megtaláljuk a hullámvonal alakú vízjelképet, testén pedig a lyuk jelét

Amennyiben az etruszkok Anatóliából származnak (mint azt az egyik elterjedt eredetmítoszuk állítja), akkor onnan hozhatták a szarvasról alkotott elképzelésüket is. Persze ez a mítosz elterjedt egész Euráziában, ezért máshonnan is származhatott, az ősforrás azonban a kőkori Éden (az 50 000 évvel ezelőtti Közel-Kelet) lehetett. Hozzátehetjük, hogy Mészáros Gyula szerint a szkíták hatti eredetűek.

A Föld szójele

8. ábra. Az etruszk váza Föld/Nap jelképe mellett több apró lyuk jel is található (amit alább tárgyalunk)

Az etruszk napjelkép a székel és kínai Föld jel megfelelője, mert ez a jel valójában a Föld isteni közepét, a Teremtés helyszínét jelöli a négy szent folyóval. A négy szent folyót az Öszövétség is említi. Véletlen, de a jelkép fontosságára és egykori elterjedtségére utal, hogy a római Etruszk Múzeum kertjében is van olyan csobogó, amelyik ezt a világelképzelést illusztrálja.

Ez az etruszk jel tehát az Éden, az isteni Teremtés helyszínének térképe. Azaz a Teremtőre is utal, s így

lehet alkalmas a Nap jelzésére is, amely szintén a Teremtő egyik jelképe.

9. ábra. Térbeli és mozgó világmodell a római Etruszk Múzeum kertjében; a világmodell Gyula pápa egykori nyaralójának díszé volt s a pápa kitűnően tájékozott lehetett az antik jelképek világában; a középső világoszlop tetejéről indul a csörgedező (a Tejutat jelképező) patakocsksa, amely végül a négy szent folyót jelképező csorgókat táplálja és az óceánt szimbolizáló tavacskába érkezik

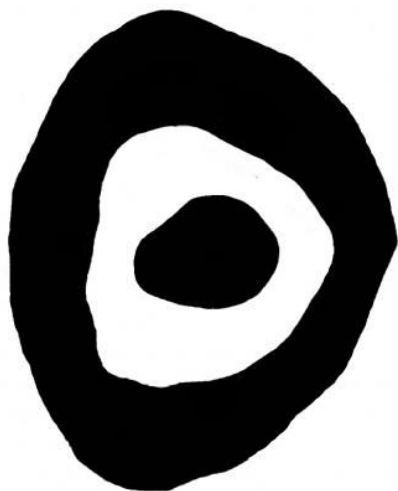

10. ábra. Római obeliszk négy csorgóval; a kőoszlopot Egyiptomból hozták, ahol az oszlop csúcsa szintén a Napot jelképezte; ez azért érdekes, mert a fenti kerti világmodellben az oszlop csúcsán van a forrás és a lyuk (amelynek jelét az etruszk ábrázoláson a napjelkép mellett találjuk) - ami ismét a szimbolika széles körben elterjedt voltát támasztja alá

11. ábra. Torontál-megyei, török-kori ezüstcsésze a Tejút és a belőle fakadó szent folyók ábrázolásával; a Tejúton felismerhető a hasadék (az etruszk ábrázoláson is jelzett lyuk) valamint látható a székely "ü" (ügy "folyó") jel is, amely az etruszk ábrázolás vízjelképének egyik székely megfelelője

A lyuk szójele

12. ábra. Az etruszk lyuk jelképek egyike

Ez a jelforma a székely írásban a *lyuk* jele, a sumerben a *kút*, *forrás* jele, a kínai és az egyiptomi írásban pedig a *Nap* szójele. Ez esetben nem ellentmondásról, hanem egy elterjedt mítosz különböző oldalairól van szó. Kőhalmi Katalin tárta fel azt a ma is élő szibériai hiedelmet, amely szerint a Nap az életfolyó (azaz a Tejút) forrása. A fentebb tárgyalt *Föld* szójel mellett előforduló *lyuk* jelek azt igazolják, hogy a *Föld* jel napjelképként is szolgálhatott.

A sarok szójele

13. ábra. Az etruszk sarok szójel a világoszlopot (a világhegyet) ábrázolja, amelyen az égigérő fa (a Tejút) áll

A világoszlop az eget és a Földet, az istenek és az emberek világát köti össze, ezért az ősvallásban élő ember számára a legfontosabb út volt. Egyes

magyarázatok és ábrázolások szerint a világ közepén áll és a világegyetem forgástengelyét képezi. Más magyarázatok és ábrázolások szerint a Föld sarkain található (a négyszögletes Föld és a kerek ég ugyanis csak a sarkokon érintkezik).

Ennek az etruszk jelnek jó párhuzama található a 7500 éves szentgyörgyvölgyi tehénszobron, amely egy térbeli világmodell és ezt a világképet illusztrálja (az eget egy tehénnel azonosítja). A tehénszobor szójelei segítségével a 7500 világmodell jól elolvasható és értelmezhető, ami arra utal, hogy Szentgyörgyvölgy vidékén 7500 évvel ezelőtt magyar kulturális hatás érvényesült.

Ez az etruszk-magyar jelpárhuzam Mario Alinei professzornak a magyar-etruszk nyelvrokonságáról alkotott elképzelését támasztja alá.

14. ábra. A 7500 éves szentgyörgyvölgyi tehénszobor egy térbeli világmodell (a négy oszlop által tartott égboltot ábrázolja), oldalán az ég szójele, lábain a sarok szójele található

A svasztika

15. ábra. Az etruszk vázán a négy szent folyót ábrázoló svasztika is megtalálható

A svasztika szintén a szent folyókat ábrázolja. Az ágai a *jó* "folyó" szójelnek felelnek meg, azaz a svasztika négy szójeltől alkotott ligatúra, amely négy folyót ábrázol.

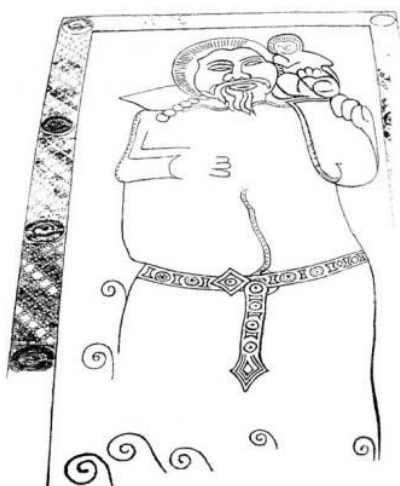
Egyes svasztikákon balra, másokon pedig jobbra hajló ágak vannak.

16. ábra. A székely írás "j" (jó "folyó") jele a homoródkarácsonyfalvi feliratból

16. ábra. A székely írás "j" (jó "folyó") jele Kájoni János ábécéjéből

17. ábra. A mártónhelyi Szent Kristóf freskón a közismert jó "folyó" jelekkel ábrázolták a folyót; a szent a hunok, avarok és a honfoglaló magyarok által viselt sztyeppi öltözetet viseli

A székelly jelek azért szögletesek (ellentétben pl. a tápiószentmártoni szkíta szarvas 6. ábrán látható jelével), mert a rovástechnológia, amit a székellyek használtak, a szögletes jelek alkalmazását támogatja.

18. ábra. Szent Kristóf átvviszi a folyón a kisdéd Jézust; a kőkori eredetű jelek tudatos ábrázolása az elmúlt évszázadokban lassan kihalt; ezen a szép római freskón már nyomát sem találjuk jelek használatának

Varga Géza
írástörténész

Szerzői Profil

Papp Árpád

Költő, műfordító, irodalomtörténész, szerkesztő, tanár

1937. március 19-én született Somogyaszalóban, kisparaszti családban. A népiskola 4. osztályának elvégzése után két évig a falu református lelkésze – később esperes, majd a budapesti Református Theológiai Főiskola tanára – ifj. Nyári Pál készítette föl magánvizsgákra, melyeket a kaposi Anna-utcai, illetve a felsőmocsoládi iskolában tett le. 1948-49-ben az iharosberényi kollégium, majd a kaposi Sétatéri iskola növendéke, 1955-ben érettségizett a Tancsics Mihály gimnáziumban, tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, magyar-latin szakon folytatta. Kardos László műfordítói szemináriumát látogatta, szakdolgozatát is nála írta, Kosztolányi latin és olasz műfordításairól. Az újjászerveződő Eötvös Kollégium tagja volt; 1959-ben került vissza hajdani gimnáziumába, ahol szaktárgyait és olasz nyelvet tanított, jelenleg az iskola archív könyvtárát gondozza. Akadémiai ösztöndíjasként az újjáépülő irodalommal foglalkozott – aspiránsvezetője az akkor hazánkban élő görög író, Dimitriosz Hadzisz volt-, kandidátusi vizsgáit 1968-ban tette le, értekezését a modern görög líra tárgyköréből írja. az indulástól (1970) a *Somogy* antológia irodalmi, majd a folyóirat *égtájak* rovatának a szerkesztője, 1974-ben kivált a szerkesztő bizottságból, majd az újjászerveződő *Somogy* folyóiratban folytatta 1981-től a világirodalmi rovat szerkesztését. 1966-tól főmunkatársa az immár 11 kötetéhez érkezett Világirodalmi Lexikonnak, összefogja az újjáépülő és ciprusi szakterületen tevékenykedő kutatók munkáját. 1977-ben (Esterházy Péterrel megosztva) neki ítélték oda a legjobb első

kötet (*Metszéspontok*. Versek és műfordítások, Magvető, 1976) jutalmazására alapított díjat, melyet végül is nem vett át, mivel 1972-ben megjelent saját kiadású könyve és több kötetnyi műfordítása figyelmen kívül hagyásának tekintett. 1980-ban Megyei Művészeti Díjban részesült. 1984 szeptemberétől speciálkollégiumot (Bevezetés a XX. századi görög költészetbe) vezet az ELTE Eötvös József Kollégiumában. 1967-re szóló görögországi tanulmányúrtját 1982-ben valósíthatta meg; ekkor tíz napot Cipruson is tölthetett, azóta másodszor is kijutott az athéni egyetemre 5 hónapos ösztöndíjjal (1987-ben): közben 6 hónapot töltött a római és a palermói egyetemen, illetve a palermói Bizánci és Újgörög Intézetben, (1975 decemberétől 1976 májusáig). 1981-ben felszólalt a Magyar írók közgyűlésén; 1984 májusában részt vett és felszólalt a Mediterrán Írók Találkozóján a szicíliai Mazara del Vallóban; 1986 novemberében pedig az írószövetség küldötteként a pozsonyi költőtalálkozón, s felolvasást tartott az ottani Lengyel-magyar Baráti Társaságban; „Egy Vergilius sor parafrázisa: „Jóllehet borzad tőle a lélek – emlékezni muszáj...” Ezek a beszédei kiadatlanok.

1961-től együtt dolgozhatott a Világirodalom Gyöngyszemei sorozatban Kormos Istvánnal a Móra Kiadónál; a Modern Olasz Költők antológia munkálataiba Rába György vonta be. 1963-ban írta meg, Krasznai Lajos biztatására, aki oratórikus feldolgozásban előadta irodalmi színpadával a Keszthelyi Helikon ünnepségein 1967-ben, népballadai

motívumokon alapuló „Duna-Don sirató” című kompozícióját (nyomtatásban 1983-ban jelent meg). Ezekben az években a készülő somogyi nyelvatlasz anyaggyűjtése során szülővidéke falvait járta Király Lajos nyelvész barátjával, aki később érdekes megfigyeléseket tett műfordításai tájnyelvi anyagára vonatkozóan. 1972-ben Szabolcsi Miklós mint konzultánst bevonta az európai avantgárdról készülő könyve munkálataiba; 1975-ben Sőtér István megbízásából megírta a francia-magyar összehasonlító irodalomtörténeti együttműködés keretében készülő *Poesie* kötet számára az újjörög szentimentalizmus, korai romantika történetét (kiadatlan); 1976-79-ben Juhász Péter megbízása alapján a balkáni összehasonlító irodalomtörténeti kutatások segítségével az újjörög irodalom történetét (1200-tól 1821-ig) (kiadatlan); külön tanulmányban az újjörög szimbolizmus történetét (kiadatlan). Mindezek alapján javaslatot tett a Gondolat Kiadónak (1981-ben) egy újjörög irodalomtörténet megírására, javaslatára mindmáig nem kapott érdemi választ. E sorok írójával együtt vett részt a *Voluntas* szerkesztésében, később a *Vaspróba* antológiasorozat munkálataiban és 1977-ben a Berzsenyi Társaság újraindításának, működési szabályzatának előkészítésében, melyet akkor azonban sem a Társaság régi vezetői, sem a hivatalos szervek nem támogattak.

1975-től tagja a Magyar írók Szövetségének; 1976-tól a PEN Clubnak és az Irodalmi Alapnak.

Első országos lapban megjelent „*Apám emlékezete*” című lírai prózáját Nagy László közölte (kötetében „*Apám halotti maszkja*” c.) 1971. őszén. Úgy látszik, nem csak a könyveknek, egyes írásoknak is megvan a maguk sorsa: a „*Metszéspontok*” című 260 soros hosszú-verset – melyet például lengyel fordítója, Szczepan Woronowicz a költő legfontosabb művének tart (a helyi napilap közölte, aztán a Somogy antológia), 1972-ben két kiadásban (másodszor előfizetői kívánságára) jelentette meg a szerző: ugyanekkor jelent meg a *Mozgó Világban* is, Rigó Béla elemzésével; onnan átvette az akkoriban indult *Látóhatár* folyóirat, s végül megjelent a hasonló című könyvben, a Magvetőnél. Fodor András lektori véleményéből idézünk (mely később kibővített formában olvasható *futárposta*” című kötetében is): „Kérdéseit, meg-megújuló, éber nyugtalanságát költészetünk mai legjobb szintjén, tág ívű parabolákba, gazdagon rétegzett, szervezett képek metaforáiba sűríti... Amit eddig írt, hozzátartozik az újkori magyar vers történetéhez”. Autonóm és szuverén költői világot állított már első jelentkezésével olvasói elé, Lakatos István figyelte meg: „Versei nyelvi anyagukban rendkívül egységesek... Fejlődésrajzának nyomait is eltörölte. Nem látjuk, honnét, milyen úton ért el idáig: s azt sem, merre tart...” (Mi persze, akik nem csak a kötetben megjelent írásait ismerjük, látjuk a „nyomokat” is – a hatvanas években szétszórta megjelenő versek, fordítások, cikkek előlegezik már számunkra az 1969/70 fordulóján megfogalmazott, valóján sokáig érlelt művek gondolati-érzelmi, erkölcsi és képi világát). Vasy Géza szerint „Világa leginkább hosszú verseiben bomlik ki. Ezek gyökeresen különböznek Juhász Ferenc és Nagy László hosszú énekeitől, bár azok tanulságait hasznosítják. Alapvetően

nem látomásos-szimbolikus, hanem tárgyas-leíró jellegűek az ő művei...”

Versei 1971-től jelennek meg külföldi folyóiratokban és antológiákban. Szicíliában 1976-ban felolvasó esteken szerepelt az Antigruppo – 1970-ben létrehozott nemzetközi író-társaság, melyhez amerikai, angol, skót, spanyol, francia, svájci, arab, görög, szerb-horvát, makedón, kínai írók csatlakoztak – tagjaival a római íróknak Gaetano Salvemi elnök mutatta be. A *Metszéspontok* Vincenzo Mascaro fordításában 1977-ben jelent meg az *Impegno '70* című folyóiratban, Jannis Ritszosz bevezető soraival, akit Aragon 1970-ben a legnagyobb élő költőnek aposztrofált, s aki később görögre fordította a verset. Paolo Santarcangeli, a magyar irodalom kiváló ismerője és olasz fordítója írta a *Metszéspontok-ról*: „Fontos vers. Komor és barátságos, egy időben kétségbeesett és hívó, társkereső és elutasító azzal a gyönyörűséggel és szörnyűséggel szemben, amit úgy hívunk: világ...” Miha Kvividze grúz költő, a *Bánk bán* fordítója: „hogyan Önnek csodálatos szeme van, hogy Ön mester, arról meggyőződhetek az ilyen gyémántok, mint „jövőberöpítő pelenkaszárnyak”, Krisztusok, égaljra szögezett denevérek”, „kereszt-aláírásaid, analfabéta halál”. Mindez csodálatosan pontos és mai...” E verset Sybille Ruf németre, Henry-Gaston Aufrère franciára, Olivier Friggieri máltai nyelvre fordította. A költő 1982 tavaszán több irodalmi esten szerepelt Görögországban Nikiforos Vrettakossal, József Attila fordítójával; a júniusi nemzetközi költőtalálkozó „Argonauták” című (elhangozott magyar, görög és olasz nyelven) verséért aranydiplomával tüntette ki az athéni Parnassosz Irodalmi és Művészeti Társaság.

1987 márciusában részt vett a Berzsenyi Társaság nemzetközi pályázatán „Athéni levél – hazáról, magyarságról” című írásával, s második díjban részesült. Részt vett a Somogy megye szellemi kapcsolatait reprezentáló irodalmi antológiák (bolgár, orosz és lengyel) előkészítő és anyaggyűjtő munkálataiban, a fordítások megvalósításában; jelenleg egy észak-olasz antológián dolgozik. *emlékezés vásznat fehérítő nagyanyámra*” című lírai miniatűrjét Farkas Ferenc megzenésítette, s 1987 tavaszán mutatta be a Vikár Kórus, Zákányi Zsolt vezényletével. „*Négy pasztel*” címen jelenteti meg – Weöres -, Lator- és Gárdonyi-vers társaságában a Zeneműkiadó. Papp Árpád lírai anyagát abból a világból meríti, melyet jól ismer, melytől igazában soha sem szakadt el – számára nem a szarvassá-válás érzete okoz gyötrelmet; abból a világból, ahova „mindig visszatalálunk, hiába szedték föl elhullajtott lábnyomaink”. Édesapja, vállán a kaszával, nadrágszíján a szarv-tokmány-kürttel: a feltámadás vagy a végítélet talányos, félszárnyú” arkangyala; édesanyja népi ikon szentje, fején rongytekeres-glóriával; nagynénje úgy öszült meg, hogy paraszt Pénélopé-ként férjét mindegyre várva a frontról – fekete hajszálait szőtte a gyolcsba... szuggesztív képsorok érzékeltetik a lukácsi „meghatározatlan tárgyaság” világát. Nat Scanmacca, szicíliai-amerikai költő szerint „költészete azon a paraszti jelleg alapul, mely a magyar rög megforgatásával hozza irgalmatlanul felszínre a lényegét, mutatja be az embert és azokat, akik szenvedést okoztak a magyar népnek”.

Költői mozdulatai, gesztusai túlmutatnak önmagukon, akár csak kazalrakó apja mozdulatai, amikor estére kelve, kévét kévére igazítva, felemelte magát, mint valami színarany oltár pogány áldozópapja, a csillagokba. Sors és idő van bennük, talán azt akarják sugallni: nem a mítoszt kell újra elmondani, hanem elsajátítani a mítoszteremtés, méginkább: a teremtés ősi mozdulatát: 1976-os kötete óta mindössze pár rövid verset publikált. Talán fogadjuk el hallgatása részleges magyarázatául azt a pár sort, melyet az Eötvös Kör vallomás-kérő („*Mit jelent a szülőföld?*”) levelére válaszolt nemrég: „A szülőföld: szüleim „hol volt, hol nem volt” hét holdnyi földje, mindez, amit csak köszönhetek neki, benne van régi, immár húsz éve megfogalmazott vers-vallomásaimban; azt meg, ami megmaradt belőle: azt a négyszögölnyt, ahová kijárok, mint a kutya, amely elásta a sorsa által odadobott csontot (egyetlen tartalékom a végső, még inségesebb időmre), azt meg még nem merem, nincs erőm megbolygatni”. [Szijártó István, Somogy 1990/1, Felelősségeink - Máskor 10.(részlet) Fotó: Csokonai]

Fonte: Somogy megyei információs portál
(<http://www.somogy.hu/>)

Szijártó István: Nemet mondani a pusztulásnak Papp Árpád költői világáról

A költészet ott kezdődik, s azokról a költőkről érdemes írni, akik saját világot igyekeznek kialakítani. Nem egy-két-ötszáz verset írnak, hanem egy sajátosan átélt, kifejezett gondolatrendszert alkotnak. Irodalompolitikánk, szerkesztői és kiadói gyakorlatunk azoknak kedvez, akik félig érlett műveket, féligazságokat adnak ki a kezükből. Papp Árpád élmény- és olvasmányanyagának egymásra rakódott rétegei, a mindenségvállalás súlya költői világot kristályosítottak ki. Kevesen tartjuk számon mint költőt. Gimnáziumi tanár, az újjörög irodalom egyik legkiválóbb ismerője, a világirodalmi lexikon főmunkatársa, több mint húsz kötet fordítója, munkatársa. Tanítványai jelen és jövőbeli szeretetében él, barátai, ismerősei figyelnek a csönd gyógyító-vallomás erejében hívő költő szavára. A tudóst ismeri az irodalmi közvélemény, kritikáit, recenzióit vezető irodalmi folyóirataink közlik. Első kiszakadó vallomása, a „*Metszéspontok*” elnyerte Somogy megye 1970. évi irodalmi nagydíját, s egy év múltán, gondolat és hit kristályrendeződésének törvényei kényszerítették újabb vallomásra, mely „*Tengerfenék'1*” címmel szintén jelíges pályázaton nyert első díjat. Költészete, a rokonok, barátok, ismerősök világának, Somogyaszaló – Kaposvár-Badacsony boltba, üzembe sietőinek köznapi lázadása. Vágyakozás arra, hogy találjunk valami örökbe hagyhatót a mustszagú hegyoldal, őszi kecskerágó, kormos kovácsfűjtató, húsvétra kimeszelt házak, terek, állomások, kikötők, csillagbogú hálók, magános napraforgók szerelmében, arccal a víznek, háttal a hegynek, tó és fény kettős káprázatában, Görögországban, Cipruson, Olaszországban jobban ismerik, mint itthon. Rómából és Athénból egy hét alatt érkezik a válasz leveleire. Budapestről? Öt-hat hónap is beletelik, míg egy-egy szerkesztő levélpapír fölé hajol. Verseit újjörögre és

olaszra fordították; Görögországban hosszabb elemzés is jelent meg költészetéről: „...Mindennapjainkban gyökerező, mai költészet. A körülmények és viszonyok súlya, kötelezettségeink, állandó viaskodást, készenlétet kívánnak. Papp Árpád költészete ilyen mindennapi riadó. Sajátos jelentése van személyeknek és dolgoknak, még a legkisebb részletekben is. A kiváló görög költők által lefordított, folyóiratokban és napilapok irodalmi mellékletében publikált versek, nemes és tökéletes író tiszta költészetéből adnak ízelítőt...” (Dimitrisz Kramisz cikke, Elleniki Ora – 1971. aug. 11; Pucumariki Kiprosz – 1971/3; Haravji – 1970/10 és 1971/8.) A vers ezideig publikálatlan a „Metszéspontok”-at a Somogy 1970 2. száma közölte. Gondolkodásellenes korunk a rövid távon érvényesülni akaróknak kedvez világszerte. A szellem munkásai hazátlanul járnak a földet, s kérdőjeleik valójában sehol sem kívánatosak. Papp Árpád versei, műfordításai, egy Nagy Enciklopédia megteremtésének vágyáról, címszavakról, fogalom meghatározásokról árulkodnak. Megérett az idő a szétrombolt és romokban heverő alapfogalmak bábeli poklában, századunkban, a Nagy Enciklopédiához, melyet együtt kellene megírni a győzelmes forradalmakkal összekovácsolt emberiség vezető szellemeinek, költőknek, gondolkodóknak. Ezt a munkát csak azokra szabad bízni, akikben él a hit, hogy a világszótárt látomások, jelenések között is, fűtetlen, fehérre meszelt tibeti kolostorcellákban is, fogvacogva és gémberedett hittel bár, – de készíteni kell. A költő dolga, hogy ügyeljen a föld gyémánttengelyére. Az emberiségért felelősséget érezni csak úgy lehet, hogy a körülöttünk élők sorsáért is aggódunk. A „pannon derű”, vagy a „szűkebb hazánk” irodalmi, de főleg hivatali körökben oly gyakran mély tartalom nélkül használt kifejezések, a Somogy fejlődését állandóan Csokonai korával szembesítő, az előrelépést folyvást bizonygató nézetek idegenek ettől a költői világtól. Nyilatkozatok helyett a szülőföldről költői képei vallanak, vall a vers, a versek szövete, amit róla ír, az pedig minden korok emberéhez szól. Itthon és a szomszéd kontinenseken. Papp Árpád tud „versülni”. Mondanivalójának igazsága, remek atmoszférateremtő erővel párosul. Lendületes, ám végsőkéig fegyelmezett verselő. Asszociáció, fanyar, köznapit és költőit elegyítő szép vershangja, tiszta dikciói, – mai módon teszik intellektuálissá líráját. Metszéspontjai; – gondolat és hit, szubjektív és történelmi idő összekovácsolása, különböző idősíkok egymásra vetülései. Az időtlen általános keveredik a legegényibb tapasztalatokkal, „...ahogy köröskörül sorra gyűjtogatja április göcsörtös, négykarú gyertyatartók, vén tőkék csúcsán pici zöld lángjait, s szálkás hosszú szögeket verdesnek a földbe, mintha megfeszítenék minden tavasszal, ahogy hirtelen valami döbrent, mély csend üli meg a vidéket, a harangok,” – mintha valami titkot beszéltek volna ki, csodája, mely egyéni létünk, emberi történelmünk csodája is egyben. „Öreg gálicos borostás fejeket karóba tűzve mutat fel itt-ott a hegyoldal”, s a képben a bukott parasztháborúk karóba húzottjai éppúgy benne vannak, mint napjaink köznapi helytállásának történelmi hősei. Hisz minden életben megvan a tragédia magva, miként a természet is magában hordozza a csak külön-külön nekünk adatott idő és a mindnyájunk világát meghatározó történelmi idő síkjainak illusztrációs

anyagát és létkeretét. A gazdag és nagyon szemléletes hasonlatrendszer, a leheletnyi ünnepélyesség, varázssósá teszi a költő közelítésmódját. A „lírai én”-t manapság sokan korszerűtlennek tartják. A modern műelemzés módszereivel kimutatták, hogy a XVI. századtól fokozatosan csökken az „emberhez” és növekszik a „senkihez” szóló versek száma. (Különösen szembeötlő ez az angol nyelvű irodalmakban.) Valójában a „senkihez” szóló, vagy költött személlyel elmondott dolgok is emberhez szólóak. Papp Árpád költ és a kötömbből élénk tárja az abban elrejtett szépet, lehántva a felesleget, -úgy mutatja meg ez az érett, képgazdag líra az emberarcú természetet. Nézzétek, ez minden körülöttünk van! Itt él és lélegzik a város, a fű úgy ütközik, mintha zöld szöveget verdesnének át a halottak a földtakarón, az udvar dróttain pelenkák próbálgatják gyöngye szárnyuk, a görnyedező szőlőmunkások csattogó metszőollója verssorokra vagdossa a csendet, s ha elindulunk vacsoracsillag iránt, s egy foghíjas léckerítésen keresztül bújunk gyerekkorunkba, talán utánunk is csapdos a szélben egy becsukhatatlan kiskapuszárny, s berajzolják a fecskék hajnalaink üres jegyzetömbjébe feledhetetlen örök szénvázlataik, s a faluvégi, húsvétra kimeszelt házak megszegyenítik a romlást. Ez tiszta költészet. A versek szövését a kompozíció igazsága, a képek gazdagsága, a képzettársítások többértelműsége fájdalmasan olykor tragikusan széppé teszi.

Latin világosságú, képgazdag versei a líra projektív vonulatában jelölik ki helyét, költői magatartása, hűs-fazék elutasító emberi alkata, „egy szál-járórré” teszi. „...A köztereken magukban állnak a szobrok, valami ünnep, parádé, naggyűlés előtt, vagy után? állnak magukra maradvá, beledermelve egy mozdulatba, mintha figyelmeztetnének, mintha megszállt-makacsul mindig ugyanarra a pontra mutatnának kezükkel, kikezdehetetlen mozdulattal, csupán mi vagyunk képtelenek követni?...” Miért esik olyan nehezünkre változtatni évezrede begyakorolt mechanizmusunkon, s azokat dicsérni (de tiszta szívből), akik új, fontos problémákra irányítják a figyelmet?

Egyén és közösség, köznapi részletek analízisigénye és a szándék egy mindent átfogó szintézisre. Nagy vállalkozás? Nem hiszem, inkább az egyetlen vállalkozás. Nem hiszek abban, hogy lehet más igénnyel, más közelítésmóddal alkotni. Csak a mindenre figyelés, a minden fontos apróságainak és a mindenséget versbe venni vágyának dialektikájából születhet igazi művészet. Papp Árpád tervezett trilógiája (Metszéspontok, Tengerfenék, Orákulumok), melynek két első versét ismerjük, segít észrevenni mindazt, ami bennünk történelmünkben, mikro- és makrokozmoszunkban rejtőzik. Ritszoszról, Kavafiszról, Szeferiszről, Kazantzakisról beszélve is magáról és rólunk vall, a válságos éveket élő kis görög nép európai szavakat kereső írásaiban rokondallamokat talál. Az eszmékért a barikádokon kell helytállni, magánháborúban, mikor csak egy csillag szikrázik az ember társtalan poharában. Erőltetett menetben, láger-éjszakán vaksin, hernyóként araszolgatva a papíron, az örök orra előtt, bajonettel oldalukban, – írni kell, mert a vers a világ, s ha létezünk, létezik a világ... Ez az ember hite, emberi társadalmunk méltó államvallása, hogy

tartásunk legyen és hogy továbbléphessünk... mert a szótárnak készülnie kell... [Papp Árpádról Balaton Akadémia könyvek 66. 2007 p5-11]

Fonte: Somogy megyei információs portál (<http://www.somogy.hu/>)

BúvópataK 2008. különszám

Még egyszer a költészetéről

Vakotás, gyerekkori vásárfia-tükröm -
Semmi köze trükkökhöz, tükrözéshez.
Dugdostam,
elejbed tartom, népem:
Bepárasodik-e?
1976 októberében
Papp Árpád

Vakotás, gyerekkori vásárfia tükröm –
Semmi köze trükkökhöz, tükrözéshez.
Dugdostam,
elejbed tartom, népem:
Bepárasodik-e?
1976 októberében

Ancora una volta della poesia

Lo specchio di una giostra della mia infanzia,
con le macchie dietro
Non vi è alcuna relazione con illusionismo,
e nemmeno con i rispecchiamenti.
Lo tenevo nascosto, lo custodivo e adesso lo tengo
dinnanzi alle tue labbra, popolo mio –
Si appanna o no?
Ottobre, 1976

(TRAD. DI VINCENZO MASCARO)

«Papp Árpádnak ezekről az ízes somogyi nyelvhasználatot idéző „vakotás” meg „elejbéd” szavairól jut eszembe, hogy mióta Illyés Gyula is, Nagy László is, Takács Imre is elment tőlünk, az ilyen versben fölragyogtatott tájszavak szinte teljesen kivesztek költészetünkéből. Kár értük.» (Tokai András: *Ház Asszuában, Littera*, 2008. április 16.)

2. oldal

Orákulumok

hát nem marad más: ezek az utazások
odakint csattog a gázóra, szögesbakancs, föl és alá
a mozaiklapokon
nem bírom elviselni
szíppants jó mélyeket
közös urnába gyűjtjük elhamvasztott perceink, álmaink
kis áldozati üvegoltár, füstölög a szerelem elvadult ligetében
a keskeny heverő az elsüllyedt ifjúság deszkaroncsa
két oldalt karod tört evezője
miféle kikötőkben lobogtok, micsoda zátonyok közt, korunk
kis fárosza: önégető papok, diákok
szíppants jó mélyeket ebből a füstből
döntsd hátad a Szent Márk tér márványoszlopának
még egy emlék, melyből hiányzol
még egy fehér galamb és elmerül a város rablott kincseivel
a Doge-palota feljelentőládás kapujával
és csak a tenger halottsíratói
csak a szavak, melyeket nem mondtál itt nekem
csak a gondolák, fekete, bókászó madarak az üres vízen
csak a sötét foltok, ahol égtek a máglyák –
vesd le hát a cipődet, s gyere
hátunk mögé dobom gyerekkori, foghíjas fésűm:
irtatlan erdő, ezen mind fennakadnak
hátunk mögé dobom gyerekkori, vakotás tükröm:
feneketlen tó, ebbe mind befűlnak
gyere, szeretet mezítábas felkelői, szakáll és haj lobogója alatt
ácsorgunk a sztrádák mentén, s nem áll meg, egyetlen nap
sem áll meg, hiába integetünk
széttíport tüzeztől széttíport tüzekig
ezek a megszenesedett újságoldalak a hamuban, még feketébb
betűikkel
ezek a kormos kövek, ismeretlen, sötét tekintetek
paraszuk összekotorjuk újra meg újra
ezek a kis izgága lángok, hasztalan karmolásszák:
meggyújthatatlan óriás széntömb az éj
csillagkarambolok a nyári égen
magabiztos nyilak, mintha a délutánba fűródva:
Capua, Cumae
ne igyál a kutakból, ne igyál, mérgezettek
s ha zárva a barlang, leülsz a tó partján, az Alvóvilág bejárata
közeliében
a kezem, fogd, ezen a vak folyosón
Où est? Gdzie jest? Where is?
verődtek a hangok a lávakövnön
és csak a barlangtőbe hullt csattanva egy-egy csepp a sötétből
s a víztükör kék lemezgyűrűin elakadt tű: csak a kérdés
csak a kérdés csak a kérdés
talán majd Delfiben, néztem a vadfügefát hunyorogva
az öböl szemközti partján Pompei, egy falomladékon
pártharcok megtakult jelszavai
a napot kísértő fiú arkangyal-zuhanása
tökmagot rágeszáló, szabadságos katonák, nézik a Strázsát
egy szobor, fülét a föld mellkasára szorítja nyugtalanul
az izzó kövön lüktető gyík: pici zöld sárkány, Szent György
torkába-tört lándzsahegyével
és a közeli casermából az esteli kúrta: elcsigázott légiók,
hadifoglyok, prédikátorok vonulása: maga az út,

3. oldal

csak az út, a kezdetben teremtet – és a hajók
a tengerből kiszaggatott horgonykötél-gyökerekkel
egy takaró, egy darab kenyér
igyál, s hajítsd a hullámokba üresen a palackot, kinek üzennél
ezen a nyelven
szótalan ültünk, kivándorlók, hová? ó-álmainkból
és zokogás rázta a „Kidon” óriási testét
és a szél, ahogy hazátlan, vízum nélkül járja a világot
rópcedulákat, üres konzervdobozokat rugdos a nagyvárosok
mellékutcaiban
foga közt egy daít füttyörészik, makacsul
hunyd le a szemed, valahol messze,
a Kutya-csillagkép csahítál, minthacsak régi, gyerekkori
éjszakákból
egy lánc csörög, félálomban hallod panaszos ugatását
hajnalban partra szállunk
bevevünk magunkat a forradásos hegyekbe
ahol bármit kiáltott az idegen, késsel kezében
Szabadság vagy Halál dördült a visszhang
emlékezz erre a hangra
hajolj fölém, egy-egy kis gyertya ég a szememben
Ajosz Nikolaosz kápolnájában gyűjtöttem őket
burkold körül a tenyereddel pici lángjuk
ott a Fehér Szakadékbán, micsoda seb
hogy élte túl ez a föld, a kétélű balta csapása
nem kell a fonalad, mondtam a knosszoszi lánynak
horgolj belőle lélekmentőt Théseusnak
hallgasd, egy méh, kis rah, bokáján a nehéz virágpogolyóval
kítartón dörög valamit a szobrok fülébe
a líbiai tenger korbács-csattogása, csupasz húsunk
meg-megvonaglik
tenger, Greco mosta belé ecsetét, eretnek angyalszárnyai
kékfesték-maradékát
odaát istenek, uralkodók, valamennyi Nagy, Nap-fia,
Leigázhatatlan
arcuk letakarva a homok felségjelten, óriás zászlájával
a lábuknál buzognak egyre, kiapadhatatlan, zöld szökőkutak,
a pálmák
a sivatag, kigöngyölt pergamentekeres
Krisztus megfejthetetlen, társatlan lábnyomával
és az olajfák, csonka törzsükbe fordadt friss gallyakkal
rettentő tudással bölcs ráncukban
és a tücskökkel, kabócákkal, ahogy átkiabálnak Epidauroszba
ősi, fekete kórusuk kíséri a tragédiákat
mindig új rendezésben, a nyüzökt köveken
örökzöldeken szikrázó énekükkel
az az asszony Öltözz, elkészünk! kiabálja a házba
és a támaszponton vesztegel a hajóhad
ne, Iphigenia, ne, motyogtam, s láttam, elmegy
és a kést egy maszasos kölyök kezében
különös, baljós jeleket faricskált egy vessződarabra
és a kincsek, melyeket soha nem láttál, énekesek énekes
mégis megvakított ragyogásuk
a nyárikörtefa arany fülbevalói ott a kátról, az udvarunkban
és a cigánymeggy ruhinkövei a lombok zöld foglalatában
hogy kerülsz ide, Dagadt-lábú apám, az ekenyomból a thébai
elágazásra, útbán a Szfíndhez
és beleejtettem arcom, elmerült, repedezett kő Kasztália
vizeiben
pedig még az imént, alig kétezer éve, itt állt a jóda,
mentegetőztek
s Dodonában is csak a tölgyek suhogják láthatatlan, az estben
kezemben a gyufa, Hova futsz, hé, azzal a pici lánggal
Olimpia szent ligetéből

(...)

Kréta, Somogyaszaló, Kaposvár, 1971. január 4 – 1971.
december

Olaszul 1982-ben a milánói *Prometeuszban*, *Európai
Költők* cím alatt (Prometeo, 1982, Milano, Poeti
Europei) Vincenzo Mascaro adaptálásában jelent meg.

A 70 éves Papp Árpád tiszteletére a 2002-ben Csernák Árpád Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas író, szerkesztő, színész alapította *Búvópatak* polgári kulturális és társadalmi havilap 2008. márciusában Papp Árpád több nyelvre (olasz, orosz, angol, francia, görög, német, máltai nyelv stb.) is lefordított költészetét bemutató különszámot jelentetett meg, akinek verseit az alábbi költők fordították – a teljességre törekedés igénye nélkül íme néhány név –, mint pl. Vincenzo Mascaro, Leonardo Sinisgalli, , Rolando Certa, Nat Scammacca, Gencso Hrisztoszov, Taduesz Fangrat, Ewa Filipzuk, Herbert Zinki, Oliver Friggieri. Ez utóbbi máltai (birkirkarai) költőtől és egyetemi tanártól folyóiratunk kezdeti éveiben többször is publikált szép számmal nemcsak verseket...

(ld. <http://digilander.libero.it/osservletter/friggieri.htm>)

A költő lapunkban való bemutatásaként fenti és az alábbi verseket ebből a havilapból vettük át:

Epidaurusz

nagy, néma kagyló
hiába hallgatózol – csak a tücskök
hiába tartod füledhez –
csak tennen véred tenger-zúgása,
suttogása

Στην Επιδαύρο

Μεγάλο κοχύλι, βουβοί
Μάταια προσπαθείς ν'ακούσεις –
μόνο οι γρυλλοί.

Μάταια το βάζεις στ' αυτί σου.
Μονάχα ο σχος της θαλάσσης
απ' το δικο' σου αίμα...

(ΑΠΟΨΕΦΗ ΤΟΥ Α. ΤΣΟΥΡΑ ΚΑΙ Ι. ΜΠΑΤΣΙΑ)

Epidawru

Arzella kbira, muta
Għalxejn toqghod tissemma' –
l-uricqaz biss ingħanna

Għalxejn tqegħidha ma widintek,
Xejn ilief it-thaxwix ta' bahar demmek.

(TRAD. O. FRIGGIERI)

Üzenet

A hó üres árkusain
csak a keresztjeleid
analfabéta halál

Μήνυμα

Στα' αόρεια' φύλλα του' χιονιού'
Μό'νο το' σημάδι' σου
Ανα'μμετε θα'ναιτε

(ΜΕΤΑΨΕΦΗ ΤΟΥ ΚΩ'ΣΤΑ ΑΙΣΩΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ)

Message

Sur les feuilles blanches de la neige
Tu mets tes signatures de croix
Mort, l'analphabète

(ADAPTATION DE J. FARKAS)

Wiadomość

Na pustych kartkach śniegu
Tylko twoje kryżyki
Analfabetko śmierci.

(TŁUM. EWA FILIPZUK)

Message

Sur les feuilles blanches de la neige
Tu mets tes signatures de croix
Mort, l'analphabète

(ADAPTATION DE J. FARKAS)

Wiadomość

Na pustych kartkach śniegu
Tylko twoje kryżyki
Analfabetko śmierci.

(TŁUM. EWA FILIPZUK)

Messaggio

I fogli vuoti della neve
Soltanto i tuoi segni di croce
Morte analfabeta

(ADATTAMENTO DI LEONARDO SINISGALLI)

Dr. Szirmay Endre

Teljesen véletlenül, egy e-mailben olvastam régi kaposvári-dombóvári-pécsi vonatkozású ismerősről, Dr. Szirmay Endréről, akiről régi somogyi-, tolnai- baranyai emlékfoszlanások jutottak eszembe. A folyóiratunk 2009. 69/70-es dupla számában László Péter *A dombóvári tanítóképző* c. könyvének apropójából említettem, hogy Dr. Szirmay Endrét és feleségét, Bayer Erzsébetet -, akikről személyes megismerésük előtt szüleimtől, nagyszüleimtől, Privler Gyula Endre nagynanyai nagybátyámtól a mi Bandi bácsinktól rengeteget hallottam -, kinek otthonában ismertem meg a főiskolai

tanulmányaim alatt, akik néhányszor meglátogatták őt pécsi otthonában, ahova szabadidőmben jó néhányszor felugrottam. Jóleső érzés volt ebben a levélben róla olvasni. Igaz, hogy gyermek és fiatalkori családi beszélgetésekkor gyakran hallottam a nevét, a főiskola tanárképzős évek alatti rövid találkozások és nagybátyám elbeszélései alapján sem tudtam róla ennyi mindent, mint ebben az e-mailben olvasott sorokból.

E könyvben előző helyett Szirmay Endre verse olvasható, aki egyben lektora is e 2008-ban, Szekszárdon megjelent kötetnek:

Ülő sor: Privler Gyula, Rögöz Emma, Vörös László, Harday Gusztávné, Merő László, Jónás Ella, dr. Szirmay Endre, Szirmayné Bayer Erzsébet, Ternai Jenő, Láposi Kornélia

Második sor: Pártai Gyula, Kunyoczkó Mária, Vörös Lászlóné, Kovács Tiborné, Mohácsi Károlyné, dr. Novák József, Javós Anna, Radó Anna, Cziráky Magdolna, Nagy Jánosné, Kalo-csa Béláné.

A harmadik sor: Magyar Levente, Brezovits Apolka, Bakay Lászlóné, Mesterházi Csaba, Dobos Kálmán, Vajnai László, Hardy Mária, Mészáros József, Tóth Júlia

A tantestület, ahol látható az ülő Szirmay-házaspár és Privler Gyula Endre nagybátyám.

Fegyvertelenül

Elhagytak az évek és a gondok,
letisztultak a kínok,
pihennek a kések,
és itt forgatom
hűsítő nyelvem alatt
néhány parázs kérdésem
üszkét.

Áteveztem a csöndből a csöndbe,
a reménykedéstől a kételkedésig,
s eljutottam
az úttalan utaktól az egyetlen útra,
a hökkenettől a hökkenetig;
napok törmelékei
vigyázzák maradék időmet;
íme itt állok:
fegyvertelenül.

Szirmay Endre tavaly januárban elhunyt édesanyám sírig tartó barátnőjének Pékné Kehidai Klára néni-nek volt tanára, míg felesége mindekettőjüknek. (Ebből kitudódik, hogy szüleim is dombóváriak, s még én is ott születtem, éltek/élnek ott rokonaink - apai nagybátyáim, apai nagynéném férje, Bernáth József festőművész készítette az 1933-34 között épülő újdombóvári templom freskóit, Bernáth Erzsébet festőművész stb. -. Családunknak sok köze van/volt mind Somogy-, mind Tolna megyéhez... Szüleim többször is kaptak meghívást - mint Dombóvár-ról elszármazottak - az aktuális polgármestertől. Egyik ilyen alkalom 2006-ban volt, a *Dombóvár tegnap és tegnapelőtt* c. könyv megjelenésekor is.) Tehát nem jelentéktelen számomra, ha akár személyesen, akár telefonon vagy virtuálisan találkozom, vagy hallok arról a vidékről származó kiválóságokról. Ráadásul, ha kiderül, hogy a múltban mind anyai, mind apai rokonsági részről még valami módon valamiféle

kapcsolatban is voltak egymással ezek az emberek. Ismeretlen ismerősök avagy hallomásból ismerősök....

A már említett folyóiratszámunkban idéztem, s most is megismétlem, az utolsó mondattal kiegészítve, Kehidai Klára visszaemlékezését, amelyben többek között ezt írja a Szirmay-házaspárral kapcsolatban:

«...1947 szeptemberében iratkoztam be a dombóvári zárda leányipari középiskolájába. (...) Termeink az alsó folyosón voltak, amelyekben varrógépek álltak. Ezeken délutánonként dolgoztunk. (...) Az államosítás után a nővéreket a klauzúra fogságába kényszerítették. 1948 szeptemberétől új igazgatót és osztályfőnököt kaptunk. Dr. Szirmay Endre és felesége, Bayer Erzsébet művésztanár segített átvészelni azt a sokkot, amelyet a falakról levert feszületek és befalazott, kápolnába vezető ajtók okoztak.

A munkában nagyon sok örömünk telt. Kezünk alól szebbel szebb alkotások kerültek ki. Pedig jegyrendszer volt, nehezen jutottunk textíliához, szegényes volt a ruházatunk, de vidámak voltunk és reménykedtünk. Ebben az élethelyzetben ért bennünket a bejelentés, hogy az az iskolatípus, amelybe mi járunk, megszűnik. Tanulmányaimat csak Budapesten vagy Pécsen folytathattam volna, de kollégiumot nem biztosítottak, ezért az otthoni anyagi körülményeim miatt kilátástalan helyzetbe kerültem. És jött a hír, a jóságos alma mater nyújtotta a segítőkezet. Mindenféle különbözeti vizsga nélkül felvételt nyertem a Dombóvári Állami Pedagógiai Gimnázium Tanítói Tagozatának harmadik évfolyamára. Csoda történt, sok szenvedéssel teli éveim után segítőkezet nyújtottak. Volt osztálytársaim közül, rajtam kívül még nyolcan kerültek át a tanítóképzőbe. (...)

Dr. Szirmay Endre és Ternai Jenő az osztály kedvenc tanárai voltak, akik minden kirándulásra elkísértek bennünket.»

Mindezek után az interneten keresgéltem rá, s onnan tudtam meg, hogy irodalomtörténész és műfordító is egyaránt, a trianoni békediktátummal egyidős, a 90 esztendő-s Szirmay Bandi bácsi még mindig nagyon aktív, szellemileg fantasztikusan friss.

A dombóvári portálon az alábbiak olvashatók róla és nejről:

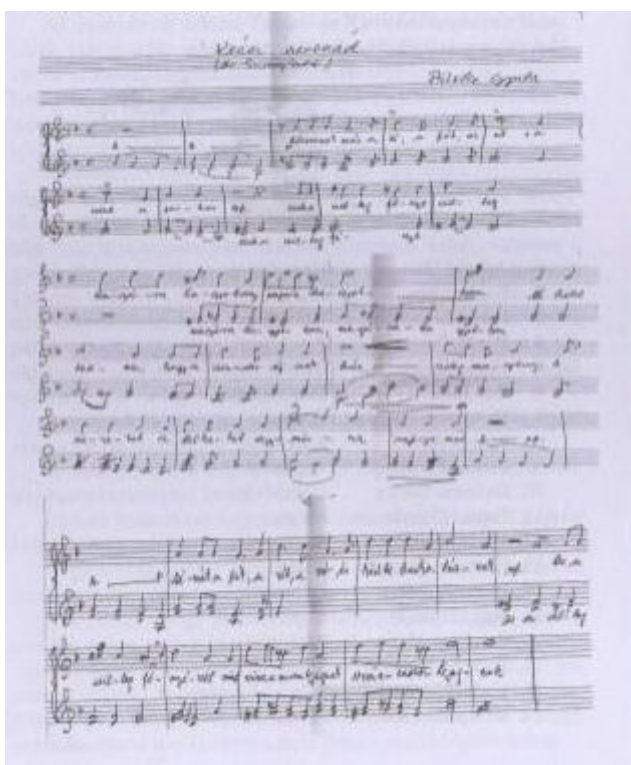
dr. Szirmay Endre irodalomtörténész

1920. október 2-án született Hernádzsadányon.

Elemi és főiskolai tanulmányait a Csehszlovák Köztársaság magyar nyelvű iskoláiban végezte Kassán, 1939-ben érettségizett a Premontrei Reál-gimnáziumban. Tanári diplomáját 1947-ben szerezte meg a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar-olasz szakon. Ugyanitt doktorált 1948-ban. 1946-tól a budapesti Rákóczi Kollégium felügyelő tanára. 1948-tól igazgató a dombóvári Ipari Leányközépiskolában, majd 1949-1959 között az Apáczai Csere János Tanítóképző igazgatóhelyettese. 1959-től főiskolai tanár a Kaposvári Tanítóképző Főiskola nyelvi és irodalmi tanszékén. Irodalmi alkotó tevékenységét a falusi élet hagyományai, szülőföldje, a „felvidéki„ szellem, a népköltészet, a „nyugatosok„ alkotásai (Ady, Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád, Juhász Gyula), a liberális és humanista szemlélet, az európaiságra való törekvés, valamint az Illyés Gyula, Nagy László, Németh László,

Sütő András-féle szellemiség inspirálta. 1960 óta rendszeresen publikál: öt önálló és három versfordításkötete, több publikációja, legújabb, gyűjteményes kötete az idei évben, 2000-ben jelent meg. 1963-1976 között tagja a Főiskolák és Tanítóképzők Országos Nyelvészeti Szakbizottságának, 1980-tól a Budapesti Művészbarátok Egyesületének, 1987-től a Berzsenyi irodalmi és Művészeti Társaságnak és a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak. Pedagógiai, irodalmi tanulmányai folyóiratokban jelennek meg. Például: A beszédképesség fejlesztésének feltételei az általános iskola alsó tagozatában. Módszertani közlemények, 1970, A nyelvtani terminológia alkalmazása. A Tanító, 1972, Szóképek és alakzatok Petőfi verseiben. Somogy, 1973. Két verséhez kórusmű is készült: Privler Gyula-Szirmay Endre: Kései szerenád. Dombóvár, 1958. (Alkotások és pályaképvázlatok; Tolna megye kézikönyve)

Íme a fent említett könyvből származó, az előbb említett kórusművek egyike, amit nagyanyai nagybátyám, Privler Gyula Endre komponált:

Nagybátyám kollégája, Dr. Szirmay Endre versére kézzel írt partitúrája

dr. Szirmay Endréné Bayer Erzsébet festőművész

Szentlászló községben (Somogy megye) született 1922. március 27-én.

Elemi iskoláit szülőfalujában végezte, a kaposvári Egyesületi Leánygimnáziumban érettségizett 1942-ben. A Magyar Képzőművészeti Fiskolán tanult, 1945-től falusi tehetségmentő ösztöndíjas. Diplomáját 1948-ban szerezte Bernáth Aurél tanítványaként. Tanári oklevelet kapott rajz, művészettörténet és ábrázoló geometria szakon. 1948-tól a dombóvári Ipari Leányközépiskola, 1949-től az Apáczai Csere János Tanítóképző szaktanára, egy időben a helyi Művelődési házban rajzszakkört vezetett. 1959-1979 között a Kaposvári Tanítóképző Főiskola docense. Tájképeket, arcmásokat, csendéleteket, szobabelsőket, életképeket fest, igazodva a látványhoz, de mindenkor festői átéléssel és gazdag színvilággal. Több tanulmányúton vett részt külföldön: Csehszlovákiában, Olaszországban, Franciaországban, Svájcban és az NSZK-ban. 1976-1986 között tagja a Magyar Rajzpedagógus Szövetségnek, 1971-től a Művészeti Alapnak, 1987-től a Berzsenyi Irodalmi és Művészeti Társaságnak, 1965-1974 között a Művészeti Nevelők Nemzetközi Szervezetének (az INSEA-nak). Mintegy 120 önálló és csoportos kiállításon vett részt, például Kaposvárott (1977), Szentlászlón (1971), Budapesten (1978, 1983, 1985, 1988), Szekszárdon (1982), Dombóváron. Publikációi szakfolyóiratokban jelentek meg. 1999-ben adták ki a művészi pályáját összefoglaló könyvet Visszatekintés Rückblick címen. (Alkotások és pályaképvázlatok; Tolna Megye Kézikönyve)

Egy internet-naplóban (blogban) bukkantam az alábbi Szirmay Endre-verse:

Tudom

Vakok a sötét szobában is
maguk elé tartják kezüket,
hogy fölfogják a kemény
valóság ütközéseit.
Én is így járok a világban.
Eltartom magamtól a mosolyok
és a cselvetések késszúrásait
s ahogy szívem és arcom mellett
elzizegnek a suhanó kések
- a hőkölések és kerülők után -
sötétben is tudom
merre kell mennem.

Dr. Tóth Tibor

**A keleti magyarok felfedezője kazak szemmel
1929. jan. 5., Szolnok – 1991. okt. 3., Bp.**

Dr. Tóth Tibor antropológus neve Magyarországon csak szűk körben ismert, annak ellenére, hogy nevéhez a magyarságkutatás szempontjából a XX. század legjelentősebb felfedezése fűződik. Ottó barát 1232-es és Julianus barát 1236-os útja után 1965-ben ő találkozott először Közép-Ázsiában olyan személyekkel,

akik magukat keleti magyar népcsoport tagjainak vallják. Felmerül a kérdés, mi lehetett az oka a szenzációs felfedezés elsikkadásának.

Dr. Tóth Tibor az 1960-as években Moszkvában készült akadémiai doktori disszertációjának megvédésére. Több mint háromezer mérést végzett

sokkötetes, máig kiadatlan disszertációjához a Szovjetunió több köztársaságában. 1964 tavaszán Baskíriában megkezdett munkáját, a kpcsakok felmérését szeretne volna folytatni a Kazak Szovjet Köztársaság területén. Almatiban, a Kazak Akadémia ülésén Szeitbek Nurhanov torgaji származású nyelvész hívta fel Tóth Tibor figyelmét a torgaji madijar törzsre. 1965-ben ők ketten el is jutottak a torgaji területre, ahol Tóth Tibor számos antropológiai felmérést végzett a magát madijarnak nevező törzs tagjai között.

A híres kazak nyelvész, aki évtizedekig dolgozott Almatiban a Kazak Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében 2002-ben, 75 éves korában a következőket mondta a neves antropológussal kapcsolatos emlékeiről az őt felkereső Benkő Mihály történésznek:

"Tóth Tibor 1964 decemberében érkezett Alma-Atába. A Kazakisztán fővárosa környékén élő kazak népesség körében akart antropológiai felméréseket végezni. Rövid idővel érkezése után előadást tartott a Kazak Tudományos Akadémián a magyar etnogenezisről. A Moszkvában végzett magyar kutató elsősorban baskíriai expedíciójáról számolt be. Elmondta, hogy közvetlen antropológiai kapcsolatokat talált a baskírok és a Kárpát-medence magyarjai között. Előadása után arra kérte a hallgatóságot, hogy írott kérdésekkel forduljanak hozzá, megválaszolja őket. Két kérdést tettem elé:

1.) Hogy nevezik a különböző európai nyelveken "Hungarian, Ungarn, Vengr" és más elnevezéssel emlegetett magyarok saját magukat?

2.) Milyen kapcsolata lehet a Kosztanaj város vidékén és a Torgaji-medencében élő madijaroknak az önök népével?

Ugyanis jó magam a Torgaj-medencében születtem, származásomra nézve kpcsak vagyok. 1950-51-ben tanító voltam odahaza, és argün-madijar gyermekeket oktattam kazak nyelvre.

Tóth Tibor első kérdésemre elmondta, hogy népét odahaza magyarnak nevezik. A második kérdéssel kapcsolatban mindössze ennyit mondott: "Kérem, aki ezt a kérdést tette fel, maradjon tovább, hogy szót válthassunk róla."

Az előadás végeztével odaléptem hozzá. Izgatottan kérdezte, hány argün-madijar élhet a szülővidékemen.

"Pontos számot nem tudok mondani, de legalább ezren" - válaszoltam.

"Kérem, hogy ne beszéljen erről senkinek! Most nagyon kevés itt az időm, de jövőre, ha megérem, visszatérek."

Tóth Tibor valóban visszajött Alma-Atába 1965 tavaszán. Azonnal Kosztanajba és Torgajba akart utazni, de ez nem ment olyan gyorsan. Elhúzódott az ügy. Pár nappal Tóth Tibor fővárosunkba érkezése után magához hivatott a Kazak Tudományos Akadémia káderpolitikai osztályának vezetője, egy titkos állományú KGB-ezredes. Melleme nek szögezte a kérdést: "Ön el akar kísérni egy magyart Kosztanajba?"

"Igen."

"Van kettejüknek közös kutatási témájuk?"

A kérdés hallatán már le is tettem az útról.

"Nincs"

"Semmi baj, csak érdeklődtem. Menjenek nyugodtan. Jó munkát kívánok!"

Ez óriási szerencse volt, ugyanis a Kosztanaj-Torgaj-vidék egyike volt Kazakisztán külföldiek előtt szigorúan zárt területeinek. Egyébként a Kazak Szovjet Köztársaságba mindig is csak felsőbb engedéllyel jöhettek külföldi kutatók, de Tóth Tibor Moszkvában készült megvédeni nagydoktori disszertációját. Meg kell mondanom, hogy a Kazak Tudományos Akadémia elnöke is szilárdan pártunkat fogta. Ekkoriban találkozott az Akadémia tudományos titkárával. "Segítsünk vendégünknek!" - győzködte.

Végül is április 7-én útnak indulhattunk. Emlékszem, a repülőgép a rossz idő miatt nem szállt fel időben. Ott aludtunk az alma-atai repülőtéren, a váróteremben. Másnap délelőtt értünk Kosztanajba. Levelünk volt a kosztanaj terület titkárához, akivel megtanácskoztuk a teendőket. Torgaj vidékén akkor éppen olvadás és áradás volt, a területet autóval nem lehetett megközelíteni. Végül U-2-es kis repülőn mentünk Torgajba. Az első éjszakát az ottani párttitkárnál töltöttük, a másodikat az én családomnál, majd továbbutaztunk Szaga környékére, a Szarikopa-tavak melletti központi településre, szintén repülőn. Tóth Tibor itt gyűlést hívatott össze, és ezen a gyűlésen ismertette a helybeliekkel utazásának célját. Száznyolcvan madijar törzsbélit mért meg a Szarikopán. Feljegyezte magasságukat, fejméretüket, arcszélességüket, orrméreteiket, leírta szemük vágását, színét, hajuk, szőrzetük színét, sűrűségét. Felhívta a figyelmemet arra, hogy egyes ott fellelt helységnevek és nemzetségnevek Magyarországon is ismerősen csengenek. Ilyen például Sümegti és Tomaj. Magyarországon a Balaton-felvidéken van egy Sümeg nevű város és egy Badacsonytomaj nevű falu.

A szagai temetőben meglátogattuk egy nagyon híres madijar személyiség cseréptető sírját, és a helyi mullahal beszédet mondtunk a sír felett. Sajnos, sem jellegzetes, az állatok ellen árokkal körülvett temetőről, sem a leírt személyekről nem készíthettünk fényképeket, merthogy a fényképezést nem engedélyezték Tóth Tibornak.

A torgaji kutatást Közbel körzetében fejeztük be. A helyiek azt mondták, ha legközelebb jövünk, repülőt küldenek értünk Kosztanajba. Méréseket végeztünk a Torgaj-vidéki kpcsakok körében is. Köztük is akadt néhány madijar. Ezután Kosztanajba utaztunk. A város közelében élt néhány madijar Mirzsakip Dulatov rokonságából. Tóth Tibor közöttük is végzett méréseket. Egyikük kérte, hogy az Alma-Atában mezőgazdasági egyetemet végzett fiát ne mérjük meg, ne hívjuk fel ezzel rá a hatóságok figyelmét.

A következő évben Tóth Tibor hiába repült Almatiba, nem utazhattunk el Kosztanaj-Torgaj vidékére, sőt, később nekem magamnak is támadtak kellemetlenségeim. Az nem a Kazak Tudományos Akadémián múlt. Ők minden megtettek, ami tőlük tellett. Például elküldtek valakit anyagot gyűjteni egy Nyugat-Szibéria határán, az Irtis partján élő madijar akszakalhoz, aki a hírek szerint negyven nemzetségre tudta visszavezetni családja történetét."

Felfedezését Tóth Tibor publikálta Budapesten és Alma-Atában is (*Tanulmányúton a Szovjetunióban (Újfalvy Károly nyomában)*). Anthropológiai Közlemények, X. (1966/4), 139.), *Az ősmagyarok mai relictumáról. (Előzetes beszámoló)*. MTA, a Biológiai osztály

közleményei, 1966, 283–299.). Megállapította, hogy az argün népcsoportnak a Torgaj-mélyedésben élő madijar törzse száznolcvan családból, mintegy kilencszáz-kilencszázötven főből áll. Tagjai az argünek más törzseinek tagjaival és környékbeli kipcakokkal házasodnak össze. Nomád életet élnek. Nemzetségfőjük nevét valamennyien ismerik, családfájukat tíz-tizenkét nemzedékig tudják visszavezetni. Antropológiailag a dél-szibériai rasszhoz tartoznak, embertani jellegzetességeik a kazak nép Középső és Kis Hordájának vizsgálati szériáihoz állnak közel.

Később szeretett volna Magyarországról visszamenni a Torgaj-vidékre magyarokból álló néprajzos, nyelvész-, régészexpedícióval. Szenzációs felfedezéséről népszerű formában a Magyar Nemzetben írt Aczél Kovács Tamás 1967-ben és 1968-ban. Azonban a megálmodott expedíció nem jött létre. Már az is csoda volt, hogy Tóth Tibor egyáltalán eljutott a külföldiek számára szigorúan zárt területre. Fényképezésre nem kapott engedélyt. Idehaza irigység és közöny, az értetlenség sodorta eredményeit a teljes feledésbe. Tóth Tibor meg nem értett, csalódott emberként halt meg 1991-ben – éppen abban az évben, amikor megalakult a független Kazak Köztársaság, és ezzel elhárultak az adminisztratív akadályok a kazak földön folyó elfogulatlan néprajzi, történeti, régészeti kutatások elől. Emlékét Magyarországon szinte teljesen elfeledték. Kazak földön viszont mindmáig jól emlékeznek rá mind tudományos körökben, mind a torgaji, szarikopai madijarok között. Ugyanakkor figyelemreméltó, hogy a kazak tudományos körökben – az akadémiai intézetekben és múzeumokban – minden kutató ismeri Tóth Tibor nevét, utazásának történetét. A kazak történészek, nyelvészek, néprajzosok körében nem különösebb meglepetés, hogy a magyar antropológus találkozott kazakisztáni madijarokkal. Számukra létezésük köztudott, nem megfelfedezészámba.

Orazak Ismagulov antropológus professzor, a Kazak Tudományos Akadémia levelező tagja – aki 1964-ben Tóth Tiborral 1964-ben vézett felméréseket Alma-Ata környékén, 2002-ben a következőket mondta arra a kérdésre, miért nem folytathatta Tóth Tibor kutatásait a Torgaj-medence madijarjai között:

"1965-ben Tóth Tibor csak véletlenül jutott el a Torgaj-medencébe. Oda külföldinek nem adtak utazási engedélyt a cári és a szovjet uralom idején, sem a magyar antropológus előtt, sem utána. Tóth Tibor szerencséjére valami hiba csúszhatott az adminisztrációs gépezetbe. 1966-ban azonban már hiába jött kazak földre. A hibát időközben kijavították."

Dr. Tóth Tiborra is érvényes a megállapítás, melyet Harmatta János akadémikus egy későbbi kutatás kapcsán mondott:

"...rendkívül nehéz, szinte csak véletlenül lehet a keleti magyarság nyomára bukkanni. Julianus korában a magyar anyanyelv megőrzése még megkönnyítette azonosításukat, ma már ez is eltűnt." Dr. Tóth Tibor esetében ez a véletlen Szeitbek Nurhanov nyelvessel való találkozás volt. Az azonosítás megkönnyítését a sok évszázadon keresztül megőrzött etnikai név tette lehetővé. A kazak tudós elbeszéléséből tudjuk, hogy Dr. Tóth Tibor ismerte és tanulmányozta az etnikai nevet őrző bizonyítékokat, a sírfeliratokat, bár nem tett róluk

említést. Nyilván reménykedett abban, hogy későbbi útján sikerül ezeket lefotózni és közvetlen írásos bizonyítékként közzétenni, erre azonban nem nyílt lehetősége. Rosszkor volt jó helyen.

Dr. Tóth Tibor szakmai életrajza, publikációi

Dr. Tóth Tibor a mezőtúri Református Gimnáziumban érettségizett. Érdeklődése az emberi evolúció és a magyar nép származása iránt már gimnáziumi tanulmányainak utolsó évében kialakult. 1947 és 1952 között az ELTE Természettudományi Karának hallgatója. A harmadik évfolyamot a bukaresti C. I. Parhon Tudományegyetemen végezte. 1952-ben muzeológusi oklevelet kapott ősrégészeti-ősembertani tárgyakból. 1951 februárjától 1952. novemberig a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának előadójaként dolgozott. 1954–1958 között a moszkvai Lomonoszov Egyetem Embertani Tanszékének aspiránsa. 1958-ban Magyarország régi és jelenkori lakossága arckoponyájának horizontális profilozottsága (a magyar nép származásának problémái) c. értekezésével kandidátusi fokozatot ért el. 1958-tól kezdett dolgozni a Természettudományi Múzeum Embertani Tárában tudományos főmunkatársi beosztásban. 1960-ban az ELTE-n természettudományi egyetemi doktori címet szerzett. 1962 októberétől osztályvezető-helyettes, 1965-től 1990. december 31-ig a Magyar Természettudományi Múzeum (MTM) Embertani Tárának igazgatója. 1978-ban védte meg Magyarország lakosságának szomatológiája és paleoantropológiája c. akadémiai doktori értekezését, Moszkvában. A dolgozat a La Manche csatornától a Sárga-tengerig terjedő megakontinensről publikált mintegy 13000 koponya adatainak komplex biometriai értekezését, valamint a Közép-Duna-medence, az Ural-vidék, a Kaukázus és Közép-Ázsia recens populációcsoportjainak szomatológiai, részben dermatoglíf valamint etnikai-odontológiai adatait tartalmazza.

Tagságai: MTA Antropológiai Biz. (1959–1990), a MTA Magyar Őstörténeti Munkaközösség (1980-tól haláláig), az Anthropologiai Közlemények c. folyóirat szerkesztőbizottság (1959-től haláláig), a Természettudományi Dokumentáció szerkesztőbizottság (1960–61), a Természettudományi Múzeum Évkönyve (Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici) szerkesztőbizottság (1965–1990), a Magyar Biológiai Társ. Embertani Szakosztálya (1980-tól haláláig), a Magyar Biológiai Társaság Őslénytani Szakosztálya (1966–1972), a Tudományos Minősítő Bizottság Általános Biológiai Szakbizottság (1969–1984), az International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques (UISAE) állandó bizottság (1978-tól haláláig), az UISAE Magyar Nemzeti Bizottság (1980-tól haláláig). 1965–1991 között szerkesztette az Anthropologia hungarica c. folyóiratot. 126 tanulmánya, cikke jelent meg magyar, orosz, angol, francia és német nyelven, részben hazai, részben szovjet, mexikói, finn, német és olasz folyóiratokban. 1960-ban kezdeményezte a Természettudományi Múzeum tárain belüli szakkörök elindítását. Négy nemzetközi expedícióban vett részt az Ural-vidéken, a Kaukázusban és Közép-Ázsiában (1959, 1962, 1964–65, 1967–68).

Fő kutatási területei: az emberszármazástan, a morfológia, az etnikai és főként a jégkor utáni népségek történeti embertana. Elsőként alkalmazta a szovjet antropológusok vizsgálati módszereit. A magyar antropológiai kutatásokba ő vezette be a mongolid és europid leletek arcprofilozottság alapján történő elkülönítését (differenciál diagnózist). Számos alkalommal volt tanulmányúton a Szovjetunióban. Elsőként vizsgálta a Szovjetunió területén feltárt bronzkori embertani anyagot. Interdiszciplináris kutatásai közül kiemelkedik a jégkor utáni népségek csontkémiai analízise. Nemzetközi ismertségét az is mutatja, hogy 27 nemzetközi konferencián vett részt, ahol 22 előadást tartott.

Főbb művei:

Profilation horizontale du crane facial de la population ancienne et contemporaine de la Hongrie – Problème de l'origine des Hongrois

Crania hungarica 3, 1958, 3–126. o.

Magyarország régi és jelenkori lakossága arckoponyájának horizontális profilozottsága – Horizontal profilization of the splanchnocranium of ancient and recent populations of Hungary

Anthropologiai Közlemények 2, 1958, 87–92. o.
Az embertani szisztematika alapvető kérdései – The principal questions of anthropological taxonomy

Anthropologiai Közlemények 6, 1962, 107–116. o.

Le cimetière de Csákerény provenant des débuts de l'époque avare (VIe et VIIe siècles) – Esquisse paléanthropologique

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 54, 1962, 521–549. o.

The German cemetery of Hegykő (VIth c.) – A paleoanthropological sketch

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 56, 1964, 529–558. o.

A honfoglaló magyarság ethnogenezisének problémája (Problèmes de l'ethnogenèse des Hongrois Conquérents)

Anthropologiai Közlemények 9, 1965, 139–149. o.

The Variability of the Weight of the Brain of Homo
In: Homenaje a Juan Comas en su 65 aniversario, Mexico, 1965, 391–402. o.

The period of transformation in the process of metisation – A paleoanthropological sketch

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 58, 1966, 469–487. o.

Tanulmányúton a Szovjetunióban (Újfalvy Károly nyomában). Anthropologiai Közlemények, X. (1966/4), 139.

Az ősmagyarok mai relictumáról. (Előzetes beszámoló). MTA, a Biológiai osztály közleményei, 1966, 283–299.

On the diagnostic significance of morphological characters I. – A methodological study Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 59, 1967, 443–454. o.

Data to the anthropology of the Bronze age population in the Azov-Area

Anthropologia hungarica 8, 1968, 3–29. o.

On the diagnostic significance of morphological characters II. – A methodological study

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 60, 1968, 293–296. o.

On the diagnostic significance of morphological characters III. – A methodological study

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 61, 1969, 401–412. o.

On the morphological modification of anthropological series in the Lithic and Paleometallic Ages I.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 62, 1970, 381–392. o.

Antropologicheskie dannye k voprosu o velikom pereselenii narodov avary i sarmaty (Avars and Sarmatians)

Nauka, Leningrad, 202 pp. (B. V. Firsteinnel)

On the morphological modification of anthropological series in the Lithic and Paleometallic Ages II.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 63, 1971, 401–408. o.

The cemetery of Környe (6th–7th c.) – A paleoanthropological sketch

In: Salamon Ágnes–Erdélyi István: Das Völkerwanderungszeitliche Gräberfeld von Környe; Studia Archaeologia 5, 1971, 153–184. o.

Twenty-five years (1945–1970) of the Anthropological Department Hungarian Natural History Museum

Anthropologia hungarica 10, 1971, 5–30. o.

On the morphological modification of anthropological series in the Lithic and Paleometallic Ages III.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 64, 1972, 387–400. o.

Somatologiya i paleoantropologiya-naseleniya Vengrii (v svyazi s problemoi proiskhozhdeniya vengerskogo naroda) – Somatology and paleoanthropology of the Hungarians (to the problems of their origin)

Dissert. (Doct. of Biol. Sci.), Bp., I–II. 649 pp.

Morfogenetikai trendek az őskori Közép-Duna medencében – On the morphogenetic trends in the Central Danube Basin during the Prehistoric age

Anthropologiai Közlemények 21, 1977, 31–42. o.

Neolithic and Paleometallic populations in the Central Danubian Basin

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 69, 1977, 347–356. o.

Some anthropological problems of the early postglacial and historic Europoids

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 72, 1980, 295–307. o.

Anthropological results concerning the ethnogenesis of Hungarians

Anthropologia hungarica 17, 1981, 5–22. o.

The odontological aspect in the ethnogenesis of Hungarians I.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 73, 1981, 305–312. o.

The odontological aspect in the ethnogenesis of Hungarians II.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 74, 1982, 351–357. o.

Dermatoglyphics and ethnogenesis of Hungarians

Anthropologia hungarica 18, 1983, 3–52. o. (T. D. Gladkovával)

Some anthropological problems of the Mesolithic Europoids I.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 76, 1984, 323–334. o.

Spatial differentiation of dermatoglyphic traits on the territory of Hungary

Voprosy Antropologia 73, 1984, 72–80. o. (V. M. Kondikkal, T. D. Gladkovával)

Some anthropological problems of the Mesolithic Europoids II.

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 77, 1985, 269–279. o.

Homo sapiens' groups in the Palaeometallic and Neometallic biosphere

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 78, 1986, 319–328. o.

Men and nutrition in the Carpathian postglacial millennia

Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 79, 1987, 281–292. o.

Ethnic dermatoglyphics of Hungarians
In: Abstracts of 6th EAA Congr., Bp., 1988, p. 51. (T. D. Gladkovával)

Morphological modification, its causality: the case of Carpathian Basin from Neolithic to Modern times
Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 83, 1991, 301–310. o.

The human paleonutrition in the Carpathian Basin from the Neolithic to Mediaeval times based on osteochemical analysis
Annales historico-naturales Musei nationalis Hungarici 83, 1992, 285–299. o. (Pais Istvánnal)

Irodalom:

Farkas L. Gy., Dr. Tóth A. Tibor 1929–1991, Anthropologiai Közlemények 33, 1991, 40. o.

Pap I., In memoriam Dr. Tóth Tibor (1929–1991), Anthropologia hungarica 22, 1992, 5–6. o.

Farkas L. Gy.–Dezső Gy., A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig, Szeged, 1994, pp. 123

Makra Sz., Tóth Tibor – Magyar Múzeumi Arcképcsarnok, Bp., Pulszky Társ.–Tarsoly K., 2002, p. 901–902.

Bibliográfia:

Pap I.–Makra Sz., List of Dr. Tóth Tibor's scientific publications, Anthropologia hungarica 22, 1992, 7–16. o.

Tóth Tibor tudományos hagyatéka, Természettudományi Múzeum, Embertani Tár.

Benkő István

KÖNYVESPOLC

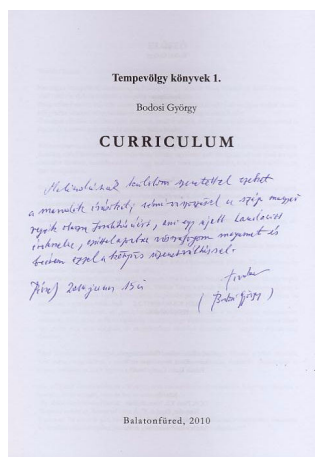
Bodosi György CURRICULUM

Balatonfüred Önkormányzata, 2010, 190 old.
ISBN 978-963-88857-2-2 (17X24,5 cm)

AJÁNLÁS

- Szerk. Bttm -

2010. június 5-én, a 81. Könyvhét keretén belül mutatták be Bodosi György új könyvét. Az írónak a Curriculum című műve a 21. eddig megjelent önálló kötete, amelyet a balatonfüredi önkormányzat adott ki, így is tisztelve a 85 éves Mester munkássága, életműve előtt.

Magánlevél Tamás-Tarr Melindától, Ferrara, 2009. július.

Tisztelt Doktor Úr!

Itt mellékelem az Osservatorio Letterario folyóiratot, amely nagy tisztelettel és szeretettel készítette megjelentetését tartogat Önnek. Bízom abban, hogy sikerül örömet szerezni Önnek. További jó és örömteljes alkotómunkát, erőt és egészséget kívánva maradok tiszteltettség.
Prof. ssa Melinda B. Tamás-Tarr

Az író nekem is elküldött egy példányt az alábbi dedikációval, amelyet ezúton is hálásan köszönök:

«Melindának küldön szeretettel ezeket a maradék írásokat; némi viszonzásul a szép magyar regék olasz fordításáért, ami egy újabb laudatiót* érdemelne, ezúttal azonban visszafogom magamat és beérem ezzel a könyvös üzenetváltással.

Pécs, 2010. június 15-én

Tivadar
(Bodosi György)»

*A dedikációban olvasható «Da padre a figlio» c. kötetemre vonatkoztatott «Újabb Laudatio» utalás a június 6-án kapott «Laudatio Jubilariis» c. írására, amely az «Osservatorio Letterario» 15 éves évfordulója alkalmából készült s amit mindkét nyelven a jubileumi 77/78. 2010/2011-es folyóirat-számban és az ez alkalomra tervezett jubileumi antológiában fogok megjelentetni...

A Borsos Miklós és Pásztor Erzsébet illusztrációival díszített kötetben – ez utóbbi művész szerkesztette a borítót Velazquez képe alapján – irodalomtörténeti értékű önéletrajzi vallomások, irodalomkritikai esszék, valós és fantázia-szült elbeszélések, versek és kortársak véleményei, levelei stb. olvashatók, amelyek között folyóiratunk főszerkesztőjének 2009. júliusi keltezésű néhány soros, első kísérő magánlevele is olvasható (v. az előző hasábot): A Kilences, Curriculum változó életérzésekből (A kínai életérzés, Versek a reménytelenség életérzéséből és a gyámolító bölcsek – Négy tudós esztéta lélek biztatásai, Kilépés az irodalmi életbe: Áttörés Illyés Gyula segítségével, Egy megváltozott életérzés: A kis táj elemeinek költészetté lényegítése, A félolasz-ságból eredő életérzések, Fájdalmas észlelésekből eredő életérzések, Újabb visszavonulások, életérzések a csigaházból, A posztmodern elkerülése, Az intikvítás életérzései, Tájnyelvekben botladozva, Változó életérzések a prózaírásra való áttérés közben), Bevezető a három tanulmányhoz – Gondolkodók magányossága – Egy barátság levelekben – Siker és feljöttéstörténet, A koronatanú, Kisétált az időből, Felemás, A Bizaglics, Kalucs, Szevasz satöbbi!, A kötséges pájinka, Múzeumi beszélgetések, Bodosi György túlvilági bolyongásai, Szent Katalin, A képzeletbeli(ek), A Rend és a Szabadság, Válogatás a szerző műveire vonatkozó észrevételekből, kritikákból (1961–2009).

Cserép László Előszavában többek között az alábbi méltatást olvashatjuk a Mesterről:

Bodosi munkássága elválaszthatadán Balatonfüredtől.

Az elmúlt évtizedekben fizikailag eltérő intenzitással, de szellemileg mindig egyforma erős kisugárzással volt jelen a város kulturális életében, beszédmondóként vagy irodalmi estek résztvevőjeként, könyvbemutatókon, és más ünnepeken is.

Bodosi Budapesten született. Doktorrá avatása után, az akkor „szokásos” módon mint osztályidegent, Veszprémbe vezényelték, majd onnan falura, Pécselyre száműzték. Nyugdíjazásáig, 1986-ig dolgozott itt körorvosként. Majd egy évtizedig elfojtotta azt a belső kényszert, amely – ahogy ő fogalmaz: „a megélt és elképzelt dolgok megírására ösztönözte”.

Ez idő alatt csak a gyógyítással foglalkozott, mígnem Tihanyban találkozott Illyés Gyulával, aki írásra bátorította, segítette első kötetének (1964) kiadását, s előszót is írt hozzá.

Nem tudhatjuk, miként alakult volna művészi pályafutása, ha sok nemzedéktársához hasonlóan a fővárosban telepszik le, s a meghatározó irodalmi körök közelében alkot.

Az biztos, hogy az anyai ágon olasz származású író, költő a Balatonfüred-Pécsely-Tihany háromszög mediterrán klímájú világában otthonra talált.

Itt nyerte el Illyés barátságát, aki aztán bevezette abba a művésztársaságba (Németh László, Szabó Lőrinc, Borsos Miklós, Keresztury Dezső, Tüskés Tibor, s persze hosszan folytathatnánk még a sort), akikkel nem csak Lipták Gáboréknál, de pécselyi pincéknél, egy idő után a saját és Gyuri fia pincéjénél is gyakran találkoztak.

Bodosi vidéki magányát, az „isten-hátamögöttség” érzését ezek a találkozások valamennyire oldhatták. Még akkor is, ha a csigaházba szorított, vagy elefánt-csonttoronyba kényszerített társak egy „soha meg nem alapított, de meglehetősen zártkörű társaságának” tagjaként élhette meg mindezt.

Jelen kötetből megtudhatjuk, hogy vélekedik ezekről a szerző maga. Hiszen a kötet címének, *Curriculum*, megfelelően a szerző az emlékezetet dokumentumokkal aláducoló önéletrajzt ír. Olyan önéletrajzt, mely egyben számvetés is.

Ha a Tisztelt Olvasó elolvassa e könyvet, nem szabadulhat attól az érzéstől, hogy úgy válogatta a szerző a kötet anyagát, hogy ez lesz az utolsó könyve.

„Ha dallal köszöntötte a Hajnalt,

‘Köszöntsd énekkel az Alkonyt is!’- írja.

S ezt teszi. Ez akkor is igaz, ha ebben a kötetben tanulmányok, irodalomtörténeti értékű önéletrajz, s a korábbi prózaköteteihez hasonlóan „valós és kitalált történetek olvashatók”.

Ez utóbbiak teszik ki a legnagyobb terjedelmet, de nagyon fontosak azok az esszék, melyek Gulyás Pál és Németh László barátságát, Németh és Hamvas Béla vitáját, illetve az elfelejtett írónőt, Bohunczky Szefit mutatják be.

Amikor Bodosi György megtisztelt azzal, hogy felkért az előszó megírására, azt kérte, feltétlenül nyugtassam meg az olvasót, hogy a kötet nemcsak bölcselmeket tartalmaz. Sajnos ennek a kérésnek nem tudok eleget tenni, de arról biztosíthatom az Olvasót, hogy az utolsó lapig érdeklődéssel fogja forgatni a kötetet.

Aki nincsen még teljesen megfertőzve a mai világ materialista-technicista vírusával, az követni fogja a szerzőt az úton. A művészet útján, Dante, Németh László, Hamvas Béla útján. Aki nincs még teljesen megfertőzve, az felismeri Bodosiban a bölcs(elő) Mestert, akinek segítségével eljutunk a két végponthoz: a Semmihez és a Mindenséghez.

Ha követjük, akkor megértjük az Epilógust is, és elindul lelkünk a költővel a végtelen világba.

Most pedig idézzük a *Curriculum változó életérzéseiből* c. fejezetből a félolaszságából eredő életérzéseit, amelyekről így vall a Mester:

«„És mitől ilyen olasz maga?” - kérdezte már megismerkedésünk alkalmával Illyés. Ahogy mások is előtte és később is. A válasz egyszerű volt. Attól, hogy ott katonáskodva a tiroli hegyek között egy Modenában született olasz lányt szerzett feleségül magának apám,

s hozta, menekítette ki az első vüágháború utolsó napjaiban, a völgybe bezúduló olasz csapatok elől, a fogságbaesés rémségeit elkerülve.

Anyám nem tanított meg olaszul, velem együtt törte inkább a magyar szavakat, melyek helyes kiejtését soha nem tudta megtanulni. Az én nehézségeim másból eredtek. Nehezen nevelhető, féktelen rossz gyerek voltam, és csak napvilágnál hősködtem, mikor sötét lett, páni félelem és rettegés fogott el, mindenféle szellemi lényektől, boszorkáktól, szörnyetegektől és legfőképpen az ördögtől. Ki sem mertem lépni sötét előszobánkba, azelőtt, hogy valaki, apám, anyám vagy nagyobb testvérem nem gyújtott villanyt. Éjszaka felsikoltottam, rémlátomások gyötörtek. Mindezek következtében aztán hebegni és dadogni is kezdtem. Bizonyos hangokkal kezdődő szavak kimondása előtt rettegtem, hogy elkerüljem a nyelvi gyötret, megpróbáltam mással kezdődő szóval felcserélni. Úgy emlékszem a té és a ká betűvel kezdődő szavak helyett kerestem másokat, ami nem volt könnyű, mert a szótárakban is látható, milyen sok szó kezdődik ezekkel a betűkkel.

Igazi anyanyelvem nem volt, és még a nem igazinak is ilyen eltorzítottan hangzó, amúgy is rossz fővárosi beszédmódját sajátítottam el. Később sem volt könnyű, de valahogy megszabadultam a magam erejéből, mert a pszichiáterek és logopédusok tanácsaival szüleim semmire sem mentek e tekintetben.

Valójában semmi okom sincs arra, hogy dicsekedjek félolasz voltommal. Negyvenéves korom táján kerültem először oda, ahol anyám lakott, s ahol rokonaim most is élnek, Emliába, s a trentói Val di Soléba. Egy gyermektelen nagynéni hívott meg engem kisebbik bátyámmal együtt, s küldött jegyet az úrtá, mert akkor a bankban beváltható ötdolláros zsebpénzzel egyetlen napot sem tölthettünk volna odakinn.

Ott szerzett élményeimből versek születtek. Harmadik verseskötetemben egy egész ciklusra valót közöltem belőlük. Naplófélét is írtam ott szerzett benyomásaimról. A kétnyelvűséggel is foglalkozva. Később prózát, történeteket és egy Sziénai Szent Katalin életéről szóló kis drámát is írtam. Később, jóval később fordította le, szinte valamennyit legidősebb gyerekünk Judit, aki a szegedi egyetemen diplomát szerzett olasz nyelvből. Olasz szakos hallgatóként, később oktatóként és persze gyakori olaszországi utakon tökéletesítette olasz nyelvtudását.

Kezdetben csak a rokonság számára fordított olasz tárgyú írásaimból, aztán egyszer váradanul egy Ferrarában megjelenő olasz és magyar nyelvű folyóirat szerkesztőjének jóvoltából az *Osservatorio Letterario* című kiadványban versek, prózák, kritikák és egyéb írások adtak közre olasz nyelven értők számára. Így mégis valóra vált valami az én, két egymástól messze lévő világomból, a székelyföldi magyar és a trentinói olasz ősök bennem lévő találkozásából.

*Hiába tanulom nyelveteket,
Egészen megérteni nem fogjuk
Soha egymást. Közeli rokonaim,
Unokatestvéreim vagytok,
De én messze szakadtam
Mint a hegy másik lejtőjén lefolyó patak.*

Unokatestvéremet, Pietrót, aki velem szinte egyidős és a keramiaiparban annak művészi ágazatában dolgozott és alkotott jelentőset, mégis én értettem meg a legjobban, szinte egyedül. Történetét megírtam egy *Cronaca illustrata* című két változatban megjelentetett albumban, melynek egy részlete közlésre is került a ferrarai folyóirat novemberi számában. De hadd idézzek még néhány, a hetvenes években írt verset.

Olasz tér

*Az egész város népe
kiült a terekre.
Színes ruhákban ülnek
Egyszerű kőpadokon*

*Szakadatlanul beszélnek.
Asszonyok magas hangját
A férfiak kapkodó mozdulatokkal
Érik utol.*

*Az emberek és a kövek
itt egymáshoz tartozók
Élő arcon, szobrokon,
Ugyanaz a beszéd.*

*Csevegő szökőkút előtt
Labát keresztbetéve
Mellén zárt karjaival
leány mosolyog.*

Madonna Emiliana

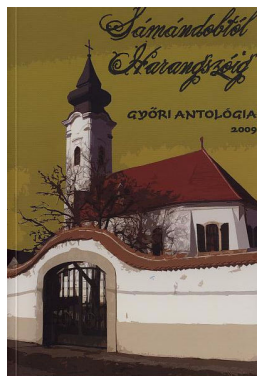
*Korlátos falépcső
Vezet fel az emeletre.
Abba a szobába,
ahova nem ballatzik fel
A hátsó műhelybeli
vad kopácsolás és káromkodás.
Sem az udvarbeli tyúkok
esztelen káricsolása
Sem a bolthajtás alatti üzlet
tolvajlármája*

[...]»

E könyvhöz hamarosan még visszatérünk – olvasni benne e számunkban publikált munkákat is -, most csak friss jelzésként kívántunk hírt adni erről az éppen megjelent kötetről, amelyhez a folyóiratunk szerzői nevében is őszintén, tiszta szívből, sok szeretettel gratulálók, további töretlen, jó alkotómunkát, erőt és egészséget kívánunk, hogy örömeinkre még sok újabb alkotás születhessen tollából! Nagy megtiszteltetés és öröm számunkra Bodosi György, a Mester munkáiból publikálni.

A könyvheti bemutatójáról TV-felvétel is készült, amely az alábbi web-címen megtekinthető:
<http://www.furedtv.hu/?p=videok&anyagid=1417>

A 85. születésnapja alkalmából készült *Én már csak szóban élek* címmel írt újságcikket pedig a veszprémi *Napló* alábbi weboldalán:
http://www.naplo-online.hu/cimlapon/20100413_bodosi_gyorgy_iro_kolto

SÁMÁNOKTÓL HARANGSZÓIG **Győri antológia 2009**

Palatina Nyomda és Kiadó Kft.,
Győr 2010, 184 old., 1.800,- Ft

Ez a kötet a Győri antológia tizedik, jubileum, a helyi alkotók gyűjteményes kötete. E könyv huszonkét író, költő, képzőművész, fotós alkotásait tartalmazza.

za.

A kötet különbözik az elődeitől: terjedelmesebb, bővebb, remek színes képzőművészeti betétekkel tarkított könyvet tarthatunk a kezünkben.

Az antológia szerkesztői hangúlyozottan kiemelik, hogy a könyv címe jelzésértékű: ars poetica. Kifejezi a szerzőkör elhivatottságát, az alkotás erejébe vetett hitét, az ősi nagy mágusok, varázslók, sámánok azaz a költők átörökített közösségszolgáló és azt formáló, világmegváltó és –teremtő szerepét, a lélekhitnek azt a változatát, mely a kiválasztottsághoz kapcsolódik, s csatlakozik a keresztény kultúra szellemiségéhez. A kötet szerzői e cím megválasztásával azt kívánják jelezni, hogy milyen nemes feladatok szolgálatában ragadtak tollat, ecsetet, formálnak agyagot, vagy művészi értékű fotóikon miként szembesítik olvasóikat a valósággal. A könyvben fellelhető művek összessége dráma, melyben az öröm perel a fájdalommal, szerelem a magánnyal, hűség az árulással.

Ez a kötet egyben emléket is állít azon szerzőtársaiknak is, akik már eltávoztak örökre. Az *In memoriam* c. nyitó fejezetben méltatják ezen szerezőtársakat egy-egy alkotásuk kíséretében a még itt maradt szerzők főhajtásaként, akik ma már mind a műveik, mind az olvasóik szeretete által már halhatatlannak váltak: Alexy Miklós Dr. (kórházi főorvosként verselt; írásai már gimnazista korában megjelentek; belső rezdüléseielsősorban versein keresztül mutatkoztak meg, melyeket tömörség, finom líraiság és képgazdagság jellemzett), Csáki Attila (a *Győri antológiában* mutatkozott be mint költő, sokoldalú, széles érdeklődési körű személyiség volt; rajongott a tengerért, a tudományokért, a zenéért és ez sok szép vers megírására ihlette. Sajnos az élet nem bánt vele kesztyűs kézzel, a kudarcok hatalmas bánatokat korbácsoltak lelkében, melyek nenek az igen értékes embernek a korai halálához vezettek), Porubszky Ildikó (már többkötetes költőként tett látogatást az antológiába, verseit, novelláit, recenzióit a helyi és országos lapok egyaránt közzélték. A *Zsarát* c. irodalmi folyóirat alapítója, szerkesztője és egyik szerzője volt. Munkásságát Krúdy-éremmel díjazták. Hosszú, súlyos betegsége visszavonultságra kényszerítette, de alkotó munkájának csak a halál vetett véget.), Sára Anikó (az antológia megalapítója 34 éves korában súlyos, hosszan tartó betegségben hunyt el. Nagyszerű költő volt, *Víziók* c. kötete mai is megrendíti az olvasókat. *Zsófi füze* c. verses kifestője perdig a gyermekeknek szerzett sok örömet. Néhány évig a *Győri antológia* szerkesztője, társszerzője volt, ezenkívül kiemelkedő közéleti tevékenysége is például szolgált: Győr első polgármester-jelöltjeként

bekapcsolódott a választási harcokba. Két gyermeket nevelt és sikerrel vezette az antológia évenként megjelenő új köteteinek bemutatását a Győri Könyvszalonnán pódiumszínpadán. Számos könyv szerkesztésével kapcsolatos kezdeményezését, ötletét, a művek elbírálásában tanúsított igényességét ma is útmutatónak tartják és követik), Vért Vince (Sárai Anikó nagyapja, ezen antológia kiemelkedő költője, aki a hagyományos formákat művelte. Mély magyarságtudata, a szerelem, a természet iránti ranjongás, az élet teljessége szólal meg verseiben. Hűségesen őrizte a magyar nyelv ízes, zamatos szépségét. Művei a humánus, klasszikus értékeket és gondolatíságot tükrözik).

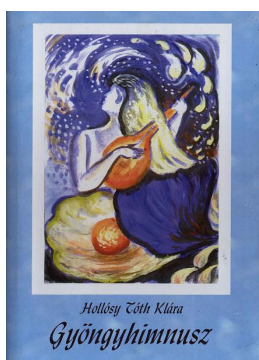
Ezen fenti bemutató könyvborítószerzői szavak nem túloznak, azt találjuk a könyvben, amit ígérnek.

E kötetben találjuk egyik, lapunk olvasói számára már ismert kiemelkedő költőjét: Hollóssy Tóth Klára asszonyt is.

Az alkotások a szerzők fényképével és rövid biográfiai adataikkal egészülnek ki.

Végül íme a kötetben szereplő alkotók nevei:

Ámonné Tóth Éva, Arany Piroska, Boros Bálint, Csáky Anna, Cseke J. Szabolcs, H. Andorfi Rozália, Harcsás Judit, Hollóssy Tóth Klára, Kanicsár Ádám András, Kecskés Rózsa, Kovács Ildikó, Mészáros József, Nagygábor Margit, Olasz Valéria, P. Szabó Zsuzsa, Molnár György, Rácz Katalin, Stalzet Tamara, Szentirmai Mária, Varga Lajos Dániel, Kulcsár Nárcisz.

Hollóssy Tóth Klára GYÖNGYHIMNUSZ

ISBN-10 963-06-1443-X

ISBN-13 978-0963-06-1443-6

Győr, 2006

Ez Hollóssy Tóth Klára első verseskötete (Nb. A költő családneve helyesen kettőzött s-sel írandó, de néha ő maga

hol egy, hol kettőzött s-sel írja alá, vagy jelenteti meg a publikációit.)

A könyv lektora, Csáky Anna az lábbiakat írja Hollóssy Tóth Klára költészetéről: «...első kötetes költő, de versei egyáltalán nem pályakezdsre utalnak. Többségükben érett, kiforrott, igényesen kidolgozott alkotások.

Különleges lélekállapotok eredményezték a *Gyöngyhimnusz* c. kötet nem mindennapi szép verseinek létrejöttét. Főleg személyességükkel és hitelességükkel lepik meg az olvasót, s a szabadságnak egy olyan formáját tükrözik, mely átlépi a kiszolgáltatottságot, a hétköznaphoz dörgölődő félelmet. Számára az írás maga az élet. Verseiben maradandóvá teszi élményeinek, érzelmeinek szépségét, a halhatatlan, a soha el nem múló szerelem himnuszát, tele kinnal, keservvel, ezerszer megfizetve az átélt lopott boldogságért, kétségbeesetten keresve, kutatva az okokat, melyek miatt a kedvessé történt szakításnak be kellett következnie, átszöve a lelkiismeretfurdalás, az örömekért való megfeszítettség

kínjaival. Fontos neki, hogy az olvasó megérezze lelkének történéseit. A megértés itt csak mellékes jelentéssel bír. Az egész kötet a hétköznaphoz egyhangúsága, szürkesége elleni lázadás.

A könyv nagy részében a szerző egy megistenült szerelemnek állít emléket, melyet valamikor hatalmas szenvedéllyel élt át, s amelynek varázsától, gyönyörűségétől, gyötrelmeitől még ma sem tud, de talán nem is akar szabadulni.

A szerelmi himnuszokon kívül Hollóssy Tóth Klára tisztelettel adózik nagy költőelődöknek s megfogalmazza a léttel kapcsolatos gondolatait is.

Ezzel a kötettel igazi irodalmi csemegét nyújt át a költő az olvasónak azért, hogy a mindennapok küzdelmeiben kiürült lelkeket segíti gazdag érzelmekkel feltölteni.»

Befejezésül íme egy szonett – a sok közül – a *Máglyák égnek* c. fejezetből:

Este az erdőn

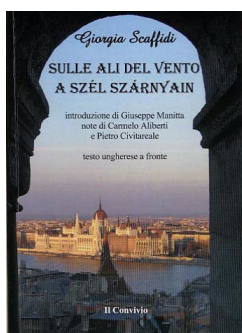
Fázós az est, szürkül észrevétlen,
lecsendesült a mennydörgő vihar,
a volt nyugalom lassan visszatérnek
a képzelet fantomjaival.

A felkiáltójelű fák figyelnek,
hiányzik a fény, az éltető, a nap,
a volt öröme visszaringat engem,
oda újra, hol megtaláltalak.

Régvolt percek, csodás napok, évek,
gyémántjain csillognak a fények,
visszatérő, akarnok zsarnokok...

az erdő fái, e bűgő hangszerek,
kérdézetnek, nem bántad-e meg...
...a választ rá egyedül te tudod.

Bakony, 2005. október 13.

Giorgia Scaffidi
SULLE ALI DEL VENTO
A SZÉL SZÁRNYAIN

Il Convivio, Castiglione di Sicilia
(CT), 2010, 64 old. 10,- €
ISBN 978-88-95503-02-1

Kétnyelvű olasz-magyar verses-
kötet

Borító : Parlament (Budapest)

Fotó: Marianna Nagy

Ez a 16,5 x 11,5 cm-es 16 költeményt tartalmazó kis verseskötet egy nagyon fiatal, középiskolás diáklány elsőkötetes gyűjteménye. Már a borító arra enged következtetni, hogy Giorgia Scaffidi olasz-magyar indentitású fiatal költőnő, akit a szakmabeliek kiemelkedő, nagy tehetségként emlegetnek. A kétnyelvű szöveg, – a magyar változatot is a fiatal szerző gondozta – erről a kettős identitásról végképp meggyőzi az olvasót. E verses gyűjtemény a 2008-as «Il Convivio» Nemzetközi Akadémia 8. kiadású költőversenyén az első díjat nyerte el a középiskolások kategóriájában. Giorgia egyébként már többször kapott költői díjakat.

Rendkívül szembeötlő verseinek gondolati mélysége, s ha nem ismernénk rendkívül fiatal korát, azt hihetnénk, hogy egy érett felnőtt versgyűjteménye áll előttünk. Ez a kötet egy spirituális, belső vizsgálat, kutatás egy reális és egy metaforákkal teli szférában: belecsöppenünk egy színes belső világba, ahol - Giuseppe Manitta szavait idézve - a tapasztalatok, az álmok és a vágyak összeolvadnak. Verseiben különböző lelkiállapotokat vizsgál a maga sokszínűségében és lefolyásában.

A kötetecskét nagyszüleinek ajánlja: «Ai miei Nonni con affetto/Nagyszüleimnek sok szeretettel».

Megható a hozzájuk írt költeménye.

Mivel olasz földön születhetett – nem tudni semmi konkrétat róla ezzel kapcsolatban sem –, vagy legalábbis egészen kis kora óta olasz földön cseperedett, az olasz nyelvi kifejezőereje és -készsége gazdagabbnak, választékosabbnak tűnik a magyarral szemben. Ez érhető is, hiszen idegen földön, még a legnagyobb igyekezet ellenére is, a mindennapok nyelvi környezetében használt kommunikációs nyelv elnyomja a másikat, még akkor is, ha az a másik lettlegyen az anyanyelv. Nagyon dicsérendő, és tiszteletreméltó, hogy Giorgia minden igyekezetével azon van, hogy a magyar anyanyelvét ébrentartsa, s az olasz nyelven ihletett költeményeinek magyar változatával megbirkózott, valamint a versgyűjteményéről szóló kritikákat is lefordította, amelyeken kissé érezni a magyar földtől, közegtől távoli szicíliai világ erős hatását. Sajnos, ha a mindennapok kommunikációs nyelvének intenzitásával nem sikerül gyakorolni a másik nyelvet, akkor az elgyengül, még a legnagyobb igyekezet ellenére is. Ezt én is nagyon jól tudom 26 és fél éves olaszországi tartózkodásom eredményeként. A szerzett nyelv, a mindennapok munkanyelve, a

mindennapok kommunikációs nyelve elnyomó hatással van a másikra, még akkor is, ha az az anyanyelve valakinek. Éppen ezért érezni, hogy az olaszul költött versek nyelvezete, az ebből adódó ritmika, a melódia tökéletes összhangban van egymással, gördülékenyek a verssorok, míg a magyar változatban kissé – imitt-amott döcögősebb –. S ez áll a magyar nyelvű egyes szóválasztásra is. Mindennek ellenére mindez egy cseppet sem csökkenti a tehetséges, fiatal költőnő érdemeit, sőt! Akár az olasz nyelvű, akár a magyar nyelvű költészetben gyakorlás, sok olvasás szükséges ahhoz, hogy mindkét nyelven tovább csiszolódjon lírája, gazdagodjon szókészletének tárháza.

A kritikusok nagy elismeréssel, kedvező véleménynyilvánítással szólnak költészetéről. Kedvező kritikákat kapott Giorgio Barberi Squarotti, Enza Conti, Lucio Zinna, Stefania Nociti, Paolo Ruffilli kritikusként. Ez utóbbi – aki költő és író is – szerint «Giorgia versei egy autentikus tehetségről vallanak».

Íme néhány kritikai megállapítás maga a fiatal szerző fordításában:

«Éppen most fejeztem be Scaffidi Giorgia verseinek olvasását, amik – tekintettel ifjú korára – a legkevésbé tűnnek banálisnak. Véleményem szerint az olyan megszokott témákkal, mint a szeretet, a barátság, az emlék, tudatosan foglalkozik, felhasználva Leopardi szövegeit mint a szél, a hold, a horizont, érdekes oximoron párosítás a 'halkan viharzó' (lásd: *Az üresség*)» [Stefania Nociti, Cosenzai Tudományegyetem]

«Kristályosan áttetsző és értelmes gondolatokkal átszőtt verseket kínál olvasóinak a fiatal szerző. A metafora használata értékessé teszi a verselést, ami abból született meg, hogy keresi szókészletében a kapcsolatteremtés módját egy elbeszélő formában. A közlési vágy átalakul gazdag, múltidéző költeménnyé, tele mondanivalóval, aminek középpontjában a költő-én áll a maga törekvésével, személyes álmaival, reményeivel és céljaival. Mindez megengedi a szerzőnek, hogy átkeljen határokon.

Giorgia Scaffidi verseiben van egy olyan egyedi törekvés, ami azokéra jellemző, akik hisznek a költészet kifejező erejében. Csakugyan, a valóság kézzelfoghatóvá válik az önelemző olvasmányon keresztül, ami az élet nagy rejtélyeire összpontosít.» [Enza Conti, újságíró]

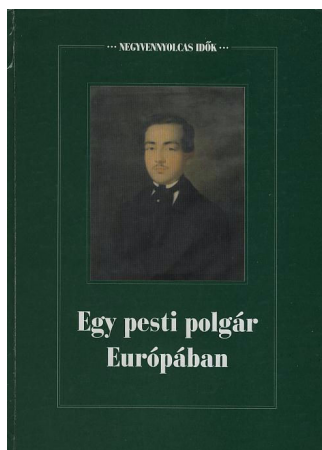
«Fiatal korát nézve úgy látom, a szerző kiválóan vizsgázott a költői inasévek legelső fázisában. Vigyázott arra, hogy elkerülje például a tanuló-kori eszteticizmust és az iskolás utóízt, ami általában előfordul a serdülőkorú alkotásokban (de a fiatakoriaknál sem ritka).

A legjobban sikerült lírai költemények a *Távolság*, az *Auschwitz 1945*, *Annának*, az *Emlékezz rám* és *Az üresség* (különösen az utolsó hét sora). Tehetségben nincsen fogytán és ha azt megfelelő módon műveli (első személyben, már ami a nemzetközi költészetet illeti), kiválóan gyümölcsöztetheti megelégedettségére.» [Lucio Zinna, Rai-Tvújságíró, költő]

(Ld. néhány versét mindkét nyelven a 29. oldalon.)

- Bttm -

....**NEGYVENNYOLCAS IDŐK... III.**
EGY PESTI POLGÁR EURÓPÁBAN

Giergl Henrik üvegműves
 önéletírása, útjegyzetei és
 naplói 1845-1865

Szerk. Forrai Ibolya

A Néprajzi Múzeum for-
 ráskiadványa, Budapest,
 2000, 492 old., 2400,- Ft

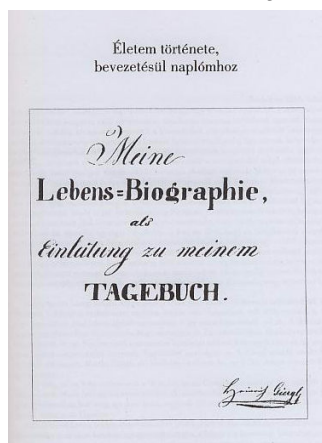
ISSN 0964-9553

Isbn 963-7106-51-0

Ez a könyv réges-régen
 érkezett a szerkesztőse-
 günkbe, ha jól emlékszem 2002/2003 táján egy
 névjegykártyán az alábbi kíséző szöveggel: «Tamás-
 Tarr Melindának barátsággal ajánlja Zimányi Magdolna»
 (a korunkban élő leszármazottak egyike, azaz Zimányi
 Giergl [Györgyi] Magdolna). Sajnos a rengeteg
 beérkezett és saját magánkönyvtári készlet közötti
 könyvhalmozban elkeveredett, s el is felejtődött. Egy
 jelenlegi kutatáshoz keresvén irodalmat véletlenül
 bukkantam rá, s ezúton szeretném pótolni az akkori
 elmaradt bemutatását.

Egy hallatlan nagy gazdagságú ismeretanyagot
 tartalmazó könyv ez. Ez a könyv egy német ajkú
 iparoslegény mesterségbeli tapasztalatszerzésénél
 lényegesen többet mutat be: egy sokszínű világ tárul a
 szemünk elé.

Egy óriási munka áll e könyv megjelenése mögött:
 Giergl írásainak ezen magyar fordításban való
 megjelentetése generációk egymáshoz kapcsolódó
 munkájának eredménye beleértve a napjainkban élő
 leszármazottak munkáját is.

Akárcsak az U.S.A.,
 úgy hazánk is olvasztóté-
 gely, s ez a jelenség
 különösen szembetűnő a
 18-19. századi magyaror-
 szági polgárosodási folya-
 matban, amelynek meg-
 határozó vonulatát a
 nem magyar ajkú vállal-
 kozók, iparosok, tudósok,
 haladottabb szemléletű
 gazdálkodók adták, akik-
 nek többsége gyakran
 nem vagy alig tudott

magyarul beszélni, írni pedig még a legkevésbé. Ilyen,
 az általa művelt ipart művészi rangra emelő, művelt,
 világlátott polgárral ismerkedhetünk meg ebben
 a kötetben A 18. század első harmadában az akkoriban
 szegény Tirolból egy szabólegény, Martin Giergl Pestre
 vándorolt. Még az unokái is egyszerű, tisztas
 mesteremberek voltak, számos dédunokája közül
 azonban már nem egy magasabb szintre küzdött föl
 magát: ki ötvös, ki üvegmester lett. A tirol szabó
 ükunokája, az 1827-ben született Heinrich, a könyv
 szereplője és írója. Viszonylag rövid élete alatt (44 évet
 élt) már jelentős üvegművészként tette ismertté magát
 Pesten. Unokafivére, Györgyi (Giergl) Alajos a kor

ismert festője, több képe a Nemzeti Galéria állandó
 kiállításán látható. Ő festette Deák Ferenc, Erkel
 Ferenc, Széchenyi István arcképét, megörökítette
 Heinrich Giergl és feleségét is. Heinrich fia, Giergl
 Kálmán neves építész lett, a Korb és Giergl építész
 iroda tervezte a Zeneakadémia épületét, a Klotild
 palotát és számos más középületet.

Heinrich mester írásait: naplót (többször fogott neki,
 menet közben szüneteket tartva), önéletírását, vándorló
 mesterlegényként írt érdekes, színes úti jegyzeteit,
 tudományos feljegyzéseit, filozófiai és háborúval
 kapcsolatos elmékedéseit, rajzvázlatait és néhány, a
 műhelyéből kikerült pompás darab képét találhatjuk
 a könyvben s mindezt kiegészíti az egyik közreműködő
 leszármazott, Györgyi Erzsébet néprajzkutató
 összefoglaló tanulmánya: e bevezetésből megtudjuk,
 hogy az 1848-at átélte hazai német ajkú fiatal polgárok
 forradalom- és szabadságharcélménye sajátos
 színezetet nyert származásuk, neveltetésük, családi és
 társadalmi kapcsolataik hálójá által, a nagy létszámú
 nyelvi közösség révén, amelynek tagjai lehettek. Az
 élményszerzés lehetősége megnyílt számukra Európa
 központi területei és az ott meghatározó polgárság
 világa felé. A forradalom- és szabadságharcélmény
 meghatározó volt, s leverésének következményei súlyos
 hátrányokat eredményeztek számukra is, korlátozták
 életpályájuk további kibontakozását, a polgári életforma
 megerősítését Magyarországon. Az élmények
 megörökítésére kevesen vállalkoztak. Annál becsebb
 az a sokoldalú írott hagyaték, amelyet ez a könyvbéli
 pesti üvegmeister, Giergl Henrik alkotott szinte egész
 élete folyamán rendszeresen írogatva s ráhagyva
 családjára s az utókorra.

Az Előszó teljes fegyverzetben mutatja be a nagyon
 tudatos naplóíró, aki célkitűzéseit – amelyeket meg is
 valósított – pontosan megfogalmazta: szeretettel és
 gondosan készült az írásmű, be kíván számolni az útján
 látottokról, és a tapasztalt, átélte úti eseményekről, saját
 nézeteit és véleményét is ki akarja fejteni, naplóját
 nemcsak saját maga számára írja, olvasóközönségre
 számítt, elsősorban családi, szűkebb baráti körére. A
 könnyed és természetes stílus folyamatosan érvényesül.

A pesti üvegeslegény 1845. április 28-án, a mesterré
 válásához szükséges vándorlásra indulva kezdett a
 naplóírásba, az ifjú addigi életének legnagyobb
 élményéről; az „idegen” országokban tett, szakmai
 ismereteket bővítő, gyakorlatot elmélyítő utazásról.

Mivel jelen periodika Olaszországban jelenik meg, s
 különös figyelmet fordít az olasz-magyar irodalmi,
 történelmi, kulturális kapcsolatokra, stílszerűen az után
 is kutattam, hogy a könyv írója és szereplője
 vándorlásai során járt-e olasz honban. S lám, nem
 jártam eredménytelenül: útinaplójából megtudjuk, hogy
 az alábbi városokban járt s az ottani tapasztalatait,
 élményeit meg is örökítette: Trieszt, Görz, Udine,
 Treviso, Legnago, Mantova, Verona, Cremona, Lodi,
 Milano, Como, Lecco, Bergamo, Brescia, Vicenza,
 Padova, Velence, Bassano... Alaposan megfigyelő volt s
 a lényegre törekedve hitelesen lefestette az olasz
 városokat, vidéket, s azok szokásait, életmódjára utaló
 jellegzetességeket.

Itt van pl. néhány itáliai kóstoló:

« [...] Udine nagy kiterjedésű város, közel 6 mérföld
 területtel. [...] Néhány szép épületet láttam, és a

főutcában széles lépcső vezetett felfelé. A jezsuiták temploma nagyon régi és széles, hatszögletű tornya van.

A fogadóban láttam az első *márványmozaik* padlót, a deszkapadló Görzben hagyott el minket és csak Tyrolban láttam viszont. Az utolsó kályhát Prewualdban láttuk. *Itáliában* csak *kandallókat* látni vagy semmiféle fűtőalkalmatosságot sem. -

Az ágyak is nagyon különböznek a németekéiktől: csak egy áll a szobában, ez olyan *széles* amilyen *hosszú*, 3 ember kényelmesen elfér rajta; s az ember csak egészen vékony takarókat kap. - A német mosdóasztalok és mosdószekrények helyett *Itáliában* egészen könnyű vas mosdóállványok vannak, amelyeken kerek *lavór* van, és a vizeskancsó az állvány közepén van elhelyezve. Mialatt *Louis*-val az étteremben *vacsoráztunk*, az utcáról egy *kvartett* remek előadását hallottam egy számomra ismerős operából – mikor kimentem megnézni, kik ezek az énekesek, láttam, hogy parasztok; - a világ egyetlen népének sincs olyan tehetsége és szeretete a zenéhez, mint az olaszok. A legegyszerűbb parasztok oly összhangban énekelnek, mintha a színház *kóristái* lennének. Különösen most a *karneválhoz* közeledve hallani sokszor ujjongást és éneklést. -/

Másnap korán reggel, mivel a rendőrhivatal még nem volt nyitva, az egyik rendőrtisztet *Louis*-val lakásán kerestük fel. Még ágyban találtuk, de megadta *Mantuát* a *vízumot* és egy óra múlva már úton voltunk oda. -

Hétfőn, december 28-án a következő városokon utaztunk át: *Codroipo*, *Portenone*, *Sacile* és este 9 órakor hajtottunk át *Conegliano* kapuján. -

Az olasz építkezés különös. A falvak házai kerek, fekete nagy kavicsokhoz hasonló kövekből, malterozás vagy meszelés nélkül épülnek. A városokban a házak földszintje árkados, így esőben is száraz lábbal lehet a városban járni. Minden olasz város utcái (*Trieszt* kivételével, ahol kevés az árkád) nagy kavicsokkal, járdái pedig nagy kőlapokkal vannak kikövezve. -

A falvakban, a kisebb városokban, de *Conegliano*-ban is a vendéglőkben a konyha, vendégszoba és étterem egyetlen helyiséget képez. A nagy konyhában egy körülbelül 1 láb magas tűzhelyen főznek (felette lóg a mennyezetről a bogrács), emellett áll egy szekrény a főzőeszközökkel. A konyha többi részén állnak a terített asztalok és székek, ezeknél étkezhet az olasz paraszt és az angol *lord* is egymás mellett egy asztalnál, hacsak az utóbbi a saját szobájába nem viteti az ebédjét. *Conegliano* egyik legjobb vendégfogadójában voltunk, a lépcső, folyosó, előszobák és a szobák finoman voltak berendezve, tapétázva és aszfalttal fedve. A szobákban a *kandallók* többnyire szépen festett deszkával vannak díszítve (fedve).

Az olasz sütemények: A zsemlyék nagyon különösek, 4 csücskük van, ezek meg vannak sodorva és a négy égtáj felé mutatnak. A zsemle nagyon halvány színű és igen kemény, / felvágva apró lyukú, panettának nevezik. Van *pandedesco* is [N.d.R. pan tedesco = német kenyér (olasz)] is, ez hasonlít a mi cipónkhoz [...]

Ez a német nyelven írt nagyszerű kordokumentum megjelenhetett magyarul annak ugyancsak jelentékeny története, előzménye van, amit a bevezető tanulmányból tudhatunk meg: generációk egymáshoz

kapcsolódó munkájának eredménye, azaz a magyar földre bevándorló Martin Giergl óta hazánkban született hetedik és nyolcadik nemzedék néhány lelkes családtagja lefordította. Heinrich levele - ahogyan összes többi írása is - természetesen németül íródott, a szép, veretes magyar szöveg Martin Giergl egyik késői leszármazottja, Gelley Andor (1893-1983) és a család egy másik tagja, Dr. Györgyi Géza feleségének, Zámor Magdának (1907-1994) a munkája. Külön méltatást érdemelne e lebilincselően érdekes kordokumentum magyar megjelentetésének históriája, amiben kiemelkedő érdemei vannak - a már elhunyt megelőző generáció tagjai mellett - a náluk egy generációval fiatalabb, egyébként matematikus végzettségű Zimányi (Györgyi) Magdolnának, aki a KFKI RMKI számítógépes hálózatának vezetője. Ő és a másik leszármazott, Györgyi Erzsébet korrigálta, "magyarította" az idős rokonok némileg nehézkes fordításait, illetve Zimányi Magdolna maga is nem kevés részt vállalt a gót betűs kézírással készült írások lefordításában, a jegyzetek és mutatók készítésében. Forrai Ibolya, a Néprajzi Múzeum ezen sorozatának gondozója szerkesztette a kötetet. [A jelen köteten kívüli felhasznált forrás még: Szentgyörgyi Zsuzsa könyvszemléje (matud.iif.hu)]

Szerk. **Bttm**

Tamás-Tarr-Bonani Melinda
DA PADRE A FIGLIO
(Apáról fiúra)

Magyar népmesék és népballadák

Új kiadás

Bevezető, ajánlás és illusztrációk a Szerző/Fordító, adaptáló munkái
Előszó: Marco Pennone

ISSN 2036-2412

ISBN 678-88-905111-0-3

Edizione O.L.F.A. 2010 Ferrara, 124 old. 12,00 €

2010. május 21-én megjelent újabb jegyzetekkel és rövid biográfiai kiegészítéssel a magyar népmesék- és népballadák kis gyűjteményének új kiadása. A fekete/fehér illusztrációk teljes összhangban vannak a népmesék és népballadák atmoszférájával. A kötet megrendelhető a LaFeltrinelli.it honlapján az alábbi web-oldalon:

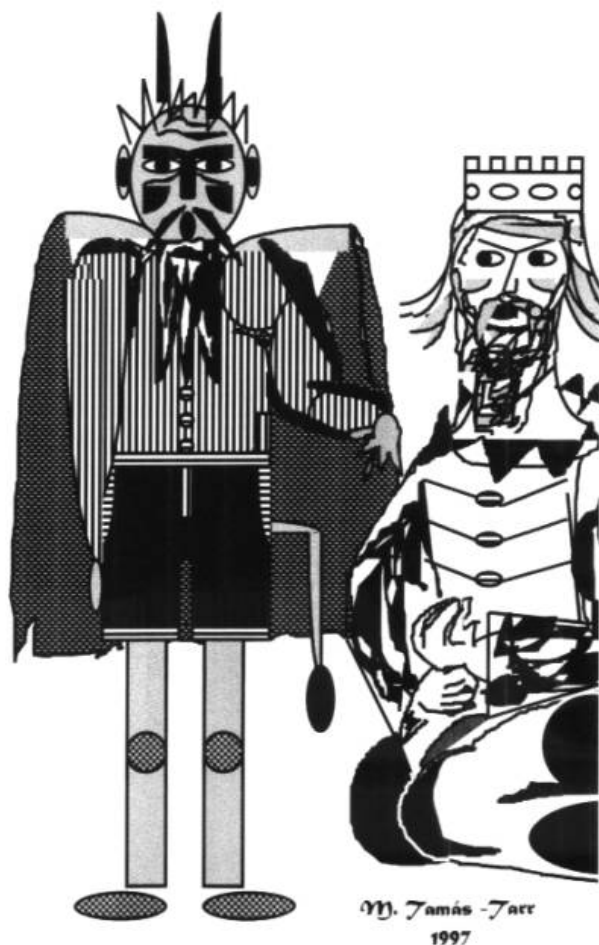

Illustrazione della fiaba «Il figlio del re Barbaverde»

HÍREK- NOTIZIE

DÜRER VELENCÉBEN Konferencia & Kiállítás

Dürer családi címere/Lo stemma familiare di Dürer

CONFERENCIA: AJTÓSI ALBERT DÜRER ISMERETLEN VONÁSAI

2010. Június 30. szerda 11.00 óra

Előadó: Prof. Váraljai Csocsány Jenő (Oxfordi Tudományegyetem)

"MŰVÉSZPRÓBA"

Képzőművész növendékek kiállítása

2010. Június 30. szerda 17.00 óra

Ősei a Gyula melletti Ajtósról származtak, a falu nevét mint nemesi előnevet használták („ajtós” németül Tüer). Id. Albrecht Dürer 1455. március 11-én, 28 évesen érkezett Nürnbergbe. 1467-ben házasságot kötött Barbara Holperrel, 18 gyermekük született, de csak 3 fiuk érte meg a felnőttkort. Ifj. Albrecht harmadik gyermekként 1471. május 21-én látta meg a napvilágot. Apjához és anyai nagyapjához hasonlóan ő is kitanulta az ötvösmesterséget, tanítómestere édesapja volt. Ebben szerzett jártassága egész életére kihatott.

Albrecht Dürer leírása:

"Én, ifjabb Albrecht Dürer, összegyűjtöttem édesapám feljegyzéseiből, honnét származott, hogy került ide, hogyan élt és hogyan halt meg békében" - írta 1524 karácsonya után Nürnbergben *Családi krónika* című művében Dürer Albert. Ugyanebben az írásban olvasható az is: "Idősebb Albrecht Dürer a magyar királyságban született egy Ajtós nevű kis faluban, Gyula városa közelében, nyolc mérföldnyire Várad alatt, a családja pedig marha- és lótenyésztésből tartotta fenn magát. (...)"

ALBRECHT DÜRER A VENEZIA

(Norimberga, 21.05.1471 – Norimberga 6.04.1528), il celebre pittore, incisore, matematico e xilografo tedesco di origine ungherese...)

Conferenza & Mostra

Il Consolato On. di Venezia ci ha informato di questo evento, su indicazione della Prof.ssa Maria Anna Nagy, docente di Pittura e Disegno presso l'Accademia di Belle Arti di Venezia, con la presente Vi segnalo i seguenti programmi che si svolgono nell'ambito della manifestazione "DÜRER A VENEZIA":

- CONFERENZA dell'illustre professore ungherese Váraljai Csocsány Jenő (Università di Oxford) dal titolo **"ASPETTI SCONOSCIUTI DI AJTÓSI ALBERT DÜRER"**

Mercoledì 30 giugno 2010, ore 11.00

Aula Magna della Accademia di Belle Arti (ex Ospedale degli Incurabili)

Dorsoduro 423, Venezia (sulla fondamenta delle Zattere, verso la punta della Dogana)

- VERNISSAGE della mostra degli studenti della Accademia di Belle Arti di Venezia **"PROVE D'ARTISTI"**

Mercoledì 30 giugno 2010, ore 17.00

Chiesetta di Maria Ausiliatrice, F.ta San Gioachin, Castello 450, Venezia (alla fine di Via Garibaldi)

La mostra resterà aperta al pubblico dal 30 giugno al 14 luglio 2010 (tutti i giorni 10.30-17.30, chiuso il lunedì)

Dürer, figlio di un ungherese, viene considerato il massimo esponente della pittura tedesca rinascimentale. A Venezia l'artista entra in contatto con ambienti neoplatonici. Si presume che tali ambienti abbiano sollevato il suo carattere verso l'aggregazione esoterica. Classico esempio è l'opera dal titolo *Melencolia I*, realizzata nel 1514, in cui sono presenti evidenti simbologie massoniche.

Il padre omonimo di Albrecht Dürer, si chiamava originariamente Albert Ajtós, era un orefice, e nel 1455 decise di trasferirsi a Norimberga da Ajtós, una piccola località vicino a Gyula in Ungheria.

Il nome tedesco "Dürer" deriva proprio dall'ungherese "Ajtós". Inizialmente, infatti, fu tradotto in "Thürer" il cui significato letterale corrisponde all'ungherese "ajtós" e cioè "colui che fabbrica le porte". Non per niente nello stemma della famiglia Dürer figura una porta a testimonianza dell'origine del nome.

Albrecht Dürer padre sposò Barbara Holper da cui ebbe 18 figli, il terzo dei quali fu l'ALBRECHT DÜRER che conosciamo, destinato a diventare il massimo esponente della pittura tedesca rinascimentale. Iniziò a lavorare giovanissimo nella bottega orafa del padre, ma dimostrò ben presto il suo vero talento, la pittura, e già a 13 anni eseguì il primo dei suoi celebri autoritratti.

CICLOPoETICA 2010 — tappa/evento di Ferrara:
Sala Conferenze Palazzo Bonacossi, via Cisterna del Follo 5, 44121 Ferrara – l'8/8/2010 ore 18
CicloPoEtica in anteprima

Una nuova iniziativa di poesia e bicicletta prevista per l'estate in corso si presenta e segna il suo percorso a Torino

Il 29 giugno, in concomitanza con la chiusura della programmazione di CicloPoEtica, alle ore 18.30 è prevista un'anteprima presso il Circolo dei Lettori (Via Bogino 9 - Torino), dove gli interessati potranno ottenere informazioni. Parteciperanno alla serata Silvia Rosa, Claudio Cravero, Luigi Tribaudino, Enrico Lazzarin, Silvana Copperi, Sergio Notario, Tiziano Fratus, Gianni Marchetti, Francesca Tini Brunozi, Guido Michelone, Piermario Giovannone, Anna Giuba ed altri poeti ancora in un reading aperto a tema sulla necessità d'incontro e condivisione della poesia in più luoghi, vissuta in un contesto orale ed itinerante.

CicloPoEtica, a cura di Daniela Fargione ed Enrico Pietrangeli, si svolgerà dal 2 al 9 agosto, con partenza da Torino ed itinerario lungo il corso del fiume Po, osservando il seguente calendario di riferimento:

2 agosto (lun.) Torino

3 agosto (mar.) Frassineto Po (Al)

4 agosto (mer.) Pavia

5 agosto (gio.) Piacenza

6 agosto (ven.) Parma

7 agosto (sab.) San Benedetto Po (Mn)

8 agosto (dom.) Ferrara

9 agosto (lun.) Chioggia

La programmazione prevede per ogni tappa sul percorso un evento con artisti del luogo per un incontro con letture, performance ed altro in luoghi e orari prestabiliti. Insieme al nucleo ciclistico (ovvero il poeta Ugo Magnanti e il fotografo Claudio Cravero, oltre ai due organizzatori dell'iniziativa), interverranno anche quanti si iscriveranno per seguire l'iniziativa presso il Circolo dei Lettori di Torino www.circololettori.it, predisposto allo scopo per tutto il mese di luglio.

CONVEGNO TRIANON — il 27 maggio 2010, ore 17.00s'è svolto il Convegno: «Il Trianon e la fine della 'Grande Ungheria'»

Programma del convegno:

Presentazione dei libri

Unità italiana, indipendenza ungherese. Dalla primavera dei popoli alla "finis Austriae", a cura di G. Nemeth, A. Papo e G. Volpi, Assoc. Vergerio, Duino Aurisina, 2009
Quei bellissimi anni Ottanta. La transizione postcomunista nell'Europa centro-orientale, a cura di G. Nemeth e A. Papo, Carocci, Roma 2010
Venerdì, 28 maggio 2010, ore 9.30-13.00
Trieste, Palazzo Morpurgo, Sala Conferenze della Biblioteca Statale, Largo Papa Giovanni XXIII, 6
I sessione

Preseduto: Adriano Papo

Alberto Basciani (Università Roma Tre), Il Trianon e il nuovo assetto politico-territoriale tra Danubio e Balcani
Mária Szabó (Istituto di storia militare di Budapest), La missione di Romanelli e i rapporti italo-ungheresi nel 1919

Luigi Vittorio Ferraris (AISSECO), L'Ungheria e il revisionismo italiano fra le due guerre
Davide Zaffi (Assoc. Vergerio), Un Trianon giornaliero?
Aron Coceancig (Università di Modena), La minoranza ungherese in Slovacchia e Romania fra integrazione, assimilazione e scontro

Alessandro Rosselli (Università degli Studi di Szeged), Il trattato di Trianon in due recenti documentari ungheresi: Trianon (2004) di Gábor Koltay e La sindrome di Trianon [A Trianon szindróma] (2006) di István Szakály

Venerdì, 28 maggio 2010, ore 15.00-18.00
Trieste, Palazzo Vivante, Largo Papa Giovanni XXIII, 7
II sessione

Preseduto: Davide Zaffi

Gábor Andreides (Università «Eötvös Loránd», Budapest), Fiume, il 'corpus separatum' della Corona di Santo Stefano nel periodo finale della Grande Ungheria
Kristjan Knez (Società di studi storici e geografici, Pirano), Fiume tra le aspirazioni italiane e le rivendicazioni del 'Narodno vijeće' (ottobre-dicembre 1918)

Andrea Kollár (Università degli Studi di Szeged), I diritti linguistici delle minoranze ungheresi nel bacino carpatico dopo Trianon

Antonio Donato Sciacovelli (Università dell'Ungheria Occidentale, Polo di Szombathely), Nella "selva oscura" del Trianon: sottintesi della letteratura transilvana.

Tavola rotonda: «La geopolitica della nuova Europa Centrale dopo il Trianon»

Sabato, 29 maggio 2010, ore 10.00-12.00
Biblioteca del Villaggio del Pescatore
Interventi di

Aron Coceancig, Alessandro Rosselli, Antonio Donato Sciacovelli, Davide Zaffi

Ha introdotto: Adriano Papo

Coordinatore: Walter Tomada (Udine)

POSTALÁDA

Enrico Pietrangeli – Roma 2010.03.20. 12:35

Arrivato a tempo di record! Incredibile ... che mistero è la vita e le Poste Italiane.. Vorrei innanzitutto ringraziarti per la tua preziosa traduzione de la poesia "Il tempo"... grazie ancora, è davvero bello immaginarla nel suono della lingua ungherese che, per quanto apparentemente a me alieno, è come se lo percepissi in remote stratificazioni dell'animo. ... Un abbraccio e a presto. Enrico

Franco Santamaria – Paviglio (Re) 2010.03.21. 08:04

Carissima Melinda, ho ricevuto la rivista. Sono contentissimo della tua recensione, perché coglie in pieno il significato più vero della simbologia della mia poetica. Ti sono sommamente grato della recensione, ma anche della cultura che diffondi con la tua bella rivista. Grazie ancora e saluti affettuosi FrancoS.*

* Prof. Franco Santamaria, Scrittore, Pittore, Membro Onorario CDAP-UPCE

Dr. Józsa Judit – Pécs (H) 2010.03.21. 13:53

Kedves Melinda, köszönöm kedves leveledet. Csodálom továbbra is azt a hatalmas munkát, amit végzel. Én sokat beszélek róla a tanítványoknak, felvettem a kurzusaim tematikájába. Most az elmúlt hetek elmaradásait igyekszem pótolni. Ahogy megkaptam a számot, jelentkezni fogok. Szeretettel üdvözlö: Judit

Emilio Diedo – Ferrara 2010.03.23. 16:32

Gentilissima amica Melinda, ti ringrazio tanto per la tua ben nutrita, articolata Rivista (i miei complimenti!), ma soprattutto per il contenuto che mi riguarda. A tal proposito mi è d'obbligo chiederti scusa per l'errore sulla data di nascita di "Osservatorio Letterario". Ti saluto con un forte abbraccio. Emilio*

* Dr. Giuseppe Gottardo

Hollóssy Tóth Klára – Győr (H) 2010.03.24. 12:42

Szia Édes Melindám!
Nagyon köszönöm a könyvnyi folyóiratot. Megkaptam. Dicséret és hódolat illet érte. Nem tudom, tisztában vannak-e értékével, értékkel, ahogy milyen erőfeszítéseket teszel a magyar és a világirodalomért se idődet, se erődet, se idegzetedet, se türelmedet nem kímélve.
Megint hatalmas munka fekszik e lapok között. Lenyűgözött új hazádban való barangolásod. Mindenre odafigyelsz, minden természeti és emberi csodára. Mert mindenféle művészet csoda is, a lélek, az istenáldotta tehetség csodája, amire te kifinomult lélekreggéléssel reagálsz. Aztán nem beszélve azon tehetséges íróról, mint Tormay Cecile, közlöd írását, mert értékesnek tartod, és itthon még csak meg sem említik. Aztán sorolhatnám, de te tisztában vagy lapod értékével. Igen, sem hálás lenni, sem megköszönni nem lehet, csak silány utalást tenni rá, hogy valami igazi, kézzelfogható, nemes hála illet meg téged. Óh, ha én lehetnék a Művelődési miniszter, vagy valami irodalmi vezető, Kossuth díjra jelölnék! Nem vics, nem üres bók Melindám, megérdemelnéd... és lehet, nyitott kapukat döngetek, és egyszer tényleg meg is kapod.
Köszönöm neked amit értem is teszel, s a megőrzendő értékekért. A napokban várd a postást, remélem, megkapod leveletem!

Kívánok neked minden jót, boldog Húsvétot, feltámadást, melyben nemcsak Krisztus támad fel, de az emberi tisztaság, nemes értéke is. A „válaszka” leveledet külön köszönöm. Én szintúgy érzek veled szemben, mint te velem! A Jó Isten legyen Veled, kísérje életedet! Sok szeretettel ölellek: Klára

(Ciao mia carissima Melinda!

Ti ringrazio tanto per la rivista grossa come un libro. L'ho ricevuta. Per essa ti spetta l'elogio e l'onore. Non so se la gente se ne rende conto con coscienza del suo valore, del tuo valore e di quanta energia dedichi per la letteratura ungherese e mondiale non risparmiando né tempo, né forza, né nervi, né pazienza.

Di nuovo, dietro queste pagine sta un enorme lavoro. Il tuo viaggio nella tua nuova patria mi ha affascinato. Riservi attenzione per tutte le cose, per tutti i miracoli naturali ed umani. Perché tutti i tipi d'arte sono anche miracoli, l'anima è il prodigio del talento benedetto da Iddio a cui tu reagisci con le tue delicate percezioni spirituali. Non parlando poi della scrittrice di talento come Cécile Tormay di cui pubblichi gli scritti perché la consideri di valore e qui a casa nostra non ne parlano neanche. Potrei poi elencare tante cose, ma tu sei consapevole del valore del tuo periodico. Eh sì, non si può esserti abbastanza grati e non si può neanche ringraziarti come si deve. Soltanto fare uno scarso riferimento a quella vera e palpabile, nobile gratitudine che ti spetta. Oh, se io fossi il Ministro della Cultura o un premier della letteratura, ti segnalerei al Premio Kossuth! Cara Melinda, non è uno scherzo, non è un vuoto complimento, lo meriteresti... e può darsi che io batta porte aperte e un giorno lo riceverai veramente.

Ti ringrazio per quello che fai anche per me e per i valori da conservare.

In questi giorni aspetta il postino, spero che riceverai la mia lettera!

Ti auguro tutte le cose buone, felice Pasqua, resurrezione in cui non soltanto Cristo risorge ma anche la purezza umana, il suo nobile valore. Ti ringrazio a parte anche della tua "piccola risposta". Io ho le stesse considerazioni per te, quanto tu hai per me! Il Buon Dio sia con te ed accompagni la tua vita!

Ti abbraccio con tanto affetto, Klára [Trad. © Bttm]]

Dr. Umberto Pasqui – Forlì 2010.03.25. 13:06

Ciao carissima!

Ieri mattina è arrivata la rivista, oltre a farti i (soliti ma meritati) complimenti, ti ringrazio veramente tanto per lo spazio che mi hai dedicato sulle Storie di Forlì.

Entro Pasqua ti mando il materiale per il prossimo numero:

- libretti III (che sto completando)

- qualche raccontino breve

- un brevissimo saggio sulla musica ungherese (sicuramente e giustamente mi correggerai mille cose, in Ungheria non sono mai stato)

Per il momento, buon lavoro e grazie ancora!

Umberto

Gianmarco Dosselli – Flero (Bs) 2010.03.25. 20:08

Gentile prof.ssa Tamas Tarr, ricevo stamane rivista, e la ringrazio per il mio articolo che ha pubblicato. Colgo l'occasione di augurarLe Buona Pasqua. Cordiali saluti.

Gianmarco Dosselli

Idolo Hoxhvoqli – Porto San Giorgio (Fermo)

2010.03.26. 23:14

La rivista è arrivata oggi, grazie. Spero in futuro sia possibile collaborare nuovamente.

Idolo Hoxhvoqli

Dr. Rényi Andrea – Roma 2010. 03.31. 21:37

Drága Melinda, nagyon kellemes, békés húsvéti ünnepeket kívánok! Most olvasom az új számot, mennyi érdekes cikket közöltél már megint!

Szeretettel ölellek,

Andrea

Americo Olah – Cypress, CA (U.S.A.) 2010. 04.01. 21:28

Kedves Melinda!

Összintén szílván érdekes és válogatott anyagot hozott az OLFA. Eddig is mindig kedvenc olvasmányom volt az Antiche tracce magiare c. rovata. Végtelen csodálom mily szépen összeszedte és kidolgozta a lett események hátterét. Kushkumbaev pompás cikke pedig egy külön adomány volt számomra, ezt úgy veszem, mintha nekem szánta volna. Kérdés. uave van ennek a ieles kutatónak weboldala? Aztán

sorolhatnám tovább: dr. Benkő Mihály tanulmányát s vitairatát egyaránt érdekesnek és felvilágosítóknak találtam.

Most pedig áttérve a tervezett II. részre, amivel következő a helyzet. Eddig azt véltem, hogy a múzsák történetével fejezem be a cikket. Kész! Igen ám, de közbejött egy különös véletlen - már ha egyáltalán vannak ilyen véletlenek-, ki tudja? Mert hogyan lehet az, hogy amikor az ember olykor keres valamit s közben tiszta véletlenül rátalál valami egészen másra? Tessék: Il Poema dell'Uomo-Dio, di Maria Valtorta. <http://valtorta.org/>

Ahogy látni fogja, magában véve ez egy egyedülálló s különös érdemű terjedelmes munka! De persze legyen mindenki saját magának a bírāja. Amikor beleolvastam részemről olyan benső gondolat támadt, hogy a témába vágó, tehát szűz Máriára vonatkozó részleteket, valahogy meg kéne szólaltatni - a maga segítségével-, az Egyetemes Anyá-ban. Ugyanis itt egy kis fordításról lenne szó, s ez pedig közös munkát igényelne. Mit gondol Melinda? Nem tudom..., Hiába....?

Boldog húsvéti ünnepeket kívánok: Imre

Ursula Thomas – Melbourne (Australia) 2010.04.04. 15:36

Gentilissima Professoressa, scrivo in nome di alcuni miei colleghi e nome mio - siamo un gruppo di studiosi, ricercatori, professori provenienti da varie nazioni e di varie discipline (letteratura, linguistica, storia, filosofia, pedagogia, critici letterari e d'arte) e voglio esprimere il nostro sincero riconoscimento per la sua attività di altissima qualità e per la sua rivista di gran prestigio. Inoltre vogliamo dirLe tante grazie e siamo tanto grati per tutto quanto che Lei ci offre tramite la sua rivista stampata e tramite le pagine Web dell'Osservatorio Letterario.

In questa occasione auguriamo a Lei ad alla redazione buona Pasqua! Con ossequio,

Ursula Thomas

Renato Stock – Zürich (CH) 2010.04.05. 18:22

Gentile Dottoressa, ho finito la lettura della Sua prestigiosa rivista. Le mie sincere congratulazioni per il Suo egregio lavoro! Entro la settimana prossima mi abbonerò e invierò la ricevuta del versamento postale. Cordiali saluti, R. Stock

Dr. Annamaria Martinolli – Trieste (Tr) 2010. 04. 19. 14:15

Gentile redazione di Osservatorio Letterario, Vi scrivo per comunicarvi che oggi ho ricevuto la rivista. Veramente bellissima.

Dovrebbe arrivare in questi giorni la fotocopia del bollettino relativo al versamento da me effettuato.

Volevo inoltre ringraziarvi per aver selezionato una delle mie traduzioni per la pubblicazione.

Cordiali saluti.

Annamaria Martinolli
Trieste

Jobbágy Éva – Budapest (H) 2010. 04. 20. 11:08

Tisztelt Szerkesztő Asszony!

Nagy örömmel olvasom sorait, és kívánom, hogy a Jóisten sokáig adjon erőt ehhez a gyönyörű, ám igen fáradságos munkájához.

Mivel lányom, Koncsos Melinda, és magam is irogatunk, lehetséges, hogy küldenénk verset (a lányom) és prózát.

Magam is nagy munkában vagyok ismét, hiszen hagyományá kívánom tenni a Tormay Cécile megemlékezéseket, melynek egyik része, hogy idén is pályázatot írtam ki. Most viszont nem diákoknak, hanem bárkinek, de főként pedagógusoknak és andragógusoknak, népművelőknek. Csatolom a felhívást: ha megteheti, nagy örömmre szolgálna, ha irodalmi lapjában közölné felhívásunkat.

A pályázat azonban csak egy része teendőimnek, és mondanom se kell, hogy gyakorlatilag alig akad segítségem. Nagy újság, hogy irodalmi forgatókönyvem alapján a "Volt egyszer egy Napkelet" című "rendhagyó irodalom és történelem óra" (irodalmi színpad az Ismerős Arcok Zenekarral) novemberi ösbemutatója óriási siker volt, és elkészül hamarosan az előadás szerkesztett anyaga DVD-n, melyet ingyenesen osztunk szét kb 500 iskolának. A film bemutatója novemberben a Klebelsberg Napokon lesz.

Eközben két színház: a Magyar Színház és a Veszprémi Petőfi Sándor Színház rendező-igazgatóinál vannak azok a dramaturgiák, amelyeknek egyikét én csináltam. Őze Áron (Magyar Színház) már ígért mondott arra a kérdésre, hogy elő akarja-e adni a darabot, mely Tormay Cécile: A régi ház c. regényének színpadi változata.

Kedves Melinda! Nem tudom, hogy Tormay Cécile-lel kapcsolatos írásából vaav Tormavtól be kíván-e tenni részleteket készülő művébe.

de gondolom nem meglepő Önnek, hogy teljes szívemből erre buzdítom. Tormaynak olaszul is megjelent szinte minden műve (mint ahogy franciául, stb. is), kérdés, hogy találkozott-e már ilyenekkel?

Idő hiányában nem tájékoztam, hogy készül antológiája mibe fog kerülni, illetve mekkora összegről van szó.

Kívánok jó egészséget, sok erőt és boldogságot áldásos munkájához, szeretettel:

Jobbágy Éva

Ui. Nagyon köszönöm tavalyi üdvözlő sorait, melyből a közönségnek részletet olvastam föl. Ezzel jelentősen segítette munkánkat.

Americo Olah – Cypress, CA (U.S.A.) 2010. 04. 22. 16:37

Kedves Melinda!

ANTOLÓGIA? Lelkes gondolat! Kitűnő!

Jó munkát kívánok.

Szívélyes üdvözléssel: Imre

Angelo Andreotti – Ferrara 2010. 05. 03. 18:04

Gentile prof.ssa Tamas-Tarr, la rivista è finalmente arrivata, e la ringrazio per la tempestività. Dell'altra copia non se ne ha traccia, peccato. La ringrazio per l'evidenza che gentilmente ha voluto dare ai miei libri.

Cordiali saluti

Angelo Andreotti

Dr. Paczolay Gyula – Veszprém 2010. 05. 28. 11:27

Kedves Melinda !

Köszönettel megkaptam az értesítést.

Paczolay Gyula

Kiss László – Budapest 2010. 05. 31. 13:07

Tisztelt Asszonyom!

Köszönettel megkaptuk a "Da padre a figlio: Fiabe e leggende popolari magiare", Ferrara, Edizione O.L.F.A., 2010. c. könyvét. Együttal köszönjük figyelmességét, hogy küldi az Osservatorio letterario c. folyóiratot is. Mindezzel segíti könyvtárunkat annak a célnak a megvalósításában, hogy a hazai olvasók hozzáférhessenek a külföldön megjelenő magyar szellemi alkotásokhoz.

Tisztelettel:

Kiss László

gyarapító referens

Országos Széchényi Könyvtár

Prof. Franco Santamaria – Poggio (Re) 2010. 06. 10. 09:50

Congratulazioni, carissima Melinda, e auguri di successo del volume "Da Padre A Figlio", che ho acquistato tramite la Feltrinelli.

Abbracci affettuosi

FrancoS

Arch. Carlo Sarno – Cava de' Tirreni (Sa) 2010. 06. 11. 09:42

Gentile Prof.ssa Melinda B. Tamás-Tarr, sono lieto che ha gradito l'inserimento del suo bel testo su ARTCUREL, grazie anche per la segnalazione della nuova edizione del libro "Da padre a figlio"... Inoltre, colgo l'occasione per complimentarmi per l'interessante e interculturale rivista "Osservatorio Letterario" che dirige con sapienza e passione per la divulgazione culturale.

Che la SS. Trinità ci benedica!!!

Fraternamente in Gesù e Maria,

Carlo Sarno

Góczán Andrea – Budapest 2010. 06. 14. 10:15

Kedves Melinda, köszönjük az információkat és gratulálunk a megjelenéshez! További jó munkát kívánunk!

Üdvözléssel:

Góczán Andrea

MEK-könyvtáros

Kiss László– Budapest 2010. 06. 14. 14:35

Tisztelt Asszonyom!

Köszönettel megkaptuk Giovanni Negri: Scritture del fantastico nella Bassa Padana. Associazione Bondeno Cultura, 2002 c. könyvét.

Tisztelettel:

Kiss László